

Voluptas autem dolorem eiicit ac propulsat, tum ea quæ cōtraria est, tum qualibet alia, si valida sit & vehemens. Et propter has causas, efficiuntur intēperantes & vitiosi. Quæ autem doloris sunt expertes voluptates, eæ nihil habent nimium, nihil immoderatum. Atque eæ sunt, quæ ex rebus, natura nō euentu iucundis, proficiscuntur. Ea autē euentu iucunda appello, quæ curationis causa adhibentur. Nam quia euenit vt medicamento curetur aliquis, parte ea, quæ sana atque integra subest, aliquid agēte, idcirco hoc videtur esse iucundum. Natura autē iucūda ea dico, quæ talis naturæ actionē eliciunt, atque expromunt. Iam verò nihil idem nobis semper est iucundum, quia simplex non est nostra natura: sed inest in ea etiam aliquid alterum ac dispar, ex quo intereat, necesse est. Itaque si quid agat altera pars, hoc alteri naturæ præter naturam est. Cū verò exæquata sunt amba partes, neque molestum, quod agitur, neque iucundum videtur. Nam si cuius natura simplex sit, eadem actio semper erit iucundissima. Itaque semper vna & simplici Deus voluptate potitur. Non enim motionis tantum functio est aliqua, sed etiam vacuitatis à motione, magis que est in quiete quàm in motu voluptas. Mutatio autem rerum omnium dulcissima est, vt ait Poëta, propter improbitatem quādam hominum. Quemadmodum enim homo vitiosus ingenio mobili ac mutabili est; sic ea natura, quæ mutationem desiderat, mala ac vitiosa est. Non enim simplex, neque bona est. De continentia igitur, & incontinentia, de voluptate ac dolore, quid sit eorum vnumquidque, quòque modo eorum alia bona, alia mala sint, dictum est. Restat vt de Amicitia dicamus.

A ἄξιον δὲ ἡδονὴν λυπῶν, ἢ τε ἐνδυτῆα, καὶ ἢ τυχεύουσα, εἰάν ἢ ἰσχυρὰ καὶ ἀγαθὰ ταῦτα ἀχέλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. αἱ δὲ αἰδέεσθαι λυπῆς, οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολῶν. αὐτὰ δὲ, αἱ τῶν φύσεσ ἡδέων, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκός ἡδέα παρὰ ἰατρῶν ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρῶν εἶναι τῶν ὑπομμένων ὑγιοῦσιν ὑπερβαίνοντες ἡ, ὅτι τῶν ἡδῶν δοκεῖ εἶναι. φύσεσ δὲ ἡδέα, αἱ ποιεῖ ὑπερβαίνει τῆσ τοιαύτῃσ δε φύσεωσ. οὐκ αἰεὶ δὲ οὐδὲν ἡδῶν τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπλήρῳ εἶναι ἡμῶν τῶν φύσιν, ἀλλὰ ἐνδεῶσ καὶ ἔτερον, κατὰ φαρμάκων. ὡσεὶ δὲ ἡ δακτυλῶν ὑπερβαίνει, τῶν τῆσ ἑτέρας φύσεσ ὑπερβαίνει φύσιν. ὅταν δὲ ἰσότησ, οὐτε λυπηρὸν δοκεῖ, οὐδὲ ἡδῶν τὸ ὑπερβαίνον. ἐπεὶ εἰ τοῦ ἢ φύσεσ ἀπλήρῳ εἶναι, αἰεὶ ἢ αὐτῆσ ὑπερβαίνει ἡδέεσθαι. ὅτι ὁ θεὸσ αἰεὶ μίαν καὶ ἀπλήρῳ χαίρει ἡδονῶν. οὐ γὰρ μόνον κινήσεωσ ὅσιν ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινήσεωσ. καὶ ἡδονὴν μέλλουσ ἐν ἡρεμίᾳ ὅσιν, ἢ ἐν κινήσεσ. μεταβολῆσ δὲ, πρῶτων * γλυκύτερον, κατὰ τὸν ποιητῶν, κατὰ τὸν ποιητῶν, ἀλλὰ πονηρίασ ἡναι. ὡσεὶ γὰρ αὐτὸσ φησὶ Eurip. in Oreste. ἀμετάβολοσ, ὁ ποιητῶσ. καὶ ἢ φύσεσ, ἐν δεομένησ μεταβολῆσ. οὐ γὰρ ἀπλήρῳ, οὐδὲ ὅσιν ἐνδεῶσ. ὡσεὶ μὲν οὖν ἐγκρατείασ καὶ ἀκρατείασ, καὶ ὡσεὶ ἡδονῆσ καὶ λυπῆσ, εἴρηται, καὶ τί ἕκαστον, καὶ πῶσ τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ὅσιν. τὰ δὲ κακὰ. λοιπὸν δὲ καὶ τῶν φιλίας ἐροῦμεν.

γρ. γλυκῶν
vt apud
Eurip. in
Oreste.

ARISTOTELIS ETHICORVM
NICOMACHEORVM
LIBER VIII.
CAPVT I.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων

ΚΕΦΑΛ. α΄.

De amicitia differere, quoniam illa virtutis & vitiorum adiunctum sit, Ethici philosophi propriam esse demonstrat.

Οὐ ὡσεὶ φιλίας σκεπτόμεν. καὶ ἔπαμνοσ αὐτῆσ.

Is autem expositis, deinceps nobis de amicitia est differendum. Etenim aut virtus quaedam est, aut cum virtute cōiuncta. Præterea res est ad vitā degendam maximè necessaria. Nemo enim est, qui sine amicis vitam sibi optabilem esse ducat, etiam si ceterorū bonorū omniū copia circumfluat. Nam etiam ij qui diuitiis, imperiis, & potentia instructi atque ornati sunt, maximè videntur amicorum officium operamque desiderare. Quem enim fructū afferat huiusmodi rerum prosperitas, sublata beneficētia,

ETA δὲ ταῦτα, ὡσεὶ φιλίας ἐποιεῖ αὐτὸσ διελθεῖν. ἔστι γὰρ ἀρετῆσ, ἢ μετ' ἀρετῆσ. εἴ δὲ, ἀναγκασίωτον εἰσ τὸν βίον. αἰδέεσθαι γὰρ φίλων, ὅσιν αὐτὸσ ἐλοιτο ζῆν, ἔχον τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πρῶτα. καὶ γὰρ πλουτῶσιν, καὶ ἀρχαῖσ καὶ δυνατείασ κεκτημένοισ δοκεῖ μέγιστα φίλων εἶναι χρεία. τί γὰρ ὄφελοσ τῆσ τοιαύτῃσ ἀρετῆσ;

Magn.
l. i. c. ii.
Eudem.
l. 8. c. i.

ἀφαιρηθείσης ἀεργεσίας, ἢ γίγνεται μά-
 λιστα καὶ ἐπαίνετατάτη πρὸς φίλους; ἢ
 πῶς αὖ τῆρηθῆιν καὶ σώζοιτο αἰὲν φίλων;
 ὅσα γὰρ πλείων, τοσούτω ἂν ἐπισημαστέ-
 ρα. οἱ πενία δὲ καὶ ταῖς λοιπαῖς δυσ-
 χείαις, μόνω οἰόνται καὶ ἀφυγνῶ εἶ) τοῖς
 φίλοις. καὶ νεοῖς δὲ πρὸς τὸ ἀναμνη-
 τικόν, καὶ πρεσβυτέροις πρὸς θεραπείαν, καὶ
 τὸ ἐλλείπον τῆς πρᾶξεως * δι' ἀσθένειαν

γρ. δι' ἀ-
 σθένειαν
 βοήθει. Sic
 Lamb.
 Ιλιάδ. κ.
 Lego σω-
 πει δὲ ἐρ-
 χειρῶν ἔ-
 νοήσαι γδ,
 mutata
 distin-
 ctione &
 tra nro-
 fitis vo-
 culis καὶ
 γαρ,
 Quidam
 codd. τῆ
 ἡμι. ἔ-
 πρὸς τῆ
 ἡμιήσαι
 τῆ ἡμι-
 εἴπη.

γρ. πολυ-
 φιλία. si-
 cut alibi
 in πολυ-
 φιλίῳ
 & φιλο-
 φιλίῳ,
 variant
 codd.

βοηθείας. τοῖς τ' ἐν ἀκμῇ, πρὸς τὰ κα-
 χεία πρᾶξεως,
 * -- Σαῦτε δὲ ἐρχομῶν.
 καὶ γὰρ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι διωατώτεροι.
 φύσιν τ' ἐνυπνίῳ εἰσὶ πρὸς τὸ γενη-
 μῶν * τὰ ἡμιήσαι. καὶ οὐ μόνον ἐν
 ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀρνέοις, καὶ * ἐν
 τοῖς πλείστοις τῶν ζώων, καὶ τοῖς ὁμοειδέσι
 πρὸς ἀλλήλα. καὶ μάλιστα τοῖς ἀνθρώ-
 ποις. ὅθεν τοῖς φιλενθρώποις ἐπαίνουδμν.
 ἴσθι δ' αὖ τις καὶ ἐν ταῖς πλάσμασι, ὡς οἰκεῖον
 ἀπασ ἀνθρώπων ἀνθρώπων καὶ φίλων. εἰσὶ
 δὲ καὶ τὰ πόλεις σιυνέχον ἢ φιλία. καὶ οἱ
 νομοθεταὶ μάλλον πρὸς αὐτῶν ἀποδίδουσι, ἢ
 τὸ δικαιοσύνην. ἢ γὰρ ὁμόνοια, ὁμοίον τι τῆ
 φιλία εἰσὶν εἶ). ταύτης δὲ μάλιστα ἐφίεν-
 ται, καὶ πῶς αἰσιν ἔχραν, μάλιστα δὲ ἐ-
 λαώσοι. καὶ φίλων μὴ ὄντων, ὅθεν
 δεῖ δικαιοσύνης. δίκαιοι δὲ ὄντες, πρὸς
 δέοντα φιλίας. καὶ τῶν δικαίων τὸ μᾶ-
 λιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ. οὐ μόνον δὲ ἀναγ-
 χεῖον ἔστιν, ἀλλὰ καὶ καλόν. τοῖς γὰρ φι-
 λοφίλοις ἐπαίνουδμν. ἢ τε * φιλοφιλία
 δοκεῖ τῶν καλῶν ἐν τι εἶναι. ἐπὶ, καὶ ἐνίοι
 τοῖς αὐτοῖς ἀνδράσιν οἰόνται ἀγαθοῖς εἶναι καὶ
 φίλοις.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Περὶ φιλίας τὰ ὑπὸ δῆλων εἰρημένα ἀφείδ,
 αὐτὸς ἀσπεῖν ἀρχέσθαι ἀκριβῶς. πρῶτον
 ἵ) πρὸς τὸ φιλητῶ καὶ τῆς φιλίας ἄρχῆς, E
 βύνοιας, ἀπρῆς.

Διαμφοσθητεῖται ἵ) πρὸς αὐτῆς ἐκ ὀλί-
 γα. οἱ μὲν γὰρ ὁμοιότητα πῖνα πηθεῖσιν
 αὐτῶν, καὶ τοῖς ὁμοίοις φίλοις. ὅθεν * τὸ ὁμοίον
 φασιν ὡς τὸ ὁμοίον, ἔχοντι ἄλλοι, ἔχοντι
 ὅσα φιλία. οἱ δ', ἔξ ἐναντίας, * κεραμῆς
 πηθεῖσιν τοῖς φιλίῳ τοῖς ἀλλήλοισι φασιν εἶναι. ἔ-
 πρὸς αὐτῶν φύσιν αἰώτερον ἐπιζητῶσι καὶ

Οδυσσ. ρ.
 Ως αἰεὶ πῖν
 ἴμοιον ἀχ
 θεός ὡς πῖν
 ὁμοίον.
 Hesiod.
 ἔ κερα-
 μῆς κερα-
 μῆς κητεῖ.

A quæ & in amicos confertur maximè, & sum-
 mis laudibus, cum in amicos vsurpatur, di-
 gnissima est? aut quonam modo sine amicis
 custodiri, incolumisque seruari possit? Nam
 quanto maior est, tanto pluribus casibus &
 periculis proposita est. Iam in paupertate,
 cæterisque rebus aduersis, vnicum per fugiū,
 amicos esse putent. Atque adolescentibus
 opitulatur amicitia, ne quid peccent: seni-
 bus, vt colantur, & vt quibus ipsi in rebus
 agendis interesse non possunt propter ætatis
 infirmitatem, ex ab amicis conficiantur ac
 transigantur: iis, quorum ætas floret, vt res
 magnas & præclaras gerant:

Atque duo cum vnâ carpunt iter, alter abundat
 Consilio, quod sæpe comes non explicat alter.
 Ambo enim agendi atque intelligendi maio-
 rem habet facultatem. Ac videtur sanè in eo
 quod procreauit, in id quod procreatum est,
 inesse amicitia naturâ: neque id solum in
 hominibus, verum etiã in auibus, & plurimis
 animalibus, pariter in his quæ sunt eiusdè ge-
 neris, ac gentis inter se, sed in hominibus ma-
 ximè. Ex quo eos qui apud Græcos ab homi-
 nū amore nomen traxerunt, humaniq; à no-
 bis, φιλεῖσθαι ab illis appellatur, laudare cõ-
 sueuimus. Cernere etiam licet in erroribus,
 quàm sit omnis homo homini accommoda-
 tum quiddam atque amicū. Videtur autem
 amicitia etiã ciuitates continere, maiorisque
 quàm iustitia, latoribus legum, curæ esse. Nã
 & cõcordiam, quæ amicitia simillima ac ge-
 mina est, summopere expetunt, & seditionē
 ei inimicam omni studio ejiciunt, atque ex-
 terminant. Et si ciues inter se amicitia colat,
 nihil sit quamobrem iustitiam desiderent: at
 si iusti sint, tamen amicitia accessionē requi-
 rant. Et id, quod ex omnibus iuribus maxi-
 mè ius est, ad amicitia videtur pertinere. Ne-
 que verò necessaria solum res est, verum etiã
 honesta. Nam & eos laudamus, qui amicos
 amant, & amicorum multitudo in rebus pul-
 chris atq; honestis numeratur. Præterea non-
 nulli eosdè viros, bonos & amicos esse putat.

CAPVT II.

Amicitia theoriam aggreditur. Aliorum opinio-
 nes physicas rejicit, ethicas admittit. Quæstio-
 nes duas proponit, veterumque sententias cõsu-
 tat. Suam inde opinionem interpositurus, causas
 amicitia generatim enarrat, & definitione collig-
 git.

Sed de ea magna multis in rebus contro-
 uersia est. Alij enim esse similitudinem
 quandã statuunt, & simileis amicos. Ex quo
 prouerbia nata sunt: Semper similem ad si-
 milem: &, Graculus cum graculo: & cæ-
 tera huius generis. Alij contrã, hos taleis fi-
 gulos inter se dicunt omneis esse. Ac de his
 ipsis disputationem altiùs & magis à natura
 repetunt.

repetūt: primū Euripides, qui ita loquitur, *Tellus quidem imbrē amat, ubi campus aridus ob siccitatem sterilis humore indiget: Caelum at beatum, cum refertum est imbris, Ardet cadendi mira in humum libidine.*

Deinde Heraclitus, Contrarium idem vtile: & Ex reb. dissimilib. pulcherrimū concētum existere: & Ex discordia nasci omnia. Aduersantur his cū alij multi, tum Empedocles. Simile enim eius, quod simile est, desiderio teneri. Dubitationes igitur eas quę sunt naturales, missas faciamus. non. n. huic disputationi cōueniunt. Eas autē, quę ad homines, eorūmq; mores & perturbationes pertinent, videam⁹: quales sunt hæc, Vtrūm inter omnes possit esse amicitia, an inter malos nō possit: & Vtrūm sit vnum genus amicitia, an plura. Qui enim ob eam causam vnum esse putant, quia amplificationē & diminutionē recipit, non satis firmo nitūtur argumento. Recipiūt enim amplificationē & diminutionē multa, quę tamen specie & forma differūt: de quibus suprā dictum est. Hęc autē fortasse plana fient, si, quid sit amabile, fuerit cognitum. Non enim omnia videntur amari, sed id dūtaxat, quod amabile est: cuiusmodi est id quod vel bonum, vel iucundū, vel vtile est. Id autē vtile videtur quo aut aliquod bonū, aut voluptas comparatur. Itaque amabilia sunt bonum & iucundum, tanquam fines. Vtrūm igitur id quisque diligit, quod absolute bonū est, an quod sibi est bonū? quoniam hæc nō nunquam inter se discrepant. Itēmq; de ipso iucundo ambigi potest. Videtur autem & id quisq; amare quod sibi bonū est: & absolute quidem amabile esse bonū, cuique verò amabile, quod cuiq; bonū est. Amat igitur vnusquisque non quod sibi reapse bonum est, sed quod videtur. Neque quidquā intererit. Erit enim amabile, quod bonum esse videbitur. Cū sint autē tria, in quibus inest causa cur amētur, in inanimorū amatione amicitia nōmē non vsurpatur. Nam neque mutuò amāt, neque illis quisquā vult bene euenire. Rideatur enim fortasse, si quis dicat se vino bene euenire velle: seu vt quā liberalissimē agamus, dabimus ei, vt velit vinū saluū & incorruptū manere, vt ipse habeat. Atqui amico bene cupere eius causa, nō sua, aiūt oportere. Qui autē ita volunt amico bene euenire, eos beneuolos appellant, si non idem etiā ab illo referatur. Amicitia enim esse beneuolētiam in iis qui inter se par pari referunt. Nisi fortē eo addendum est, Non occultam, neque incognitam. Multi enim eos quos nunquam viderunt, beneuolentia complectūtur, quia viros bonos esse aut sibi vtilis fore existimāt. Quod si eodem modo illorum aliquis in hūc sit affectus, beneuolentia quidem inter eos intercedere videtur; sed amicos quamobrem quispiam eos dicat, quorum alter de alterius in se animo nihil explorati habet?

A Φρισκώτερον. Εὐειπίδης μὲν Φάσκων· Ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ζηρανθεῖσθαι· ἔρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν, πληροῦν μὲν ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν. καὶ Ηρακλῆτος, τὸ ἀπὸ τῆς συμφέρον, καὶ ἐκ τῆς ἀφαιρούμενων καλλίστῳ ἀρμονίᾳ, καὶ πάντα κατ' ἕριν γίνεσθαι. ὅξ ἐνδρῆσας ὃ τούτοις, ἀλλοί τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς· τὸ γὰρ ὁμοίον τῶ ὁμοίῳ ἐφίεσθαι. τὰ μὲν οὖν φυσικὰ τῆς ἀπορημῆς * πᾶσι φείσθαι· οὐ γὰρ οἰκεία τῆς παρούσης σκέψεως.
B ὅσα δὲ ἔστιν ἀνθρώπινα, καὶ ἀνήκει εἰς τὰ ἡθῆ καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψάμεθα· οἷον, πότερον ἐν πᾶσι γὰρ ἢ φιλία, ἢ οὐχ οἷον τε μακροτέρως ὄντας, φίλους εἶναι· καὶ πότερον ἐν εἶδος τῆς φιλίας ἔστιν, ἢ πλείω· οἱ μὲν γὰρ ἐν οἰόμασι, ὅτι ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἡττον, οὐχ ἰκανῶς πεπιτυκασί σημείω· δέχεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἡττον, καὶ τὰ ἕτερα τὰ εἶδη. εἴρηται δὲ ὑπὸ ἀντῶν * ἔμπαροθεν. Τάχα δὲ ἀνὴρ ἴσοιτο φάσει· ἔστιν ὡς αὐτῶν, γαροισθέντος τῶ φιλητῶ.
C δοκεῖ γὰρ οὐ πρῶτον φιλεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ φιλητῶν· τῆτο δὲ εἶναι ἀγαθόν, ἢ ἡδύ, ἢ χρησίμων. δοξάζει δὲ ἀνὴρ χρησίμων εἶναι δι' οὐ γὰρ ἀγαθόν ἢ ἡδονή. ὡς φιλῆτα αὐ εἶναι ταῦτα ἢ τὸ ἡδύ, ὡς τελεῖ. πότερον οὖν ταῦτα φιλοῦσιν, ἢ τὸ αὐτοῖς ἀγαθόν; ἀφαιρούμεν γὰρ οἷον ταῦτα. ὁμοίως ὃ καὶ πᾶσι ὃ ἡδύ αὐτό. δοκεῖ ὃ καὶ ὃ αὐτὰ ἀγαθόν φιλεῖν ἕκαστος· καὶ εἶναι, ἀπλάως μὲν ταῦτα, φιλητῶν· ἕκαστος δὲ, ὃ ἕκαστος. φιλεῖ δὲ ἕκαστος, οὐ τὸ ὄν αὐτὰ ἀγαθόν, ἀλλὰ ὃ φαινόμενον. εἰσὶ δὲ ὅσων ἔσται γὰρ τὸ φιλητῶν φαινόμενον. τριαὶ δὲ ὄντων δι' αὐτὰ φιλοῦσιν, ἐν μὲν τῆ τῆ ἀφύρῳ φιλητῶν, οὐ λέγεται φιλία· οὐ γὰρ ἔστιν ἀπιφίλησις, ὅσων βούλησις ἐκείνων ἀγαθῶν· γελοῖον γὰρ ἴπως τὰ οἶνον βούλεσθαι ταῦτα· ἀλλ' εἴπω, σώζεσθαι βούλεται αὐτὸν, ἵνα αὐτὸς ἔχη. τὰ δὲ φίλων φασὶ δεῖν βούλεσθαι ταῦτα, ἐκείνῳ ἐνεκα· τοῖς ὃ βούλομενοι οὕτω ταῦτα, ὅσοις λέγουσιν, ἀνὴρ μὴ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸ ἐκείνῳ γίγνηται· ὅσοιαι γὰρ ἐν αὐτῶν πεπονησὶ φιλίᾳ εἶναι· ἢ παροιστέον τὸ μὴ λανθάνουσιν· πολλοὶ γὰρ εἰσιν ὅσοι οἷς ἔχωρασιν, ὑπολαμβάνουσι ὃ ὅπτεικῆς εἶναι ἢ χρησίμους· τῆτο δὲ * αὐτὸ, καὶ ἂν γὰρ ταῦτα ἐκείνων ἡς παρὸι παρὸς τῆτον. ὅσοι μὲν οὖν οὕτοι φαίνονται ἀλλήλοις· φίλους ὃ πᾶσι ἀνὴρ τίς εἴποι, λανθάνουσιν ὡς ἐχρῶσιν ἐαυτοῖς;

γρ. παρῶ-
σω.
Αἰρατίος
εἰς δὲ εἰ-
ρησθαι ὡ
τῶς ἐκπι-
πλωκῶσι τῶ
Νικομα-
χίαι.
quasi in-
tercede-
rit pars
aliqua
huius o-
peris.

δει αρα δυναειν αλληλοις, κη βουλεσθαι αγαθα μη λανθανουσας δε εν τη ηυ επιρημων.

Ergo ut sint amici, eos oportet se mutuo benevolentia comprehendere, velleque alteri bona evenire: ita ut hoc utrique perspectum sit & cognitum, propter unum aliquod eorum quae dicta sunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΥ.

CAPVT III.

Ου φιλιας ειδη τρια. ωσθη μω η αρα χρησιμων. δωτερε δω, η ερω το ηδυ.

Species & differentias Amicitiae, ex causis suis deductas explicare aggreditur, & plures esse species Amicitiae materiales ostēdit. Ex his duas, quae propter voluptatem aut utilitatem contrahuntur, hoc capite enarrat.

ΔΙΑΦΕΡΕΙ ΔΕ ΤΑΥΤΑ ΑΛΛΗΛΩΝ ΕΙΔΩ. κη αι φιλησθς αρα, ε αι φιλιαι. τρια γαρ εστιν ειδη της φιλιας, ισαι εθμα τρις φιλητοις. καθ εκασον γαρ εστιν δυηφιλησις ου λανθανουσα. οι δε φιλωυτες αλληλοις, βουλονται αγαθα αλληλοις ταυτη η φιλωσιν. οι μω οω αρα το χρησιμων φιλωυτες αλληλοις, ου καθ αυτοις φιλωσιν, αλλ η γινεται η αυτοις παρ αλληλων αγαθον. ομοιωσ δε και οι δι ηδονιω. ου γαρ ε ποιοις υνας ειναι αγαπωσι τρις δυτερεπελοις, αλλ ου ηδεισ αυτοις. οίτε δη αρα το χρησιμων φιλωυτες, αρα το αυτοις αγαθον εεργουσι. ε οι δι ηδονιω, αρα το αυτοις ηδυ. κη ουχ η ο φιλωυμωσ εστιν, αλλ η χρησιμος, η ηδεισ, κη συμβεβηκωσ τε δη αι φιλιαι αυται εισιν. ου γαρ η εστιν, οσ ποτε εστιν ο φιλωυμωσ, ταυτη φιλωται, αλλ η πωριζουσιν. οι μω αγαθον πι. οι δε, ηδονιω. δυ αραλυτοι δη αι τοιαυται εισι, μη αραμενοντων αυτω ομοιωσ. εδω γαρ μηκετη ηδεισ η χρησιμοι ωσι, πανονται φιλωυτες, ε δε χρησιμων ου ερωμωσ, αλλ αλλοτε γινεται αλλο. απολυτεντος οω δη ο φιλωησδμ, ερωλυεται κη η φιλια, ωσ ουσης της φιλιας ωρεσ εκφνα. μαλιστα δε εν τοις ωρεσδουταισ η ριαυτη φιλια δοκει γινεσθαι. ου γαρ το ηδυ οι τηλικωδοι διωκοουσιν, αλλα ε ωφελιμων. κη τη εν ακμη κη νεων, οσοι ε συμφερον διωκοουσιν. ου πωμυ δ οι τοιωδοι. εδω συζωσι μετ αλληλων. ενιοτε γδ ουδ εισιν ηδεισ. εδω δε ωρεσδεονται η

Sed cum haec tria, quae amari solere dicimus, genere inter se differant: amationes quoque differunt, & amicitiae. Sunt enim tria amicitiae genera, quae rebus amabilibus pari numero respondent. Est enim sua cuiusque generis mutua amatio, non obscura, neque incognita. Iam verò qui inter se amant, alter alteri omnia bene evenire volunt, quia amant. Atque ij quidem, qui utilitatis causa amant inter se, non propter se, neque sua causa inter se amant, sed quia quippiam boni alteri ab altero proficiscitur. Eorum qui propter voluptatem, amicitiam inter se compararunt, similis ratio est. Non enim facetos & urbanos propterea diligimus, quia cuiusdamodi sunt: sed quia nos delectant. Denique & qui utilitatis causa amicitia inter se iuncti sunt, propter id quod ipsis bonum est, diligunt: & quos voluptas ad amandum excitat, amicitiam iucundo metiuntur: nec is, qui amatur, quia est, amatur, sed quia utilis, aut iucundus est. Ex euentu igitur constat haec amicitiae: non enim quia est is, qui diligitur, quicumque sit, amatur: sed quia illi utilitatem aliquam praebent, ac suppeditant, hi voluptatem. Quocirca facile tales amicitiae dirimuntur, cum ij similes non permaneant. Nam si non amplius sint iucundi, aut utiles, amandi finem faciunt. Vtile autem non idem permanet, sed aliud aliis efficitur. Eo igitur, quod amicitiam contraxerat, dissoluto, amicitia quoque dissoluitur, perinde ac si amicitia cum illis reb' esset instituta. Cuius generis amicitia maximè in senibus cernitur. Nam neque qui hac aetate sunt, in amicitia iucundum sequuntur, sed vile: neque ex iuuenibus & aetate florentibus, ij qui emolumento ducuntur. Non admodum autem tales societate vitae inter se coniunguntur. Nam interdum ne iucundi quidem sunt. Neque igitur talium consuetudinem desiderant, nisi sint utiles. Nam tantisper sese iucundos praebent, quamdiu se commodum aliquod consequuturos esse sperant. Atque in hoc genere hospitalis quoque amicitia locatur. Iuuenum autem amicitia voluptatis causa comparari videtur. Nam cum affectibus & perturbationibus animi in vita obtemperant, tum id quod sibi iucundum, quodque praesens est, sequuntur maximè. Quia autem murata aetate, mutantur & ea quae sunt iucunda, idcirco celeriter & amici fiunt, & amare desinunt.

Γρ. η ο χρισ.

Γρ. εδω δη τοιαυτης ομιλιας, * εαν μη ωφελιμοι ωσιν. επτι τοσοδτον γαρ εισιν ηδεισ, εφ οσον ελπιδασ εχουσιν αγαθου. εις ταυτας δε και πτω ξενικω υθεασιν. η δε τη νεων φιλια δι ηδονιω ειναι δοκει. κη παθος γδ οωτοι ζωσι, ε μαλιστα διωκοουσι ε ηδυ αυτοις ε παρον. της ηλικιασ δε μεταπωτουσης, και τα ηδεα γδ ετερε. ερω παχεωσ γινουται φιλοι και πανονται.

Nam eorum amicitia vnà cum eo quod eis iucundum est, immutatur, atque euanescit. Talis autem voluptatis mutatio, celeris est. Ad amorem autem etiam procliuēs & propēsi sunt adolefcētes. Nam magna ex parte rem amatoriam regit & gubernat perturbatio: parit atque efficit voluptas. Amant igitur, citòque amandi finem faciunt, ita vt sæpe vno eodēque die voluntatem mutent. Volunt autem hi totos dies vnà traducere, vitæque societate cōiungi: quia hac ratione id eis cōtingit, quod amicitiaē maximè conuenit.

CAPVT IV.

Tertiam speciem materialē Amicitiaē, quæ virtutis ergo suscipitur, explicat.

AT virorum bonorum & virtute similia perfectā amicitia est. Hi enim se mutuo similiter bonis affici volunt, quā sunt boni: boni autem sunt per se. Iam qui bona amicis optant, benēque cupiunt illorū causa, ij maximè sunt amici. Sunt enim hoc animo per se, non ex euentu. Manet igitur horum amicitia tamdiu quamdiu boni sunt. Virtus autem diuturna quædā res est, & maximè stabilis. Estque vterque simpliciter, absolutèque bonus, & amico. Nam viri boni & absolutè boni sunt, & inter se vtilēs. itēque iucundi: quandoquidem boni, & absolutè iucundi, & inter se iucundi sunt. Sux enim cuique & tales, qualis quisque est, voluptati sunt actiones. Bonorum autē tales aut similes sūt actiones. Talis porrò amicitia meritò firma ac stabilis est. Omnia enim concurrunt in ea quæ in amicis esse debent. Nam omnem amicitiam vel bonum aliquod contrahit, vel voluptas: & vtrumque horum vel absolutè, vel ei qui amat, & ex similitudine quadam. In hac autē ea insunt omnia, quæ iam dicta sunt, per se. Nam hac similes, etiam cæteris rebus inter se sunt similes. Iam quod absolutè bonum est, id absolutè quoque est iucundū. Hæc autem amabilia sunt maximè. Et amare igitur in eis viget maximè, & amicitia, eaque optima. Probabile autem est, talis amicitias esse raras. Magna est enim talium virorū paucitas. Præterea tēpore & consuetudine vitæ opus est. Verum enim illud prouerbiū est, Multos modios salis simul edendos esse vt homines inter se norint. Neque quēquam in amicitiam recipere, probarēque oportet, neque villos inter se amicos esse, priusquam alter alteri dignus, qui ametur, dignusque cui fides habeatur, visus fuerit. Qui verò citò ea quæ amicitiaē propria sunt, inter se faciunt, amici illi quidem esse volunt, sed non sunt tamen, nisi etiam digni sint, qui amentur, idque habeant exploratum. Amicitiaē igitur conciliandæ voluntas celeriter illa quidem suscipitur, sed non statim amicitia nascitur.

A ἄμα γὰρ τὰς ἡδέϊ ἢ φιλία μεταπίπτει. τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς ταχεῖα ἢ μεταβολή. καὶ ἐρωτικῶν δὲ οἱ νέοι. καὶ πάθος γὰρ καὶ δι' ἡδονῶν τὸ πολὺ * τῆς ἐρωτικῆς. ἀπλοῦς φιλοῦσι, καὶ ταχέως παύονται, πολλὰκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας μεταπίπτοντες. σίωπη μερῶν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται. γὰρ γὰρ αὐτοῖς οὐ καὶ φιλίαν οὕτως.

gr. πῶς ἐρωτικῶν. ait Afranius.

B

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Τετὸν Φιλίας εἶδος, τὸ τῆς τελείας καὶ κατ' ἄρετῴ.

ΤΕΛΕΙΑ δ' ἔστιν ἢ τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ κατ' ἄρετῴ ὁμοίων οὗτοι γὰρ πάραυτά ὁμοίως ἀλλήλοις βούλονται, ἢ ἀγαθοῖ ἀγαθοῖ δ' εἰσὶ καθ' αὐτοῖς. οἱ δὲ βουλόμενοι πάραυτά πῶς φίλοις, ἐκείνων ἕνεκα, μάλιστα φίλοι. δι' αὐτοῖς γὰρ οὕτως ἔχουσι, καὶ οὐ κατ' ἀρετῴ. ἀπλοῦς οὖν ἢ τούτων φιλία, ἕως αὐτῶν ἀγαθοῖ ὦσιν. ἢ δ' ἄρετῴ μόνιμον. καὶ ἔστιν ἐκάτερος ἀπλοῦς ἀγαθός, καὶ τὰ φίλων. οἱ γὰρ ἀγαθοῖ, καὶ ἀπλοῦς ἀγαθοῖ, καὶ ἀλλήλοις ὠφελίμοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἡδέϊς. οἱ ἀγαθοῖ γὰρ, καὶ ἀπλοῦς ἡδέϊς, καὶ ἀλλήλοις. ἐκάστῳ γὰρ καθ' ἡδονῶν εἰσιν αἱ οἰκειῶν ἀξίαι καὶ αἱ τοιαύται. τῶν ἀγαθῶν δὲ, τοιαύται ἢ ὁμοίαι. ἢ τοιαύτη δὲ φιλία, μόνιμος ἀλόγως ἔστι. σίωπη δὲ γὰρ ἐν αὐτῇ πᾶσι ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις ἀρχῆν. πᾶσα γὰρ φιλία δι' ἀγαθόν ἔστιν, ἢ δι' ἡδονῶν, ἢ ἀπλοῦς, ἢ τὰ φιλοῦσιν, καὶ καθ' ὁμοιοτητα ἕνα. ταύτη δ' ἀρετῴ καὶ εἰρημνία καθ' αὐτοῖς. ταύτη γὰρ ὁμοία καὶ τὰ λοιπὰ, τὸ, τε ἀπλοῦς ἀγαθόν, καὶ ἡδονῶν ἀπλοῦς ἔστι. μάλιστα δ' αὐτὰ φιληταῖ. καὶ οὐ φιλητῶν καὶ ἢ φιλία ἐν τούτοις μάλιστα ἐστὶν ἀρετῴ. ἀσθμίας δ' εἰχρὸς ταῖς τοιαύταις εἶ. ὀλίγοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι. εἴ δὲ, πρῶτον δεικνύται * χροῖνου ἐσθμίας. καὶ τὸ παροῖμιαν γὰρ ἐστὶν εἰδῆσαι ἀλλήλους, ὡς τῶν λεγομένων ἀλλὰ σίωπημα λαῶν. οὐδ' ἀποδέξασθαι δὴ πρῶτον, οὐδ' εἶ. φίλοις, ὡς ἐκάτερος ἐκτέρῳ φανῆ φιλητῶν, ἐπιστάτη. οἱ δὲ ταχέως τὰ φιλητὰ πρῶτον ἀλλήλους ποιοῦντες, βούλονται μὲν φίλοι εἶ, ἔκ εἰσὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ φιλητῶν, καὶ τῶν ἴσασιν. βούλησις μὲν οὖν ταχεῖα γὰρ φιλίαν, φιλία δὲ οὐ.

gr. ἀπλοῦς οὐ μάλιστα ἢ τ.

gr. ὁμοίαι. vtrāque lect. Græcus interpr. agnoscit. & interpretatur. gr. ἀπλοῦς εἶ μάλιστα δὲ ταῦτα φιλητὰ.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Σύγκρισις τῶν τελῶν τῆς φιλίας εἰδῶν.

ΑΥΤΗ μὲν οὖν ἐστὶ τὸ χρόνον, ἐστὶ τὰ λοιπὰ τελεία ὅτι, ἐστὶ πρῶτα
γρ. ὁμοία ταῦτα γὰρ, καὶ ὁμοία ἑκατέρω πρὸ ἑκα-
 τέρου. ὅθεν δὲ τῶν φίλων ὑπάρχειν. Ἡ δὲ
 ἀφ' ἧς τὸ ἡδὺ, ὁμοίωμα ταύτης ἐστὶ καὶ γὰρ
γρ. καὶ οἱ ἀφ' ἧς οἱ ἀγαθοὶ, ἠδὲ δὲ ἀλλήλων. ὁμοίως γὰρ καὶ
γρ. ἡ δ' ἀφ' ἧς τὸ χρήσιμον. ἐστὶ γὰρ τοιοῦτοι ἀλλήλων
 οἱ ἀγαθοὶ. μάλιστα δὲ καὶ ἐν ταῦτοις αἱ φι-
 λία ἀφαιρούσιν, ὅταν ὅσον ἴσον γίνηται
 πρὸ ἀλλήλων, οἷον ἡδονή. ἐστὶ μὴ μόνον οὐ-
 τως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς, οἷον τῶν ἀτρα-
 πέων, ἐστὶ μὴ ὡς ἐραστῆ καὶ ἐρωμένου. οὐ
 γὰρ ὅτι τῶν αὐτῶν ἡδονῶν οὗτοι, ἀλλ' ὁ μὲν
γρ. ἐραστὴ ἐρατὴν ἐκείνου, ὁ δὲ θεραπευόμενος ὑπὸ
ὁμοίως τῆς ἐραστῆς. ληρούσης γὰρ τῆς ὄρας, ἐπίστε
 καὶ ἡ φιλία λήγει. τὰ μὲν γὰρ, ὅσα ἐστὶν ἡ
 ὄψις ἡδεῖα. τὰ γὰρ, οὐ γὰρ ἡ θεραπεία. πολ-
 λοι δὲ αὐτῶν ἀφαιρούσιν, ἐὰν ἐκ τῆς σιωπῆς
 τὰ ἡδονῶν ἐξέρξωσιν, ὁμοίως ὄντες. οἱ δὲ μὴ
 τὸ ἡδὺ ἀπὸ τῆς ἀλλήλων, ἀλλὰ τὸ χρε-
 σιμον ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ εἰσὶν ἡττον φίλοι,
 ἐστὶ ἀφαιρούσιν. οἱ δὲ ἀφ' ἧς χρήσιμον ὄν-
 τες φίλοι, ἀμα τὰ συμφέροντι ἀφαιρού-
 νται. οὐ γὰρ ἀλλήλων ἡδονῶν φίλοι, ἀλλὰ τῶν
 λειστέλων. δι' ἡδονῶν μὲν οὖν, καὶ ἀφ' ἧς
 τὸ χρήσιμον, καὶ φαύλοις ἐνδέχεται φίλους
γρ. ἀφ' ἧς ἀλλήλων εἶναι, καὶ ὅτι φαύλοις, καὶ μηδέτε-
γρ. ἀφ' ἧς ρον ὁποῖοσιν. δι' αὐτῶν γὰρ δὴλον ὅτι μόν-
 νοις τῶν ἀγαθῶν. οἱ γὰρ κακῶν οὐ χαίρουσιν
 ἑαυτοῖς, εἰ μὴ τις ἀφέλεια γίνηται. καὶ μόνον
 γὰρ ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία ἀφαιρούσιν ὅτι
 οὐ γὰρ ῥάδιον ὁδοῦ πιπεύσαι πρὸ τῆς ἐν
 πολλῶν χρόνων ὑπὸ αὐτῶν δεδουκισμένον,
 καὶ τὸ πιπεύειν ἐν ταῦτοις, καὶ τὸ μηδέ ποτ' αὐτῶν
 ἀδικῆσαι, καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶ τῆς ὡς ἀληθῶς
 φιλία ἀξιούται. ἐν δὲ τῶν ἄλλων ὁδοῦ
γρ. τῶν καλῶν γίνεσθαι τὰ ταῦτα. * ἐπεὶ οὖν οἱ ἀν-
ἀλλοίως θεοποι λήγουσι φίλοις ἐστὶ ἀφ' ἧς τὸ χρε-
γρ. ἐπί σιμον, ὡσπερ αἱ πόλεις. δοκῶσι γὰρ αἱ συμμα-
γρ. ῥίως χίαι τῶν πόλεσι * γινέσθαι ἐνεκα τῶν συμφέρον-
 τος. καὶ τῶν δὲ ἡδονῶν ἀλλήλων ἐξέρχονται, ὡς
 ὅτι οἱ παῖδες. ἴσως μὲν δὲ λέγειν καὶ ἡμᾶς φί-
 λοις τῶν τοιούτων. εἶδη γὰρ καὶ τῆς φιλίας πλείω,
 καὶ ὡσπερ μὲν καὶ κυρίως τῶν ἀγα-
 θῶν ἡ ἀγαθῶν. τὰ δὲ λοιπὰ, καὶ ὁμοίωτα.

Species Amicitiae materiales inter se confert: eas- que diuersas esse ostendens, questioni posteriori cap. 2. proposita satisfacit.

HÆc igitur & tempore, & reliquis re- bus perfecta & cumulata est, & his om- nibus constat: similis denique utrique ab altero est: quod in amicis inesse debet. Ea autem, quæ iucundi causa comparatur ami- citia, huic similis est. Boni viri enim inter se iucundi sunt. Itémque ea quam utilitas emolumentumque confluit. Tales enim sunt inter se viri boni. Maximè autem & in his amicitia permanent, cum par pari inter se referunt: verbi gratia, voluptatem: ne- que hoc modo solum: sed ex vna & eadem re, ut fit inter urbanos ac facetos: non ut inter amatorem, eumque qui amatur. Non enim iisdem rebus hi delectantur: sed ama- tor illius amore: is qui amatur, amatoris erga se studio atque obseruantia. Forma porro euanescente, interdum euanescit quoque a- micitia. Illi enim eius qui amatur facies de- finit esse iucunda: hic ab illo non amplius colitur, neque obseruatur. Plerique au- tem in amicitia permanent, si consuetudine vite adhibita mores dilexerint, cum sint inter se moribus similes. Qui autem in rebus ama- toriis, non iucundum sed utile permutant, cum minùs amici sunt, minùs diu in eadem inter se voluntate permanent. Qui verò uti- litatis causa sunt amici, utilitate sublata diri- muntur. Non enim se mutuò amabant, sed emolumentum. Propter voluptatem autem atque utilitatem, & malis inter se, & bonis cum malis, & neutris cum qualibuscumque a- micitia intercedere potest. Sed propter se ni- mirum amici sunt inter se soli viri boni. Mali enim familiaritate mutua non delectantur, nisi aliquam utilitatem alter ab altero perci- piat. Et verò sola bonorum virorum amicitia criminationibus & calumniis vacat. Non enim facile est quicquam alicui de eo credere, quem ipse diu probaris ac spectaris. Præter- ea fides habetur horum alteri ab horum altero maximè: summamque ab utroque diligentia adhibetur, ne alteri ab altero iniuria infera- tur: cæteraque omnia in his insunt, quæ vera amicitia postulat. In aliis autem sodalitati- bus ac societatibus nihil prohibet quominus huiusmodi mala incidant. Quoniam igitur homines appellat amicos, & eos qui utilitate ad amandū ducuntur, ut ciuitates (inter ciui- tates enim utilitatis causa societates bellicæ cōtrahi videntur,) & eos qui voluptate eodē inuitantur, ut pueri: fortasse nos quoque tales, amicos appellare, compluramque amicitia ge- nera ponere debem⁹: ac primo sanè loco pro- priè eam amicitiam nominare, quæ est inter bonos, quæ boni sūt: reliquas ex similitudine.

Amici enim sunt ea ratione, qua est in eis boni quippiam, & aliquid boni simile. Iucundū enim bona quædam res est iis qui rebus iucundis ducuntur. Sed hæ amicitiæ non sæpe copulatae reperiuntur, neque iidem inter se fiūt amici propter vtilitatem, ac iucunditatem. Nam non admodum copulantur, neque vnà coherent, quæ ex euentu constant.

CAPVT VI.

Ex materialibus speciebus priorem questionem soluere aggreditur. Quinam quibusnam, quo amicitia genere amici esse possint. In primis autem ex personarum Qualitate hoc deducit.

CVM sit autem in hæc genera amicitia distributa, mali quidem propter voluptatem aut vtilitatem inter se erunt amici, quando sunt hac ratione veris amicis similes: boni autem propter se amici futuri sunt: quæ enim boni sunt. Hi igitur absolutè sunt amici: illi ex euentu, & eo quòd his sint similes. Quemadmodum autem in virtutibus, alij habitu, alij re & functione muneris boni nominantur: sic & in amicitia alij mutua vitæ consuetudine & conuictu inter se delectantur, vtilitatēque alter alteri suppeditant: alij verò aut dormientes, aut locorum interuallo disjuncti, amicitia muneribus non funguntur quidem illi, sed ita tamen sunt animati, vt fungi possint. Non enim locorum interualla amicitias simpliciter dirimunt, sed muneris functionem. Quòd si diuturna fuerit absentia, efficere videtur vt amicitiam quoque inobscureret obliuio. Ex quo dici solet.

Neglectum alloquium multos disjunctit amicos.

Sed nec senes, nec austeri, ad amicitiam esse idonei videntur. Nam apud eos non multum loci voluptati relictum est. Nemo autem, neque cum eo, qui grauis ac molestus est, neque cum eo, qui non est iucundus, dies totos consumere potest. Et dolorem enim maximè fugere, & iucunditatem expetere videtur natura. Iam verò qui inter se probati & accepti sunt, nec communi vitæ consuetudine deuinciuntur tamen, beneuolis quàm amicis sunt similiores. Nihil est enim amicorum tam proprium, quàm vitæ societate coniungi. Nam vtilitatem quidem egentes expetunt: vitæ autem consuetudinem etiam diuites ac beati. Solitaria enim vita his minimè omnium conuenit. At vnà viuere non possunt, qui nec iucundi sunt, nec iisdem rebus delectantur: quod habere videtur maximè solalitas.

A * ἢ γὰρ ἀγαθὸν ἢ καὶ ὁμοίον ἢ, ταύτη γρ. ἢ γὰρ φίλοι. καὶ γὰρ ὁ ἡδύ, ἀγαθὸν ἢ τοῖς ἀγαθοῖ, οὐ φιληδέσιν. οὐ πᾶν δ' αὖται σιυνάτωσαν, πλὴν φίλων. ὁδὲ γίνονται οἱ ἀδελφοὶ φίλοι. ἀλλ' ὁ χρησιμὸν καὶ ἡδύ. οὐ γὰρ πᾶν * σιυνδύαζε- γρ. σιυνδύαζε. τὰ καὶ συμβεβηκός.

ΚΕΦΑΛ. 5.

Τίνες τίσι φίλοι.

EΙΣ ταῦτα δ' αἰ εἶδη τῆς φιλίας νε- νεμημένης, οἱ μὲν φαῦλοι ἔσονται φίλοι δ' ἡδονῶν ἢ ὁ χρησιμὸν, ταύτη ὁμοίως ὄντες. οἱ δ' ἀγαθοί, δὲ αὐτοῖς φίλοι. ἢ γὰρ ἀγαθοί. οὗτοι μὲν οὖν ἀπλῶς φίλοι. ἐκείνοι δ' καὶ συμβεβηκός, καὶ τὰ ὁμοιωθῆναι τύποις. Ὡσαύτως δ' ὅτι τῶν ἀρετῶν οἱ μὲν, καθ' ἕξιν. οἱ δ', κατ' ἐνέργειαν ἀγαθοὶ λέγονται. οὕτω δὲ καὶ ὅτι τῆς φιλίας οἱ μὲν γὰρ συζῶντες, χαίρουσιν ἀλλήλοις, καὶ πορίζουσι τὰ ἀγαθὰ. οἱ δ' καθεύδοντες, ἢ κεχωρισμένοι τοῖς τόποις, οὐκ ἐνεργεῖσιν μὲν, οὕτω δ' ἔχουσιν, ὡς ἐνεργεῖν φιλικῶς. οἱ γὰρ τόποι οὐ διαλύουσι τὴν φιλίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν. εἰ δ' ὁ χρόνος ἢ ἀπορία γῆρας, καὶ τῆς φιλίας * δο- γρ. δομαί ἢ ἀπορία λ.

Πολλὰς δὲ φιλίας ἀπερρηγμένα διαλύσει.

οὐ φαίνοισι δ' οὐθ' οἱ ἀρεσούται, οὐθ' οἱ εὐφροῖσι, φιλικοῖσι. βραχὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ τῆς ἡδονῆς. ὁδὲ δὲ διώματα σιυνημερβίαν τὰ λυπηρῶν, ὁδὲ τὰ μὴ ἡδεῖ. μάλιστα γὰρ ἡ φύσις φαίνεται, τὸ μὲν λυπηρῶν φύσιν, ἐφίεσθαι δ' τῆς ἡδέος. οἱ δ' ἀποδεχόμενοι ἀλλήλους, μὴ συζῶντες δ', ἀνοῖς εἰκόεσι μάλλον ἢ φίλοις. ὁδὲν γὰρ οὕτως ἔστι φίλων, ὡς ὁ συζῆν. ὡφθειάς μὲν γὰρ οἱ ἀδελφοὶ ὀρέγονται. σιυνημερβίαν δὲ καὶ οἱ μακρότεροι. μονώταται μὲν γὰρ εἰς τούτοις ἡκιστα παρρησικεῖ. σιυνημερβίαν δ' μετ' ἀλλήλων οὐκ ἔστι μὴ ἡδεῖς ὄντας, μηδὲ χαίρουσας τοῖς αὐτοῖς, ὅσῳ ἢ ἑταίρικῆ δόκει ἔχειν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

Τίνας πῶς φίλους γίνεσθαι οὐ βέλτερον, καὶ περὶ πολυφιλίας.

ΜΑΛΙΣΤΑ μὲν οὖν ὅτι φιλία, ἢ τῆς ἀγαθῶν, κατὰ τὴν πολλὰκίς εἴρηται. δοκεῖ γὰρ, φιλητὸν μὲν καὶ αἰρετὸν ὅτι ἀπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδύ. ἐκαστῶ δὲ αὐτῶν τοιοῦτον. ὁ δὲ ἀγαθός, τὰ ἀγαθῶν, δι' ἀμφοτέρωτα. ἔοικε δὲ ἢ μὴ φιλῆσαι, πάσης ἢ δὲ φιλία, ἔξῃ. ἢ γὰρ φιλῆσαι, ἔχῃ ἢ ἦτον πρὸς τὰ ἀγαθὰ ὅτι. ἀντιφιλῶσι δὲ μὴ πρὸς αἰρεσίαν. ἢ δὲ πρὸς αἰρεσίαν ἀφ' ἑξέως. καὶ τὰ ἀγαθὰ βούλοντο τοῖς φιλομηδίοις ἐκείνων ἐνεκα, ἔχῃ πάθος, ἀλλὰ καθ' ἑξίν. καὶ φιλοῦντες τὸν φίλον, τὸ αὐτοῖς ἀγαθὸν φιλοῦσιν. ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἡμιόμοτος, ἀγαθὸν γὰρ ὡς φίλος. ἐκαστέρως οὖν φιλεῖ τε ὁ αὐτῶν ἀγαθόν, ὅτι ἴσον ἀνταποδίδωσι τῇ βουλήσιν καὶ τὰ εἶδη. λέγεται γὰρ φιλότης ἢ ἰσότης. **Μ**άλιστα δὲ τῆς τῆς ἀγαθῶν αὐτῶν ὑπερβαίνει. **Ε**ν δὲ τοῖς εὐφροῖσι ὅτι πρὸς εὐφροσύνην ἢ ἦτον γίνεται ἢ φιλία, ὅσα δυσχερώτερόις εἰσι, καὶ ἢ ἦτον τῶν ὁμιλίαις χαίρουσι. αὐτὰ γὰρ δοκεῖ μάλιστα εἶναι φιλία, καὶ ποιητικὰ φιλίας. **Δ**ὲ, νέοι μὲν γίνονται φίλοι ταχὺ, πρὸς εὐφροσύνην οὐ γὰρ γίγνεται φίλοι, οἷς δὲ μὴ χαίρουσιν. ὁμοίως δὲ οὐδὲ οἱ εὐφροῖσι. ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι, ὄντο μὲν εἰσὶν ἀλλήλοισι. βούλοντο γὰρ τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἀπομνησκόμενοι εἰς τὰς χρείας. φίλοι δὲ οὐ ποτὲ εἰσὶ, ἀλλὰ τὸ μὴ σινημερῶν μὴδὲ χαίρειν ἀλλήλοισι. ἀ δὲ μάλιστα εἶναι δοκεῖ φιλία. πολλοῖς δὲ εἶναι φίλον, καὶ τὴν τελείαν φιλίαν, ὅσα ἐνδέχεται, ὡς οὐδὲ ἑρᾶν πολλῶν ἀμα. ἔοικε γὰρ ὑπερβολῇ. ὅτι τοιοῦτο δὲ πρὸς ἑνα πέφυκε γίνεσθαι. πολλοῖς δὲ ἀμα τὰ αὐτῶν ἀρέσκειν σφόδρα, οὐ βέλτερον, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀγαθὸν εἶναι. δεῖ δὲ καὶ ἐμπειρίαν λαβεῖν, καὶ ἐν σινηθείᾳ γίνεσθαι, ὅτι παγκάλεπον. ἀλλὰ τὸ χρησίμων δὲ καὶ ὅτι ἡδύ, πολλοῖς ἀρέσκειν ἐνδέχεται. πολλοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐν ὀλίγω χρόνῳ αἱ ὑπερβολαί. τούτων δὲ μάλιστα ἔοικε φιλία ἢ ἀλλὰ τὸ ἡδύ, ὅταν αὐτὰ ὑπερβαίνει ἀμφοῖν γίγνεται, καὶ χαίρουσιν ἀλλήλοισι, ἢ τῶν αὐτῶν. οἷα τῆς νέων εἰσὶν αἱ φιλίαι. μάλιστα γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ ἐλευθερίον. ἢ δὲ ἀλλὰ τὸ χρησίμων, ἀρεσίων.

γρ. τῆς ἡδύ.

γρ. οὐδὲ ἀγαθῶν ἢ.

γρ. φιλία

In personis amicorum Quantitate observata, non omnes omnibus amicos esse posse ostendit, siue magnitudinem, siue numerum spectes.

EST igitur amicitia bonorum maximè amicitia, quemadmodum sæpiùs iam dictum est. Nà cum id amabile & optabile videatur, quod absolutè bonum aut iucundum est: tum id cuique amabile est, quod ei tale est. At vir bonus viro bono propter horum utrūque amabilis est. Videtur autè amatio perturbationi similis esse; habitui amicitia. Amatio enim etiam in res inanimas confertur: redamare autè cum consilio coniunctum est, quod ab habitu proficiscitur. Præterea bonis affici volumus eos, quos amamus, illorum causa, non perturbatione aliqua incitati, sed ex habitu. Et qui amicum diligunt, id quod sibi bonum est, diligunt. Nam vir bonus amicus alicui factus, ei ipsi cui amicus est, bonum est. Uterque igitur cum id quod sibi bonum est, diligit: tum pari refert, & voluntate & genere. Nam vulgò dici solet, æqualitatem amicitiam esse. Maximè verò in amicitia virorum bonorum hæc insunt. Inter austeros autem & senes eo minus amicitia conciliatur, quo sunt difficiliore, minusque hominum congressu & sermone delectantur. Hæc enim & propria sunt amicitia maximè & ad eam conglutinandam plurimum valent. Itaque citò fiunt iuvenes amici: senes non item. non enim sunt iis amici, quibus non delectantur. similiter neque acerbi, tristisque natura. Sed tales homines sanè beneuoli inter se esse possunt, (bene enim alter alteri omnia volunt euenire, præstòque; adsunt, atque occurrunt in rebus dubiis, & temporibus difficilibus,) sed non admodum sunt amici, quia neque unà totos dies commorantur, neque alter alterius moribus delectantur: quæ maximè videntur amicitia conuenire. Sed perfecta cum multis amicitia nemini intercedere potest: sicut fieri non potest ut quis multarum amore vno tempore captus sit. Nam perfectè amare, nimio simile est. Hoc autè ut cum vno dūtaxat suscipiatur, patitur natura: Tum verò multos vno tempore vni vehementer placere, haud facilè est: fortasse verò neque bonos esse. Oportet autè & periculū facere, & consuetudine sermonis & vitæ cum eis coniungi: quod est omnium difficillimum. Propter vtilitatè autè & iucunditatè, ut quis multis placeat, fieri potest. Nà & huius generis hominum magna copia est, & breui tempore duo illa suppeditari possunt. Harum autem duarum ea magis amicitia similitudinè gerit, quæ iucundi causa instituta est, cum eadem ab altero alteri præstatur, & alter altero delectatur, aut uterque eisdem: quales amicitia iuuenum sunt. Magis enim elucet in his ingenium quoddam liberale. At ea quæ propter vtile comparatur, eorum est qui mercaturam faciunt.

Et diuites ac beati, non vtilis sed iucundos amicos desiderant. Viuere enim cum aliquibus volunt: id autem, quod dolorē ac molestiā affert, ferūt illi quidem ad breue quoddā tempus: perpetuū verō qui perferre possit, reperias neminem: immō ne ipsum quidē bonū, si ei molestum sit. Itaque iucundos amicos querūt. Sed fortasse & bonos querere oportet, qui tales sint, atque etiā amicis tales. Sic enim eis illa suppetēt, quibus amici instructi atque ornati esse debent. Qui verō sunt auctoritate aliqua & potestate præditi, distinctis ac diuisis amicis vti videntur. Alij enim sunt eis vtilis, alij suaues ac iucundi. Non admodum autem iidem vtilium ac iucundorum partes agunt. Nam neque eos iucundos querunt, qui iucundum cum virtute coniunxerint: neque eos vtilis, qui ad res honestas sibi vsui esse possint: sed iucundos quidē, qui sint faceti atque vrbani, quoniam iucundi desiderio tenentur: vtilis autem, qui sint solertes & habiles ad id quod imperatum sit, agendum. Hæc autem non admodum in eodem reperiuntur. Atqui iucundum simul & vtilis, bonum virum esse diximus. Verūm homini dignitate ac potentia præstati, talis non facile fit amicus, nisi etiam ille potentia præstans virtute superetur. Nam si hoc non ita sit, non æquatur proportione cum illo præstatiore is qui superatur. Rarō admodum autem tales homines reperiri solent.

CAPVT VIII.

Ex formaliratione Amicitia questiones duas explicare aggreditur: adeoque Formales species Amicitia inter se differentes esse ostendit, alterā in isōtῆ, alterā ἐν ὑπεροχῆ: ut posteriori questionī, de speciebus iam pridem propositis, satisfiat.

IN æqualitate igitur ex quas suprā dixim⁹, amicitia positæ sūt. Aut eadē. n. ab utroq; præstatur, eadēmq; alter alteri vult euenire: aut aliud cū alio cōmutant: v. g. cū vtilitate voluptatē. Has autē minū esse amicitias, minūsq; diu permanere dictū est: videnturque propter eiusdē rei similitudinē ac dissimilitudinē, & esse amicitia, & non esse. Ex similitudine enim eius amicitia, quæ virtute cōstat, amicitia similitudinē gerūt. Inest enim in altera iucundū, vtile in altera. Hæc autē insunt & in illa. Sed eo quod illa criminationum & calumniarū expers est, & firma penē ad perpetuitatē: hæc autē celeriter intercidunt, aliisque multis rebus differunt: non videtur amicitia, propter illius dissimilitudinē. Aliud autē amicitia genus est, quod in excellētia positum est: veluti quæ patri intercedit cum filio, seni cum iuvene, viro cum vxore, omni denique qui præest, cū eo qui imperio parere debet. Sed hæc quoque inter se differūt. Non. n. eadē parentum cum liberis, atque eorum qui præsunt, cum iis qui sub imperio sunt: sed neque eadem patris cum filio, quæ filij cum patre:

A καὶ οἱ μακάριοι δὲ, χρησίμων μὲν ὄντων δέοντα, ἠδέων δὲ. συζῆν μὲν γὰρ βούλονται πῶς. τὸ δὲ λυπηρὸν, ὀλίγον μὲν χρόνον φέρονται, σίμωχως δὲ οὐδεὶς δὲ ὑπομένει, οὐδ' αὐτὸ ἀγαθόν. εἰ λυπηρὸν αὐτὰ εἶη. διὸ τοῖς φίλοις ἠδεῖς ζητῶσι. δεῖ δὲ ἴσως καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ποιούται ὄντας, καὶ ἐπὶ αὐτοῖς. οὕτω γὰρ ἀλλοῖς ὑπαρξεί οὐσα δεῖ τοῖς φίλοις. οἱ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις διηρημένοι φαίνονται χρῆσθαι τοῖς φίλοις.

B ἄλλοι γὰρ ἀλλοῖς εἰσι χρησίμοι, ἔτερον ἠδεῖς, ἀμφω δ' οἱ αὐτοὶ οὐ πόμυ. οὐτε γὰρ ἠδεῖς μετ' ἀρετῆς ζητῶσιν, οὐτε χρησίμοι εἰς τὰ κατὰ, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὑπεραπέλους τῆς ἠδέως ἐφιέρουσι. τοῖς δὲ δεινοῖς, ὑπερῆσαι τὸ ἔπιταρξεν. ταῦτα δ' οὐ πόμυ γίνεται ἐν ταῖς αὐτὰ. ἠδεῖς δὲ καὶ χρησίμος ἀμα εἶρηται ὅτι ὁ σπουδαῖος. ἀλλ' ὑπερέχοντι οὐ γὰρ ὁ ποιότος φίλος, ἀλλ' μὴ καὶ τῆς ἀρετῆς ὑπερέχεται. εἰ δ' μὴ, οὐκ ἰσάζει ἀνάλογον * ὑπερέχοντος. οὐ γὰρ οὐ πῶς πόμυ δὲ εἰώθασιν ποιότοι γίνεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. η.

Ὅτι τῶς φιλιῶν, αἱ μὲν ἐν ἰσότητι, αἱ εἰρημόται, αἱ δὲ κατ' ὑπεροχῆ.

EΙΣΙ δὲ οὖν αἱ εἰρημόται φιλία ἐν ἰσότητι. τὰ γὰρ αὐτὰ γίνεται * ἀτῶ γὰρ ἐφ' ἀμφοῖν, ἔ βούλονται ἀλλήλοις, ἢ ἔτερον ἀμφ. ἀλλ' ἑτέρου ἀπὸ κατὰλλὰ πῶνται, οἷον ἠδονῆς ἀπὸ ὠφελείας. ὅτι δὲ ἔ ἠτῶν εἰσιν αὐτὰ αἱ φιλία καὶ μύμοσιν, εἶρη). δοκοῦσι δὲ καὶ δι' ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα (αὐτῶ εἶ) τε καὶ ἐκ εἶ) φιλία. κατ' ὁμοιότητα γὰρ τ' κατ' ἀρετῆς φαίνον) φιλία. ἢ μὲν γὰρ, τὸ ἠδὲ ἔχῃ ἢ δὲ, τὸ χρησίμων ταῦτα δὲ ὑπερέχῃ κακείνη. ὡ δὲ τ' μὲν * ἀδιὰ βλητον εἶ) ἔ μόνιμον, ταῦ γὰρ δὲ ταχέως μετὰ πῶν, δι' οἷς τε δ' ἀσφῆρῶ πολλοῖς, ἔ φαίνον) φιλία δι' ἀνομοιότητα ἐκείνης. Ἐτερον δὲ ὅτι φιλίας εἶδος, τὸ κατ' ὑπεροχῆ. οἷον πατεὶ πρὸς υἱόν, ἔ ὅλως πρὸς σπουτέρω πρὸς νεώτερον, ἀνδρὶ τε πρὸς γυναικα, ἔ πρὸς ἀρῶν πρὸς ἀρχόντων. ἀσφῆρῶσι * δ' αὐτὰ καὶ ἀλλήλων. ἔ γὰρ ἢ αὐτῶ γονθῶσι πρὸς τέκνα, ἔ ἀρχοῖσι πρὸς ἀρχομένους. ἀλλ' ἔ δὲ πατὶ πρὸς υἱόν, καὶ υἱὸ πρὸς πατέρα.

Est enim assentator, amicus inferior, seu qui ab altero superatur, vel certè sese talem esse simulat, amarèque magis quàm amari. Amari autè & honore affici, cuius rei plerique sunt cupidissimi, finitima esse videtur. Verùm honorem non propter se expetere videntur, sed ex euentu. Vulgus enim latatur cùm ab iis qui potestate & imperio præditi sunt, honore afficitur, propter spem: existimat enim futurũ, vt si qua re egeat, ab illis cõsequatur. Honore igitur, quasi beneficij accipiendi argumento & pignore, delectatur. Qui verò à viris probis, & iis quibus noti sunt, honorem expetūt, suam de se ipsis opinionem stabilire & confirmare gestiunt. Se igitur bonos esse gaudent, eorum iudicio, qui id dicunt, fidem habentes. Se amari autem gaudent per se. Itaque carum esse atque amari, melius esse videatur, quàm honore affici, amicitiaq; per se esse optabilis & expetenda. Magis autem ea cõsistere videtur in eo vt quis amet, quàm in eo vt ametur. Atq; hoc ipsum matres indicant, quæ eo ipso quòd amāt, magnopere lætantur. Nonnullæ enim filios suos dant alendos, cõsque scientes ex se natos, amant, nec vt ab eis redamentur, magnopere laborant, si fieri vtrumque non possit: sed satis habent si videant eos frui secunda fortuna: denique nihilominus eos diligunt, quamuis illi non possint matri, propterea quòd eam non norunt, quæ conuenit, tribuere.

CAPVT X.

Ex formalibus Amicitia speciebus priorem questionem illustrat, & quinam inter se amici esse possint, ostendit.

Cum autè in eo vt amemus, magis quàm in eo vt amemur, amicitia consistat, laudenturque ij qui suos amicos amore complectuntur; probabile est, amicorũ vim ac virtutem in eo vt ament, esse sitã. Itaque in quibus hoc fit pro dignitate, ij stabiles ac firmi permanent amici: taliũque amicitia integra & incolumis est permanfura. Atque hoc modo etiam homines inter se inæquales, maximè fieri possint amici. Sic enim possint exæquare. Æqualitas autem & similitudo, amicitia est: maximaque eorum, qui virtute similes sunt, similitudo. Nam cùm hi maneant ex se ipsis firmi ac stabiles, tum inter se firmitatem tuentur ac retinēt, neque res malas desiderāt, neque se talium rerum ministros præbent: immò verò penè dicam, etiam eas prohibēt, ac reprimunt. Virorum enim bonorũ est, neque peccare, neque amicis permittere vt peccatorum ac flagitiorum sint administri: Mali verò cùm stabile nihil habeant, quippe quine sui quidem similes permaneant: tum ad perexiguum tempus amicitiam inter se tuentur, mutua improbitate delectati. Vtiles autem ac iucundi, diutiũs permanent.

A ἡ ἀρεχόμενος γὰρ φίλος, ὁ κέλεται, ἢ προσποιεῖται τοιοῦτος εἶναι, καὶ μάλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι, εἴγυς εἶναι δοκεῖ τῷ ἡμιφίλῳ, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται. οὐ δὲ αὐτὸ δὲ εὐόκασιν αἰρεῖσθαι τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ συμβεβηκός· χαίρουσι γὰρ, οἱ μὲν πολλοὶ, ὑπὸ τῆς ἐν ταῖς ἐξουσίαις ἡμιφίλοι ἀφ' ἧς ἐλπιδά· οἴονται γὰρ τεύξεσθαι παρ' αὐτῶν, ἀν' οὗ δέονται· ὡς * δὴ σημείω τὴν ὑπαρξείας γρ. δ.

B χαίρουσι τῇ ἡμῆ. οἱ δ' ὑπὸ τῆς ὀπίσθεν καὶ εἰδότητων ὀρεγόμενοι ἡμῆς, βεβαιώσασθαι τὴν οἰκείαν δόξαν περὶ αὐτῶν ἐφίενται. χαίρουσι δὲ, ὅτι εἰσὶν ἀγαθοὶ, πιστεύοντες τῇ τῆς λεγόντων κρίσει. τὰ φιλεῖσθαι ἢ καθ' αὐτὸ χαίρουσι· ἀλλ' ὁδοῦσιν αὐτὸ χρῆσθαι εἶναι τῷ τιμῆσθαι, ὅτι ἡ φιλία * καθ' αὐτὴν ἀρετὴ εἶναι. δοκεῖ δὲ ἐν γρ. ὁ καθ' αὐτῶν τὰ φιλεῖν μάλλον ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι. ση- αὐ.

C φιλοῦσι μὲν εἰδῶν, ἀντιφιλεῖσθαι δ' οὐ ζητοῦσιν, ἐὰν ἀμφοτέρω μὴ ἐνδέχηται· ἀλλ' ἰκθρόν αὐταῖς εἰσὶν εἶναι, ἐὰν ὁρῶσιν ὅτι προσποιεῖται· καὶ αὐτὰ φιλοῦσιν αὐτοὺς, καὶ ὁκνοῦσι μὴ δυνάωνται τῇ μητέρι, ἀπρεσβήκει, ἀπονεμῆν, ἀλλὰ τὴν ἀγνοῖαν.

ΚΕΦΑΛ. Ι.

Τίνες οἱ μόνιμοι φίλοι. καὶ πῶς ὅς ἐνδυσίαν δοκεῖ φιλία γίνεσθαι.

D

MΑΛΛΟΝ δὲ τῆς φιλίας οὕσης ἐν τῷ φιλεῖν, καὶ τῆς φιλοφιλῶν ἐπαμνημονύων, φίλων ἀρετῆ ὁ φιλεῖν εἰσὶν εἰσὶν· ὡς ἐν οἷς τῶν γίνεσθαι κατ' ἀξίαν, οὗτοι μόνιμοι φίλοι, καὶ ἡ τῆς τοιούτων φιλία. οὕτω δ' αὐτὸ καὶ οἱ ἀνίστοι μέλισσ' εἶεν φίλοι. ἰσαζοῦντο γὰρ αὐτῶν. ἡ δὲ ἰσότης καὶ ὁμοιότης, φιλοῦσθαι, καὶ μέλισσα μὲν ἡ τῆς κατ' ἀρετῆν ὁμοιότης· μόνιμοι γὰρ ὄντες καθ' αὐτοὺς, καὶ πρὸς ἀλλήλους μένοισι, καὶ οὐτε δέονται φαύλων, οὐθ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς εἶπεν, καὶ ἀφαικνύουσι· τῶν ἀγαθῶν γὰρ μήτ' αὐτοὺς ἀμνημονύειν, μήτε τοῖς φίλοις ὀπιπρέπειν ὑπηρετεῖν· οἱ δὲ μαθητοὶ, τὸ μὲν βεβαιὸν οὐκ ἔχουσιν· ὅσοι γὰρ αὐτοῖς ἀφαικνύουσιν ὁμοιοὶ ὄντες· ἐπ' ὀλίγον δὲ χρόνον γίνονται φίλοι, χαίρουστές τῇ ἀλλήλων μαθησίᾳ. οἱ χρήσιμοι δὲ καὶ ἡδεῖς, ὅτι πλεῖον ἀφαικνύουσιν.

πρ. ὠρελ. ἕως γὰρ αὐτὸν περιζῶσιν ἠδονὰς * καὶ ὠφελείας
 ἀλλήλοις. Ἐξ ἐναντίων δὲ, μέγιστα μὲν
 δοκεῖ ἢ ἀφ' τοῦ χρησίμου γίνεσθαι φιλία·
 οἷον, πένης πλοσιῶ, ἀμαθὴς εἰδότη. οὐ γὰρ
 τυγχάνει τις ἐνδεὴς ὦν, τούτου ἐφίεσθαι,
 ἀντιδωρῶσθαι ἄλλο. ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς πῶς ἔλθει
 καὶ ἐραστὴν καὶ ἐρώμενον, καὶ καλὸν, καὶ ἀ-
 γαστόν. δὲ φαινόντων καὶ οἱ ἐρασταὶ γελῶσι ἐνίο-
 τε, ἀξιουμένους φιλεῖσθαι ὡς φίλους. ὁμοίως
 δὲ φιλητοὶ ὄντες ἴσως ἀξιωτέον· μηδὲν δὲ
 τοιοῦτον ἔχοντας, ἴσως δὲ ὁμοίως ἐφίεσθαι
 τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίου καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ
 συμβεβηκός· ἢ οἱ ὀρέξεις, τῷ μέσου ὅστις. τῷτο
 γὰρ ἀγαθόν, οἷον παρ' ἑστῶ, οὐχ ὑπερ-
 γινέσθαι, ἀλλ' ὅτι τὸ μέσον ἐλθεῖν· καὶ
 παρ' ἑστῶ, καὶ τῶν ἄλλοις ὁμοίως. ταῦτα
 μὲν οὖν ἀφείδω· καὶ γὰρ ὅστις ἄλλο-
 τειώτερος.

A Tandiu enim manent, quoad utilitates ac voluptates mutuo suppeditent. Ea autem amicitia, quam utilitas constituit, ex contrariis maximè constare videtur: ut cum pauper diuiti, doctus indocto fit amicus. Nam quisque re fortè fortunâ eget, eam ab altero expetens, alio genere illum remuneratur. Ad hunc numerum, amatorem, & eum qui amatur, formosum ac deformem licet aggregare. Quocirca videntur interdum & amatores ridiculi, cum eos quos amant, sibi in amore respondere volunt. Et certè si æquè digni sint, qui amentur, iure & volunt & postulant: sin nihil tale habeant, ridiculum sit id postulare. Fortasse verò neque res contraria contrariam per se desiderat, sed ex euentu. Appetitio autem, medijs est. Hoc enim bonum est. Verbi gratia, rei aridæ bonum est non humidam fieri, sed ad mediocritatem peruenire: item rei calidæ, & cæteris. Sed hæc omittantur sanè. Sunt enim ab instituto nostro alieniora.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ. 1α.

CAPVT XI.

Ὅτι ἐν ἀπάσῃ κοινωνίᾳ δοκεῖ τι δίκαιον εἶναι, καὶ φιλία· ἀφ' ἑτέρου ὅτι τὰ δίκαια.

C Questionem priorem de Amicitie speciebus explicat, easque varias esse longa Resolutione ostendit: cuius quatuor priora membra hoc capite declarantur.

πρ. τὰ αὐτὰ **Ε**ΘΙΚΕ δὲ, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἰ-
 ῆται, περὶ * ταῦτα καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς
 εἶναι, ἢ τε φιλία καὶ τὸ δίκαιον· ἐν ἀπάσῃ
 γὰρ κοινωνίᾳ δοκεῖ τι δίκαιον εἶναι, & φιλία
 δὲ. περὶ ταυτοῦτοις γινώσκουσιν ὡς φίλους, τοῖς
 συμπαροῦσι, καὶ τοῖς συστρατιώταις· ὁμοίως ὅτι
 & τοῖς ἐν ταῖς ἄλλαις κοινωνίαις. καθ' ὅσον ὅτι
 κοινωνοῦσιν, ὅτι ποσοῦτόν ὅστις φιλία· καὶ
 γὰρ * καὶ τὸ δίκαιον. καὶ ἡ παροικία, Κοι-
 νὰ τὰ φίλων, ὁρθῶς· ἐν κοινωνίᾳ γὰρ ἡ
 φιλία. ἐστὶ ὅτι, ἀδελφοῖς μὲν & ἐταίροις,
 πρῶτα κοινὰ· τοῖς δὲ ἄλλοις, ἀφωρισμένα·
 καὶ τοῖς μὲν, πλείω· τοῖς δὲ, ἐλάττω· καὶ
 γὰρ τῶν φίλων, αἱ μὲν, μάλλον· αἱ δὲ,
 ἢ τῶν. ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὰ δίκαια· οὐ γὰρ
 ταῦτα γινώσκουσιν περὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοῖς
 περὶ ἀλλήλους, οὐδ' ἐταίροις καὶ πολί-
 ταις· ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων * φι-
 λιών. ἑτέρου δὲ * καὶ τὰ ἀδίκαια περὶ ἐκά-
 στου τούτων, καὶ αὐξήσιν λαμβάνει τὰ μάλ-
 λον * περὶ φίλους εἶναι· οἷον χρημάτων ἀπο-
 τερῆσαι ἐταίρον, δεινότερον, ἢ πολιτικόν·
 καὶ μὴ βοηθῆσαι ἀδελφῶν, ἢ ὀφειλῶν· & πα-
 τέρει πατέρα, ἢ ὀφειλῶν ἄλλοις. ἀφ' ἑτέρου
 δὲ πέφυκεν ἅμα τῇ φιλίᾳ καὶ τὸ δίκαιον,
 ὡς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα, καὶ ἐπὶ ἴσον διήκοντα.

Videntur autem, quemadmodum prius dictum est, tum ad eadem pertinere ius & amicitia, tum in iisdem versari. Nam in omni societate aliquod ius, & verò amicitia aliqua reperitur. Itaque quasi amicos appellant & eos quibuscum nauigant, & commilitones, itémque eos quibuscum aliquam societatem inierunt. Quanta porro communio est, tam latè patet & amicitia. Nam tam latè quoque ius patet. Et prouerbiū circumfertur, Amicorum omnia communia, rectè admodum. In societate enim & communione posita amicitia est. Sunt autem fratribus quidem & sodalibus omnia inter ipsos communia: reliquis autem certa quædam ac distincta, aliisque plura, aliis pauciora. Nam & amicitia alia magis alia minus sunt amicitia. Differunt autem & iura. Non enim eadem sunt patribus cum liberis, quæ fratribus inter ipsos: neque sodalibus, & ciuibus: similiterque se res habet in aliis amicitia. Alia igitur sunt & iniuria horum singulorum inter se, ex eoque sumunt incrementum, quod amicioribus inferuntur: exempli gratia, sodalem pecunia fraudare grauius est, quàm ciuem: & fratri non succurrere, quàm alieno: & parentem verberare, quàm quemlibet alium. Solet autem vnà cum amicitia etiam ius amplificari natura, perinde quasi in iisdem rebus consistant, & æquè latè pateant.

πρ. τὰ αὐτὰ
 & deest in q. cod.
 πρ. φίλων.
 πρ. τὰ δίκαια περὶ
 ἐκ. apud Aspal. in ed. Ven. τὰ δίκαια
 & ἀδίκαια
 πρ. ipse Asp. cum plerisque codd. τὰ δίκαια legitur.
 πρ. περὶ π φ.

Omnes autē societates ciuilibus ac membris sunt similes. Vnā enim iter faciunt, & congregantur homines, cū emolumentū alicuius gratia, tum vt aliquid quærant & parent eorum quæ ad victum cultūque pertinent. Iam verò etiam societas ciuilibus, & ab initio vtilitatis causa cōstituta videtur esse, & permanere. Hoc enim legum latrores & sibi tanquam scopum proponunt, & ius esse dicunt, quod communiter & reip. vtile est. Cæteræ igitur societates pro sua quæque parte vtile expetunt: verbi gratia, nautæ id quod ex nauigatione quæritur, vt pecuniā conficiant, aut aliquid tale consequantur: commilitones, id quod bello paratur, siue pecuniam concupiscant, siue victoria potiri, siue urbem aliquam expugnare cupiant: itēque tribules, & populares. Nonnullæ autem societates propter voluptatem comparari videntur, vt eorum qui vnā epulantur, ac saltant: & eorum qui pro rata cuiusque parte symbolas in conuiuium conferunt. Hæ enim partim sacrificij, partim & conuentus & conuictus causa comparantur. Omnes autem tales ciuili societati subiectæ esse videntur. Non enim præsentem vtilitatem, sed eam quæ ad omnem vitam pertinet, ciuilibus societas expetit: vt cū ciues vnā sacra faciunt, & ad ea celebranda vnā conueniunt, & congregantur, honorisque diis immortalibus tribuunt, & sibi requiem cum voluptate coniunctam præbent. Verisimile est enim, præsertim sacrificia, cætusque & conuentus, qui sacrificiorum causa habebantur, collectis iam fructibus, vt primitias quasdam, fuisse instituta. His enim temporibus maximè ab opere cessabant. Apparet igitur, societates omnes ciuilibus societatis esse membra. Quales autem fuerint societates, tales amicitia consequentur.

CAPVT XII.

Quintum Resolutionis membrum declarat.

Administrandæ porro reipub. tria sunt genera, totidemque ab illis siue digressiones, siue declinationes, quasi harum partes, & interitus. Sunt autem reip. administrandæ formæ, Regnum, Optimatum principatus, & Potestas ex censu, quam Timocraticam non ineptè possumus appellare: sed eam plurimi solent Politiam siue Rempublicam nominare. Harum autem omnium, Regnum, est optima: Timocratia, deterrima. Declinatio autem à regno, Tyrannis est. In vtraque enim penes vnum summa rerum est potestas. Sed plurimum tamen inter se differunt. Tyrannus enim suam: Rex eorum quibus imperat, vtilitatem spectat.

Αἱ δὲ κοινωνίαι * πᾶσι μορίοις εἰκόσι τῆς γρ. πᾶσαι πολιτικῆς · συμπορεύονται γὰρ ὅτι ἕνι συμφέροντι, καὶ ποιεῖσθαι τὴν εἰς τὸν βίον καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ κοινωνία τῶ συμφέροντος χάριν δοκεῖ καὶ εἰς ἀρχῆς σὺνελθεῖν, καὶ * ἀφαιρῶναι · τούτου γὰρ καὶ οἱ νομοθέται γρ. ἀφαιρῶνται, καὶ δίκαιον εἶναι φασὶ τὸ κοινοῦ εἶναι τῆ συμφέρον. αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κοινωνίαι καὶ μέρη τῶ συμφέροντος ἐφίενται · οἷον, πλωτῆρες μὲν, τῶ καὶ τὸν πλοῦν, * ἢ γρ. πρὸς πρὸς ἐργασίᾳ χρημάτων, ἢ τὴ ποιούσθαι. ἢ τὴ ποιούσθαι π * εργαζώμεται δὲ, τῶ καὶ τὸν πόλεμον, εἴτε χρημάτων, εἴτε νίκης, ἢ πόλεως ὀρεγόμενοι. ὁμοίως δὲ καὶ φυλέται, καὶ δημόται. ἐνίαι δὲ τῶ κοινωνίαν δι' ἡδονῆν δοκεῖσι γίνεσθαι, ἡσασθῆναι καὶ ἐργασίᾳ · αὐταὶ γὰρ θυσίας ἐνεκα καὶ σιμοσιίας. πᾶσαι δὲ αὐταὶ ὑπὸ τῶ πολιτικῶ εἰκόσι εἶναι · οὐ γὰρ τῶ παρόντος συμφέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἀπέρτα τὸν βίον, θυσίας τε ποιούσθαι, καὶ πρὸς ταύτας σιμοδοῦναι ἡμας τε ἀπονέμοντες τοῖς θεοῖς, καὶ ἑαυτοῖς ἀναπαύσεως ποιεῖσθαι μὲν ἡδονῆς · αἱ γὰρ ἀρχαὶ θυσίαι καὶ σιμοδοί φαίνονται γίνεσθαι μὲν τῶ τῶ καρπῶν συγκομιδῆς, οἷον ἀπὸ ἀρχῆς · μέγιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐχόμενον τῶς χειρῶς. πᾶσαι δὲ φαίνονται αἱ κοινωνίαι, μόρια τῆς πολιτικῆς εἶναι · ἀκολουθήσοισι δὲ αἱ τοιαύται φίλαι τῶς τοιαύταις κοινωνίαις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Επεὶ πᾶσαι αἱ κοινωνίαι μόρια τῆς πολιτικῆς, τὰ τῆς πολιτείας, ἔστι τῶ τούτων πρὸς ἀνάστασιν ἐκπέσει. ἔστι ὅτι ὁμοιωμένα αὐτῶν καὶ ἐν τῶς οἰκίαις.

ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ δὲ ὅστιν εἶδη τρία, Politic. lib. 3. c. 7. ἴσα δὲ καὶ πρὸς ἀνάστασιν, οἷον φθορῶν τούτων · εἰσὶ δὲ, αἱ μὲν πολιτεῖαι, βασιλεία τε καὶ ἀριστοκρατία · τρίτη δὲ, ἡ ἀπὸ ἡμεμεμένων, ἢ τιμοκρατικῶν λέγαν οἰκείων φαίνονται · πολιτεῖαν δὲ αὐτῶ εἰδῶσιν οἱ πλείστοι καλεῖν · τούτων δὲ, βελτίστη μὲν, ἡ βασιλεία · χειρίστη δὲ, ἡ τιμοκρατία. πρὸς ἀνάστασιν δὲ, βασιλείας μὲν, τυραννίδος ἀμφω γὰρ μοναρχίαι · ἀφαιρῶνται δὲ πλείστον ὅμω γὰρ ἰτύραννος, * ὅθεν συμφύροντα σκεπτεῖ · ὅτι βασιλεὺς δὲ τῶ ἀρχομένου.

οὐ γὰρ ἔστι βασιλεύς, ὁ μὴ αὐτάρκης, ἔ πασι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχων· ὁ δὲ τοιοῦτος, οὐδενὸς προσδεῖται. τὰ ὠφέλιμα οὖν αὐτῷ μὴ ἔσθαι αὐτοσχεπίη, τοῖς δὲ ἀρχαῖοις ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος, * κληρωτὸς αὐτῷ τις εἴη βασιλεύς· ἡ δὲ τυραννὶς, ἔξ ἐναντίας ταύτης· ὁ γὰρ ἐαυτῷ ἀγαθὸν διώκει· καὶ φανερώτερον ὅτι ταύτης, ὅτι χειρείη· * κακίον γὰρ ὁ ἐναντίον τῷ βελτίω. μεταβαίη δὲ, ἐκ βασιλείας εἰς τυραννίδα· φανερότης γὰρ ἔστι μοναρχίας ἢ τυραννίδος· ὁ δὲ μετρητὸς βασιλεύς, τυραννὸς γὰρ. ἔξ ἀριστοκρατίας ὅ, εἰς ὀλιγαρχίαν, κακία τῶν ἀρχόντων, οἱ νέμοισι τὰ τῆ πόλεως ὡς πῶ ἀξίαν, καὶ πόρτα, ἢ τὰ πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν, ἐαυτοῖς, καὶ τὰς ἀρχαῖς αἰεὶ τοῖς αὐτοῖς, ὡς πλεῖστου ποιούμενοι τὸ πλουτεῖν ὀλίγοι δὲ ἀρχοῖσι καὶ μετρητοῖ αὐτῆ ὅτι πεικισάτων. ἐκ ὅ δὲ ἡμοκρατίας εἰς δημοκρατίαν· οἰόμενοι γὰρ εἰσιν αὐταὶ πλήθους γὰρ βούλεται ἔ ἡμοκρατία εἶναι, καὶ ἴσοι πόρτες οἱ ἐν τῷ πῆματι· ἡκιστα δὲ μετρητὸν ἔστιν ἢ δημοκρατία· ὅτι μικρόν γὰρ καὶ παρεκβαίη ὁ τῆς πολιτείας εἶδος. μεταβάλλουσι μὲν οὖν μάλα οὕτως αἱ πολιτεῖαι. ἐλαχίστον γὰρ οὕτω καὶ ῥᾶστα μεταβαίνοισιν. Ομοιωμάτα δὲ αὐτῶν καὶ οἱ ὡς ἀδείγματα ῥάβοι ἕως αὐτῶν ἐν ταῖς οἰκίαις· ἢ μὲν γὰρ πατρὸς πρὸς υἱεῖς κοινωνία, βασιλείας ἐχει γῆμα· τῆ πέκνων γὰρ ὅ πατεὶ μὲν· ἐντεῦθεν ὅ καὶ Ὀμηροῦ τῆ Δία πατέρα προσεταγρόν· πατερικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλε) ἢ βασιλεία εἶναι· ἐν Πέρσαις ὅ ἢ τῆ πατρὸς, τυραννικὴ· (χρῶνται γὰρ ὡς δούλοις, τῆς υἱεῖσι.) τυραννικὴ ὅ καὶ ἢ δεσποτοῦ πρὸς δούλους· (ὁ γὰρ τῆ δεσποτοῦ συμφέρον ἐν αὐτῇ πρᾶττεται.) αὐτῆ μὲν οὖν, ὀρθῆ φαίνε)· ἢ Περσικὴ ὅ, ἢ ἡμῶν τιμῶν· τῆ ἀφαιρέοντων γὰρ, αἱ ἀρχαὶ ἀφαιροῖσι. ἀνδρὸς ὅ ἔ γυναικὸς, ἀριστοκρατικὴ φαίνε). κατ' ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἀρχαῖ, ἔ ὡς ταύτα αὐτῷ δεῖ τὸν ἀνδρα· ὅσα ὅ γυναικὶ ἀρμόζη, ἐκείνη ἀποδίδωσιν. ἀπόρτων ὅ κυριώτων ὁ ἀνὴρ, εἰς ὀλιγαρχίαν μετρίσθαι. ὡς ὅ τῆ ἀξίαν γὰρ * αὐτῷ ποῖς, καὶ οὐχ ἢ ἀμείνων. εἰς ὅτε δὲ ἀρχοῖσιν αἱ γυναῖκες ἐπικληροῖσθαι· οὐ δὲ γίνον) κατ' ἀρετῶν αἱ ἀρχαὶ, ἀρχαὶ δὲ ὡς πλεῖστον ἔ δυνάμιν, κατὰ τῆ ἐν ὀλιγαρχίαις. ἡμοκρατικὴ δὲ εἰσκειν ἢ τῶν ἀδελφῶν ἴσοι γὰρ· πλεῖστον ἔ ὅσον τῆ ἡλικίας ἀλλοτρίοι. ἀρχαὶ αὐτῶν πολὺ τῆ ἡλικίας ἀφαιρέωσιν, ὅσα ἔκ ἀδελφικῆ γὰρ ἢ φιλίας.

γρ. κα. ὁ πρ. εἰ μάλ. λον ἢ βα. κλ. αἱ πρ. εἰ μάλ. λον ἢ βα. γρ. κα. ὁ πρ.

γρ. αὐτῷ

A Etenim Rex non est, cui sua non satis sunt, quique non omnium bonorum copia antecellit. At qui talis est, nihil preterea desiderat. Itaque non sua, sed eorum quibus preest, commodam intuebitur, sibi que proponet. Nam qui talis non fuerit, Rex quidam fortitò factus videatur. Huic aduersatur Tyrannis: nam quod sibi expedit, sequitur. Atque hæc eo magis perspicuum est esse deterrimam. quod enim optimo est contrarium, pessimum. Ex Regno autem in Tyrannidem degenerat. Nam monarchie vitiū, Tyrannis est. Rex malus autem, Tyrannus efficitur. Ex optimatum potestate verò, in Paucorum principatum fit commutatio, eorum qui preesunt, culpa, qui res ciuitatis distribuunt indignis: omnia bona, aut multo maximam eorum partem sibi vendicant: magistratus iisdem semper deferunt, diuitias rebus ferè omnibus anteponentes: ita fit ut pauci magistratum gerant, iique improbi ac vitiosi, pro viris optimis atque æquissimis. Ex Timocrazia autem in Popularem statum fit conuersio. Sunt enim hæc res administrandæ formæ inter se finitimæ. Nam etiã ex censu Potestas natura sua multitudinis videtur esse: omnemque qui celsi sunt, inter se sunt pares & æquales. Sed minimum omnium vitiosa Popularis potestas est, quia paululum admodum ab ea rei publicæ forma, quã Politiam Græci nominant, deflectit. Ac reipub quidam regedæ formæ hoc maximè modo commutari solent. Sic enim minima & facillima mutatio est. Earum autem similitudines, & veluti exempla, ex familiis priuatis sumere licet. Patris enim cum filiis societas, regni speciem quandam præ se fert: Nam filij patri curæ sunt. Hinc & Homerus, Iouem, patrem appellat. Patriam enim potestatem regnum proximè videtur imitari. Sed apud Persas patria potestas est tyrannica. (Vtuntur enim liberis suis, ut seruis) Et domini in seruos imperium, tyrannicum. (In eo enim negotium domini agitur, eiusque utilitati consulitur.) Atque hoc sanè rectum est. sed Persicum, deprauatum ac peruersum. Eorum enim qui differunt, imperia quoque differre debent. Iam viri & vxoris societas, ad optimatum principatum proximè videtur accedere. Pro dignitate enim vir imperat, in hisque rebus imperat, in quibus virum oportet imperare: & que mulieri conueniunt, ei permittit. Quod si vir in omnibus dominetur, in paucorum potestatem fit commutatio. Id enim faciet præter dignitatem, non quàm meliore est. Interdum verò fit, ut mulieres imperent, eæ scilicet quibus amplissima venerunt hæreditates. Non igitur tum ex virtute, sed propter diuitias & potetiam imperatur, quemadmodum in paucorum principatu. Ex censu potestati autem fraterna societas similis est. Sunt enim pares, nisi quoad ætatibus inter se differunt. Quocirca si multum inter se distet ætatibus, iam amicitia fraterna constare non potest.

Est

Est autem popularis potestas quidem, cum in iis familiis maximè, quæ domino carent, (hic enim ex æquo omnes imperant,) tum in quibus imbecillus est is qui imperat, suaque cuique datur auctoritas & licentia.

A δημοκρατία δὲ, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς ἀδελφοποιήσιν τῶν οἰκίσεων οὐκ ἔστιν ἄλλο πρῶτον ὅτι ἴσους ἐστὶν αἰσ ἀσθενῆς ὁ ἀρχων, ἐκείτω ὄξοισία.

CAPVT XIII.

Κ Ε Φ Α Λ. 17.

Resolutionis collectionem exponit.

Οὐ καθ' ἐκείτω τῶν πολιτικῶν, Φιλία φαίνεται, ἐφ' ὅσον ἐστὶ δίκαιον.

IN vnaquaque autem reip. administrandæ forma eatenus suos fines proferre videtur amicitia, quatenus & ius. Ac quæ regi sanè cum iis qui in regno viuūt, intercedit, in quadam beneficii excellētia posita est. Bene enim meretur de iis quibus imperat, si cū sit bonus, curam eorum habeat, tanquam ouium pastor, vt sint fortunati ac beati. Vnde & Homerus Agamemnonem, pastorē populorum appellauit. Talis est autem & paterna amicitia, nisi quòd magnitudine beneficiorū præstat. Est enim pater filio causa cur sit: quæ videtur esse res omnium maxima: idemque alèdum & erudiendum curauit. Atque hæc eadem auis & maioribus tribuuntur. Ad impèrandum enim apti sunt natura, & pater liberis, & aui nepotibus, & rex iis qui sub regno sunt. In excellentia igitur etiam hæc amicitia posita sunt. Itaque etiam parentibus tribuitur honos. Ius igitur in his non idem versatur, sed ad pro dignitate est. Talis enim & horum amicitia est. Iam viri & vxoris amicitia eadem est, atque ea quæ in optimatum principatu. Ex virtute enim res tota penditur, & plus boni meliori tribuitur, & quod cuique aptum & accommodatum est. Idem porro & de iure sentiendum. Fratrum autem amicitia, sodalium amicitia similis est. Sunt enim pares inter se, & æquales ætate: & qui sunt tales, plurimum iisdem studiis ac disciplinis dediti, cōsimilibusque moribus præditi sunt. Huic igitur similis ea amicitia videtur, quæ in Timocratia reperitur. Postulat enim ratio & natura ciuium, vt inter se sint pares, & viri boni atque æquales: vicissim igitur & æqualiter solent imperare. Talis ergo & eorum amicitia est. In declinationibus autem à recta reipublicæ administrandæ forma, quemadmodum iuri parum loci relictum est, sic & amicitia, minimumque in deterrima. In tyrannide enim aut nihil, aut parum loci amicitia relictum est. Inter quos enim nihil est commune ei qui imperat, cum eo qui paret, nec vlla prorsus amicitia est. Nam ne iuris quidem inter eos vlla est communitas. Sed tantumdem iuris & amicitia est, quantum intercedit artifici cum instrumento, animo cum corpore, domino cum seruo. His enim profunt quidem & consulunt ii qui vtuntur. Verum nec amicitia nec ius est nobis cum rebus inanimis: immò ne cum equo quidem aut boue;

B ΚΑθ' ἐκείτω δὲ τῶν πολιτικῶν, Φιλία φαίνεται, ἐφ' ὅσον ἐστὶ δίκαιον βασιλεῖ μὲν, πρὸς τοὺς βασιλευμένους ἐν ὑποφορῇ θύεργασίας. οὗ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευμένους, εἰσὶν ἀγαθὸς ὡς ὅτι μὴ γένοιτο αὐτῶν, ἵν' οὐ παρέστησιν, ὡς ἄρ' ἰομεῖς περὶ βάρων. ὅθεν καὶ * Ομηροῦ τὸν Αγαμέμνονα ποιητῆρα λέγει εἶπε. ποικύτη δὲ καὶ ἡ πατρική. ἀγαθὸν δὲ τὰ μέγιστα τῶν θύεργατημάτων. αἴτιος γὰρ * τῆς εἰς, δοκοῦντος μεγίστου εἰς, καὶ τῆς φησ, ἐπαιδείας. ἐπεὶ τῶν πατρῶν δὲ ταῦτα ἀπονόμειται. φύσει τε γὰρ * ἀρχικὸν πατὴρ ἡν, καὶ πατρῶνοι ἐκγένων, ἐ βασιλεὺς βασιλευμένων. ἐν ὑποφορῇ δὲ καὶ αἱ φιλία αἴτια. δὲ ἐ ὑμῶνται οἱ γοῖς καὶ τὸ δίκαιον δὴ ἐν τοῖς, οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν. οὕτω γὰρ δὲ ἐ ἡ φιλία. ἐ δὲ δὲ δὲ πρὸς γυναικα ἡ αὐτὴ φιλία, * ἡ καὶ ἐν ἀριστοκρατία. κατ' ἀρετὴν γὰρ καὶ τὰ ἀμείνονοι πλέον ἀγαθόν, ἐ τὸ ἀρμόζον ἐκείτω. οὕτω δὲ ἐ τὸ δίκαιον. ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν, τῆς εταιρικῆς εἰσιν. ἴσοι γὰρ ἐ ἡλικία. οἱ τριούτοι δὲ, * ὁμομαθεῖς ἐ ὁμοήθεις ὡς ὅτι τὸ πολὺ. εἰσιν δὲ τῶν κατὰ πῶν πῶν καὶ τῶν κατὰ πῶν πῶν καὶ τῶν κατὰ πῶν πῶν. ἴσοι γὰρ οἱ πολλοὶ βούλοισι ἐ ὅτι πῶν εἰς. ἐν μέρει δὲ τὸ δέχον, ἐ δὲ ἴσου. οὕτω δὲ ἐ ἡ φιλία. ἐν δὲ ταῖς πῶν πῶν πῶν ὡς ἄρ' ἐ τὸ δίκαιον ὅτι μικρόν ὅστιν, οὕτω ἐ ἡ φιλία ὅτι, καὶ ἡκιστα ἐν τῆ χειρίσῃ. ἐν τυραννίδι γὰρ ὅστιν, ἡ μικρόν φιλίας. ἐν οἷς γὰρ μηδὲν κοινόν ὅτι τὰ δέχοντι καὶ ἀρχομένω, ὅτι φιλία. ὅτι γὰρ δίκαιον. ἀλλὰ οἷς περὶ τῶν πῶν πῶν, ἐ ψυχῆ πρὸς σῶμα, καὶ διασπότη πρὸς δούλον ὡς φιλία μὲν γὰρ ταῦτα ὑπὸ τῶν γυναικῶν. φιλία δὲ οἷς ἐστὶ πρὸς τὰ ἀψυχα, οὐδὲ δίκαιον, ἀλλὰ ὅτι πρὸς ἵππων ἢ βοῶν,

με. α. κ. ν. δ. *
προς δού-
λοι η δού-
λοι. Ρο-
litic. l. 1.
c. 6.

αὐτὸν γὰρ * αὐτὸν πρὸς δούλον, ἢ δούλος. αὐτὸν γὰρ
κοινόν ἐστιν. * ὁ γὰρ δούλος, ἐμψυχον ὄργανον
τὸ δ' ὄργανον, ἀψυχος δούλος ἢ μὴ
οὖν δούλος, ὅτι ἐστὶ φιλία πρὸς αὐτὸν, ἢ δ'
ἀνθρώπου. δοκεῖ γὰρ εἶναι ἡ δίκαιον πρὸς
ἀνθρώπων πρὸς πρῶτα τὸν δυνάμειον
κρινωνῆσαι νόμου καὶ σωθῆκας. ἔ φιλίας
δὲ, κατ' ὅσον ἀνθρώπου. ὅτι μικρὸν δὲ καὶ
ὡς ταῖς τυραννίαις αἰ φιλίας ἔ φ δίκαιον αἰ
δὲ ἐν ταῖς δημοκρατίαις, ὅτι πλεῖστον πολ-
λα γὰρ τὰ κοινὰ ἴσοις οὖσιν.

A sed neque cum seruo, quà seruus est. Nihil enim domino cum seruo commune est. Nam seruus, instrumentum est animatum: instrumentum autem, seruus inanimus. Quà igitur seruus est, nulla nobis cum eo amicitia intercedit: sed quà homo est. Nam omni homini cum eo qui legis & conuenti particeps esse potest, ius aliquod intercedere videtur. Ergo & amicitia, quoad homo est. In tyrannidibus igitur, neque amicitias neque iuri multum relictum est loci. At in popularibus potestatibus plurimum. Multa enim inter eos qui sunt pares, communia sunt.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ'.

CAPVT XIV.

Περὶ ξενικῆς τε ἔ συγγενικῆς φιλίας, ἔ τῶν εἰδῶν αὐτῆς.

Questionem posteriorem, Qui quibus amice esse possint, decidit.

Magn.
l. 2. c. 12.
Eud. l. 8.
c. 9.

ΕΝ κρινωνία μὴ οὖν πᾶσα φιλία ἐστὶ, καθάπερ εἴρηται. ἀφορισθε δὲ αὖτις πλεῖτε συγγενικῶ καὶ πλεῖτε ξενικῶ. αἰ δὲ πολιτικῶ, ἔ φυλειτικῶ, ἔ συμπλοικῶ, ἔ ὅσα τριαῦται, κοινωνικῶς εἰσὶ μαῖλλον οἷ γὰρ κατ' ὁμολογίαν πῖνα φαίνονται εἶναι. εἰς ταῦτα δὲ τάξειεν αὖτις καὶ πλεῖτε ξενικῶ. ἔ ἡ συγγενικὴ δὲ φαίνεται πολυειδῆς εἶναι, ἔ ἡρτῆσθαι πᾶσα ἐκ τῆς πατρικῆς οἰγενῆς μὴ γὰρ ἐργασίαι τὰ τέκνα, ὡς ἑαυτῶν ἢ ὄντα. τὰ δὲ τέκνα τοῖς γενῆς, ὡς ἀπὸ ἐκείνων τὴ ὄντα μαῖλλον δὲ ἴσασι οἰ γενῆς τὰ δὲ αὐτῶν, ἢ τὰ γνηθῆντα ὅτι ἐκ τούτων καὶ μαῖλλον οἰνωκείωται ἔ ἀφ' οὗ τῶν γνηθῆναι, ἢ τὸ γνηθῆναι τῶν ποιήσασθαι. τὸ γὰρ δὲ αὐτῶν οἰκείον τῶν ἀφ' οὗ, οἷ ὀδοῖς, ἢ θρίξ, ἢ οἰκουῖν ἢ ἐχόντι. * ἐκείνων δ' οὐθένι ἔ ἀφ' οὗ, ἢ ἡπῆον. καὶ τῶν πλήθει δὲ τῶ χρένου. οἰ μὴ γὰρ, ὅτι οὗτος γνηθῆναι ἐργασίαι. τὰ δὲ, * παρελθόντα τοῖς χρένοισ. τοῖς γενῆς, οἰώσιν ἔ ἀσθῆσιν λαβόντα. ἐκ τούτων δὲ δῆλον καὶ δι' αἰ φιλίας μαῖλλον αἰ μητέρες. * γενῆς μὴ οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτοῦ. τὰ γὰρ δὲ αὐτῶν. οἷ ἔτεροι αὐτῶν τῶν κεχρησθῆναι. τέκνα δὲ, γενῆς, ὡς ἀπὸ ἐκείνων πεφυκῆτα. ἀδελφοὶ δ', ἀλλήλοισ, τῶ ἐκ τῶν αὐτῶν πεφυκῆναι. ἢ γὰρ πρὸς ἐκείνα ταύτοτης, * ἀλλήλοισ ταῦτο ποιεῖ. ἢ φασὶ ταῦτον αἶμα, ἔ ρίζαν, ἔ τῶ τριαῦτα. εἰσὶ δὲ τῶ αὐτῶ πῶς ἔ ἐδηρημένοις. μέγα δὲ πρὸς φιλίαν ἔ τὸ οἰωθῆσθαι ἔ τὸ κατ' ἡλικίαν.

Vet. interpr.
οἰκουῖν ἢ οὐδὲν πᾶσιν οὖ.
καὶ φιλίας οἰοῖται

κα. γ. μ. γ. τ.

γρ. ἀμήλοισ ταῦτο πῖναι.

IN cōmunitate igitur quadam omnis amicitia cernitur, quemadmodum diximus. Nisi quis fortè & cognatorum & sodalium amicitiam ab his secludere velit. At verò ciuium, & tribulium, & eorum qui vnà nauigant, & quacunque sunt huius generis amicitia, apertius communicare inter se videntur. Consensu enim & pacto quodam videntur constare. Atque in eodem numero & ordine hospitalem locare licet. Iam verò etiam cognatorum amicitia multiplex ac multiformis videtur esse, totaque à paterna pendere. Parentes enim liberos diligunt vt aliquid sunt: liberi autem parenteis, vt ab illis quippiam profectum. Melius autem nouerunt parentes suos liberos, quàm sciunt liberi, se ex his esse procreatos. Maiore denique necessitudine coniunctum est ei quod generatum est, id à quo generatum est, quàm id quod natum est, ei quod generauit. Nam quod ab aliquo profectum est, eius est proprium, à quo profectum est: vt dēs, aut pilus, aut quidlibet, eius cui inhaeret. Id autem à quo reliqua orta sunt, illorum nullius proprium est, aut certè minus. Praeterea tēporis longinquitate patris amor in filium superior est. Parentes enim liberos statim vt nati sunt, diligunt: liberi parētis aetate progressi, & tum denique, cū intelligere aut sentire cœperunt. Atque ex his perspicuū etiā est, quā obrē matribus liberi sint cariores. Parentes igitur, liberos, vt seipfos, diligunt: nam qui ex eis nati sunt, eo ipso quòd separati sunt, tanquam alteri ipsi sunt: Liberi autem, parenteis, vt ex illis nati: At fratres inter se amant, quòd ex eisdem nati sint. Nam eo ipso quòd idem sunt, atque illi, fit vt inter se quoq; sint idem. Idcirco de fratribus ita loqui solent, Idem sanguis, Stirps eadem, & cætera eiusdem generis. Sunt igitur quodammodo vnū, & idē, etiā in corporibus diuisis ac separatis. Magnū quinetiā ad amicitia momentū habet educationis communitas, & ætatis æqualitas.

Nam æqualem æqualis, inquit ille: & qui familiaritate consuetudinēque mutua delectatur, sodales sunt. Itaque amicitia fraterna sodalium amicitia simillima est. Patruales autē, reliquiq; cognati, ex horum coniunctione inter se coniuncti sunt, ex eo enim scilicet, quod ex eisdem orti sunt. Atque horum alii sunt inter se propinquiores, alii alieniores, quod vel propius vel longius ab eis abest eorum generis auctor & princeps. Ea autem quæ liberis cum parentibus, & hominibus cum Diis immortalibus amicitia intercedit, vt cum bona quadam re, atque eccellente, intercedit. Beneficiis enim nos maximis affecerūt. Causæ enim sunt tum vt filii nascantur & alantur: tum vt iā confirmati instituantur. Inest autē in tali amicitia eo plus iucunditatis & vtilitatis, quàm in alienorum, quo etiam vitæ communitate magis inter se deuincti sunt. Infunt autem etiam in fraterna eadem quæ in sodalium amicitia, ac multo quidem magis in probis & æquis, & omnino similibus, quanto magis inter se familiares sunt, quantoque magis ab eo tempore quo primum in lucem editi sunt, se mutuò diligunt: quanto denique similibus moribus præditi sunt, qui ex iisdem nati, & vnà educati, & simili cura ac diligentia eruditi sunt. Postremò probatio ea quæ tempore constat, in hac & plurima & firmissima est. Peræ qua autem proportione in cæteris quoq; cognatis ea quæ amicitia propria sunt, reperiuntur. Iam verò quæ inter virum & vxorem amicitia est, maximè secundū naturā videtur esse. Homo enim ad cōiugium aptior est natura, quàm ad societatem ciuilem: quanto prior magisq; necessaria ciuitate domus est, quantoque filiorū procreatio animantiū omnium cōmunior est. Atq; in cæteris quidem hætenus progreditur cōmunitas. Homines autē nō solūm procreationis liberorum causa cōmuni domo vtūtur, sed etiam vt eorū quæ ad vitam pertinet, maiorem habeant facultatē. Statim enim descripta ac diuisa sunt eorū officia ac munera, aliaque sunt viri, alia vxoris partes. Inseruiūt igitur alter alteri sua in medium afferentes. Propter hæc causam in hac amicitia & vtilitas inesse videtur, & voluptas. Quod si probi fuerint, etiam propter virtutem amicitia inter se colere videbuntur. Est enim vtriusq; virtus: ac talire sanè lætabuntur. Liberi autem cōmunes, vinculi cuiusdam instar obtinent. Itaque citius dissoluantur qui liberis carent. Liberi enim commune amborum sunt bonum. At id omne quod cōmune est, ad continendū valet. Viro autem cum vxore, & omnino amico cū amico, quomodo sit viuendum, si queratur, nihil aliud sit, quàm querere quid inter eos iuris intercedat. Non enim idem ius est amico cum amico, neque cum alieno, neque cum socio, & cum condiscipulo.

A * ἡλιξ γὰρ ἡλικα. Ἐ οἱ σιωήσεις, ἔταροι. Ἐ οἱ ἀδελφικῆ, τῆ ἐταιρικῆ ὁμοιοῦσα. αἰεψιοὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς, ἐκ τούτων σιωακείωνται. ὧ γὰρ ἀπὸ τῆ αὐτῆ εἶ). γίνονται δὲ, οἱ μὲν, οἰκειότεροι· οἱ δ', ἀλλοτριώτεροι, ὧ σιωέγγυς ἢ πόρρω τὸν ἀρχηγὸν εἶ). ἐστὶ δ', ἢ μὲν πρὸς γενεῆς φιλία τέκνοις ἔ ἀνδρῶποις πρὸς τοὺς, ὡς πρὸς ἀγαθὸν ἔ ὑπαρέχον. ὧ γὰρ πεποιήκασι τὰ μέγιστα. τῆ γὰρ εἶ) ἔ παραφύωσι αἰτίοι, ἔ ἡμοιοῦσι τῆ παιδολογίᾳ. ἐγὼ δὲ τὸ ἡδὺ ἔ ὁ χηρίσιμον ἢ τριακῶτη φιλία μάλλον τῆ ὁφεινείων, ὅσα ἔ χειρότερος ὁ βίος αὐτοῖς ἐστίν. ἐστὶ δὲ ἔ ἐν τῆ ἀδελφικῆ, ἀπὸ καὶ ἐν τῆ ἐταιρικῆ· καὶ μάλλον ἐν τοῖς ὀππεικέσι, ἔ ὅλως τοῖς ὁμοίοις, ὅσα οἰκειότεροι. ἔ ἐκ ἡμετέρας ὑπαρχόντες, τέρηροισιν ἀλλήλοισι. ἔ ὅσα ὁμηγετέροι οἱ ἐκ τῆ αὐτῆ, ἔ σιωέτροι ἔ παιδολογίᾳ ὁμοίως. ἔ ἢ καὶ τὸν χρόνον δοκιμασία, πλείστη ἔ βεβαγοτάτη. ἀτάλασθον δὲ ἔ ἐν τοῖς λοιποῖς τῆ συγγενῶν τὰ φιλικὰ. αἰδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπαρέχειν. ἀνδρῶπος γὰρ τῆ φύσει σιωδυσιακὸν μάλλον ἢ πολιτικόν· καὶ ὅσα παρῆτερον καὶ αἰαγκυρότερον οἰκία πόλεως, ἔ τεκνοποιία κοινότερον ζώοις. τοῖς μὲν οὖν ἀλλοῖς ὀππεισοῦτον ἢ κοινωμία ἐστίν. * οἱ δ' αἰδρῶποι οὐ μόνον τῆς τεκνοποιίας χάριν σιωοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆ εἰς τὸν βίον. ὧθὺς γὰρ διήρηται τὰ ἔργα. ἔ ἐστὶν ἔτερος ἀνδρὸς ἔ γυναικὸς. ἐπὶ ἔκοῦσιν οὖν ἀλλήλοισι, εἰς τὸ κοινὸν ὑπέντες τὰ ἴδια. ἔτα τὰ δὲ ἔ τὸ χηρίσιμον εἶ) δοκεῖ, καὶ τὸ ἡδὺ ἐν τῆ τῆ φιλία. εἶη δ' αἰ ἔ δι' ἀρετῶν, εἰ ὀππεικέσις εἶεν. ἐστὶ γὰρ ἐκατέρου δέσπῆ. ἔ χαίρειεν ἐν ὧ ποιούτω. σιωδέσμος δὲ τὰ τέκνα δοκεῖ εἶ). ἔτα τῆ οἱ ἀτεκνοὶ ἀφελούσιν. καὶ γὰρ τέκνα, κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοῖν σιωέχει δὲ τὸ κοινόν. τὸ δὲ, πῶς συμβιωτέος αἰδρὶ πρὸς γυναικα, ἔ ὅλως φίλα πρὸς φίλον, ὅσα ἐπὶ ἔτερον φαίνεσθαι ζητεῖσθαι, ἢ πῶς δίκαιον. οὐ γὰρ τῆ φῶ φαίνεσθαι τὰ φίλα πρὸς τὸν φίλον, ὅσα πρὸς τὸν ὀφεινείον, καὶ τὸν συμφοιτητῶν.

Rhetor. lib.1. c.11

Politic. 1.1.c.2.

N ij

Περὶ τῶν ἐν τῇ κτ' ἑὸν χρησίμων Φιλίας ἐγκλημάτων.

Causarum enarrationi, Adiuncta amicitia subiungit: qua scilicet ratione amicitia conferuntur & dissoluantur. Primo autem criminationes in amicitia & ipsarum oriri solitas explicat, & quomodo tollantur, ostendit.

ἢ αἰάλ. & ἢ αἰάκλ.

ἐρίεσται.

συνυμερδία.

γρ. ὠφιλίας, male.

ΤΡΙΤΤΩΝ δὲ οὐσῶν Φιλίας, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἰρησται, καὶ καθ' ἑκάστῳ, τῶν μὲν, ἐν ἰσότητι φίλων ὄντων. τῶν δὲ, καθ' ὑπεροχῆς. καὶ γὰρ ὁμοίως ἀγαθοί, γίνονται φίλοι, καὶ ἀμείνων χεῖρον. ὁμοίως δὲ καὶ ἡδείς, καὶ ἀφ' ἑὸν χρησίμων ἰσάζοντες ἑαυτῶν ὠφελείας καὶ ἀφ' ἑαυτῶν φέροντες. τοῖς ἴσοις μὲν, κατ' ἰσότητά δι' τὰ φίλων καὶ τοῖς λοιποῖς ἰσάζειν. τοῖς δὲ ἀίσοις, * τὰ ἀλόγῳ ἑαυτῶν ὑπεροχῆς ἀποδιδόναι. γίνεσται δὲ τὰ ἐγκλήματα ἐὰν μὲν μὲν ἐν τῇ κατὰ τὸ χρησίμων Φιλία ἢ μόνῃ, ἢ μάλιστα ἀλόγως. οἱ μὲν γὰρ δι' ἀρετῆν φίλοι ὄντες, οὗ δρῶν ἀλλήλοις παρεθυσώσται. τὸ γὰρ ἀρετῆς καὶ Φιλίας. πρὸς τὸ δ' ἀμίλλω μὲν ὅτι ἐστὶν ἐγκλήματα, ἢ δὲ μάχα. τὸν γὰρ φιλοῦντα ἢ ποιουῦντα ὁδοὶς διεχειρίει. ἀλλ' ἐὰν ἢ χεῖρις, ἀμείβεται ἢ δρῶν. ὁ δὲ ὑπερβάλλον, τυγχάνων οὐ ἐφίεται, ὅτι ἀὐ ἐγκλωσθῆναι φιλῶν, ἐκείτῳ γὰρ τὸ ἀγαθὸν * ἐφίεται. οὐ πῶν δ' οὐδ' ἐν ταῖς δι' ἡδονῆν. ἀμα γὰρ ἀμφοῖν ἄν οὐ ὀρέγονται, εἰ τὰ σιωδῆσθαι χεῖροις. γελῶν δ' ἀφ' αὐ φαίνοιτο καὶ ὁ ἐγκλωσθῆναι τὰ μὴ τέρπονται, ἄξον μὴ * σιωδῆσθαι μερδύειν. ἢ δὲ ἀφ' ἑὸν χρησίμων, ἐγκλημαλική. ἐπ' ὠφελεία γὰρ χρώμενοι ἀλλήλοις, ἀεὶ τὸ πλεονος δέονται, καὶ ἑαυτῶν ἔχειν οἴονται τὸ παρεθῆσθαι, καὶ μὲν φονται ὅτι οὐχ ὅσων δέονται, ποσούτων τυγχάνουσιν, ἀξιοὶ ὄντες. οἱ δ' ἢ ποιουῦντες, οὐ δύναιται ἐπὶ ἄρχειν ἑαυτῶν ὅσων οἱ πάροντες δέονται. εἰσκει δὲ, καθάπερ τὸ δίχα ὅτι ἐστὶ διπλῶν τὸ μὲν γὰρ, ἀγροφον. ἑὸν δὲ, κτ' νόμον. ἑὸν τῆς κτ' τὸ χρησίμων * Φιλίας, ἢ μὲν, ἢ ἡλική. ἢ δὲ, νομική εἶναι. γίνεσται οὖν τὰ ἐγκλήματα μάχας, ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἀντιῶ σίναλλαξῶσι καὶ ἀφ' αὐλῶνται. ἐστὶ δ', ἢ νομική μὲν, ἢ ὅτι ῥητοῖς, ἢ μὲν, πᾶμπῶν ἀγροφία, ὅτι χεῖρος εἰς χεῖρα. ἢ δὲ, ἐλευθεριώτερον εἰς χεῖρον.

CVM sint autem tria amicitiae genera, quemadmodum initiò diximus, & in vnaquaque alii sint pares amici, alii praestantia quadam inter se differant, (nam & aequè boni inter se fiunt amici, & melior deteriori; similiterque iucundi, & ii qui utilitatem sequuntur, tum utilitatibus praebendis aequales, tum inaequales ac differentes;) eos quidem qui inter se sunt pares, etiam amando & reliquis rebus oportet exaequari: eos autem qui sunt dispares, id quo sunt inferiores, praestantiae & excellentiae proportione reddere, ac remeriri. Oriuntur autem criminationes & querelae in ea amicitia sola quam constituit utilitas, aut certè in ea maximè: nec immeritò. Nam qui ob virtutem sunt amici, student alter de altero bene mereri. Hoc enim virtutis & amicitiae proprium est. Illis porro hac de re certantibus, neque criminationes existunt, neque pugnae. In eum enim qui amat, & bene meretur, nemo offensus est animo: immò verò si humanitate sit politus, & gratus, refert gratiam. Iam qui beneficium alterum superat, cum id quod cupit, assequatur, non queratur de amico. Vterque enim bonum expetit. Ne in amicitia quidem propter voluptatem conciliatis, admodum saepe querelae incidunt. Nam si conuictu laetantur, id quod expetunt, contingit pariter ambobus. Ridiculus autem videatur is qui alterum criminetur eo quòd ab eo non delectetur, cum totos dies cum eo non conterere liceat. Amicitia autem ob utilitatem constituta, criminationum & querelarum plena est. Nam quia emolumentum causa vtuntur opera & consuetudine mutua, semper plura desiderant, semperque minùs quam conueniat, habere se existimant: deniq; queruntur se tam multa non consequi, quam multis egent, cum praesertim digni sint. Illi autem qui beneficium conferunt, tam multa suppeditare non possunt, quam multis egent ii in quos beneficia conferuntur. Videtur autè, vt ius est duplex (alterum. n. est non scriptum, alterum scriptum & legitimum,) sic & amicitia, quae utilitas constituit, altera in moribus esse posita, altera legitima. Nascuntur igitur criminationes, maxime vbi non ex eadè, qua societate contraxerunt, amicitia, fit solutio. Est autè legitima ea quae lege dicta certaq; mercede praestituta constat: estque haec duplex: altera prorsus mercaturae similis, in qua de manu in manu merces aut pretium numeratur: altera liberalior, in qua in diem confertur utilitas,

[Κ Ε Φ Α Λ . 15.]

Γερει μεμμεων τω εν τωις κατ' υφοχλω
φιλίας.

Διαφέρεται δὲ ἐν τῷις κατ' υφο-
χλω φιλίας· ἀξιοὶ γὰρ ἑκάτερος
πλέον ἔχειν. ὅταν δὲ τὸ γίγνη-
ται, ἀφαιρέσει ἡ φιλία· οἷόν τι γὰρ ὁ, τε
βελτίων προσήκειν αὐτῷ πλέον ἔχειν. τὰ
γὰρ ἀγαθὰ νέμεσθαι πλέον· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ
ὠφελιμώτερος· ἀχρεῖον γὰρ ὄντα οὐ φασὶ
δεῖν ἴσον ἔχειν· λειτουργίας τε γὰρ γίνεσθαι,
καὶ οὐ φιλίας, εἰ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν ἔρ-
γων ἔσται τὰ ἐκ τῆς φιλίας· οἷόν τι γὰρ, κα-
θάρων ἐν χρημάτων κοινωνία· πλείω λαμ-
βάουσιν οἱ συμβαλλόμενοι πλείω, οὕτω
δεῖν καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ· ὁ δὲ ἐνδεής, καὶ ὁ χεί-
ρων, ἀνάπαλιν· φίλου γὰρ ἀγαθοῦ εἶναι, τὸ
ἐπιφέρει τῷις ἐνδεέσι· πῶς γὰρ, φασιν, ὠφε-
λος σπουδαίᾳ ἢ διωτάῃ φιλίᾳ εἶναι, μη-
θέν γε μέλλοντα ἀπολαύειν; ἴσους δὲ ἑκά-
τερος ὀρθῶς ἀξιοῦν, ἐδεῖν ἑκάτερον πλείον
νέμειν ἐκ τῆς φιλίας· οὐ τὸ αὐτῷ δὲ, ἀλ-
λα τῷ μὲν υφοχλω, ἡμῶς· τὰ δὲ ἐν-
δεῖ, κέρδους· τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς καὶ βίερ-
γασίας ἢ ἡμῶς, γέρας· τῆς δὲ ἐνδείας ὀπι-
χυσία, τὸ κέρδος· οὕτω δὲ ἔχειν τὸ ἐν
ἐν τῷις πολιτείαις φαίνεται· οὐ γὰρ ἡμῶ-
ται ὁ μὲν ἀγαθὸν τὰ κοινῶ ποιεῖν, τὸ
κοινὸν γὰρ εἶδεται τὰ τὸ κοινὸν βίεργασίᾳ π.
ἢ ἡμῶς δὲ κοινόν· οὐ γὰρ ὅστιν ἅμα χρη-
ματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κρινῶν, καὶ ἡμῶς
ταῖς· ἐν· πᾶσι γὰρ τὸ ἔλαττον ἐσθλῆς υσο-
μῶς· τὰ δὲ κατ' εἰς χρήματα ἔλαττου μῶς,
ἡμῶς ἀπονέμοισι· ἐπὶ δωροδότη, χρή-
ματα· ὅκατ' ἀξίαν γὰρ ἐπιμῶσι καὶ σῶζει
τὴν φιλίαν, καθάρων εἰρησῶν. οὕτω δὲ
καὶ τοῖς ἀρίστοις ὁμιλητέον, ἐπὶ εἰς χρή-
ματα ὠφελου μῶς ἢ εἰς ἀρετῶν, ἡμῶς
αὐταποδοτέον, ἀπὸ ἀποδιδόντα τὸ ἐνδεχό-
μενον· τὸ διωκτὸν γὰρ ἢ φιλία ὀπιζητεῖ,
οὐ τὸ κατ' ἀξίαν· ἐσθλῆ γὰρ ὅστιν ἐν πᾶ-
σι, καθάρων ἐν τῷις τῶν τῶν τῶν π.
μῶς, καὶ γνῶσις· ἐσθλῆς γὰρ τὴν ἀξίαν
ποτ' ἀπὸ ἀποδότη· εἰς διωκτὸν δὲ ὁ
θεραπεύων, ὀπιεικῆς εἶναι δοκεῖ. εἴθ'
καὶν δοξείεν, ὅτι δέξιναι ἢ πατέρω α-
πὸ πείρασθαι, πατεῖ δὲ ἢ ὄν· * (ὀφείλου-

Amicitia in uxoribus quas criminationes & rixas
habeat: & quomodo illa uel precaueri, uel
iam orta e medio tolli possit, ostendit.

IAm verò in iis quoque amicitiiis, quæ in ex-
cellentia quadã consistunt, diffidia nõnnulla
oriuntur. Postulat enim uterq; plus sibi tribui.
Quod cùm fit, dirimitur amicitia. Existimat
enim & is qui melior est, sibi plus tribui con-
uenire: (bono enim viro plus tribui solere:) &
B similiter is qui utilior est: negant enim, cum
qui sit inutilis, æquam partem auferre oportere.
Onus enim sumptuosi muneris obeundi, non amicitiam futurã, nisi dignitati facto-
rũ ea quæ ab amicitia proficiscuntur, respon-
debunt. Arbitrantur enim, ut in societate pe-
cuniarum plura auferunt qui plura in socia-
tem attulerunt, sic & in amicitia fieri oportere.
Egens autem & deterior contrã Esse. enim
boni amici egētibus opitulari, eaque quæ de-
siderant, suppeditare. Quid enim iuuat (in-
quiunt) viro bono aut potenti amicum esse, si
C nullum ex eo fructum sis consecuturus? Vide-
tur autem æqua utriusque esse postulatio, &
utrique ex amicitia plus tribuere oportere, sed
non eiusdem rei: verum meliori quidem, & ei
qui virtute præstat, plus honoris: egenti verò
plus quæstus & emolumentum. Virtutis enim &
beneficentiæ præmium est, honos: egestatis
autem & inopiæ subsidium, lucrum. Atque
etiam in omni reip. administrandæ forma ita
sefe res habere videtur. Non enim honore
afficitur is qui nihil boni confert in reip. Nã
res quædam communis ei tribuitur, qui dere
D communi & publica bene meretur. Honos
autem res communis est. Non enim fieri po-
test ut quis è rebus communibus ac publicis,
pecuniosus simul & honoratus discedat. Ne-
mo enim omnibus in rebus suam cõditionem
deteriorem esse patitur. Itaque ei qui in re
pecuniaria deteriore conditione fuerit, hono-
rem tribuunt: eique, qui muneribus capitur,
pecuniam. Dignitatis enim conseruatio ami-
citiã exæquat & cõseruat, quemadmodum
diximus. Sic igitur etiam eos qui non sunt æ-
quales, alterum cum altero communicare, &
E agere par est: & qui vel pecunia vel virtute au-
ctus & ornatus est, is alterum honore remu-
nerari debet, id saltem referens, cuius faculta-
tẽ habet. Id enim quod præstari potest, amici-
tia desiderat ac requirit, nõ quo quisq; dignus
sit. Nam ne omnibus quidem in rebus id
effici potest: quemadmodum in honoribus iis
quos diis immortalibus & parentibus habere
solemus. Nemo est enim qui honorem iis di-
gnum tribuere possit: sed qui eos pro viribus
& facultate colat, is probus & pius esse vi-
detur. Quocirca etsi videtur patrem abdi-
care filio non licere, sed patri filium maximẽ:

28. πὶν ὀφί-
λοιπα γὰρ
ὑοὶ ἐποδ.

(eum enim, qui debet, oportet reddere : quic-
quid autem fecerit filius, nihil beneficiis a pa-
tre acceptis dignum fecerit: semper igitur de-
bet: Iis vero, quibus debetur, dimittendi ac li-
berandi debitoris potestas datur : ergo & pa-
tri:) simul tamen nemo fortasse discedere vel-
le videatur, nisi ab eo qui improbitate excel-
lat. Nam praeter amicitiam naturalem, hu-
manum est, auxilium non aspernari. Illi au-
tem qui sit improbus, huic opitulari aut fugiē-
dum est, aut non admodum laborandum.
Plerique enim omnes beneficium accipere
volunt: dare vero vt rem inutilem fugiunt. Ac
de his quidem haec tenus.

A τα γὰρ ἀποδοτέον· οὐ γὰρ δὲ ποιήσας ἀξίον
τῆν ὑποηρημένων δέδρακεν· ὡς αἰεὶ
ὀφείλει· οἷς δὲ ὀφείλεται, ἄξιόσια ἀφιέ-
ναι· καὶ ὡς πατεὶ δὴ·) ἀμα δὲ ἴσως ἄξιόσια
ποτ' αὖ ἀποσῶμαι δοκεῖ μὴ ὑπερβάλλουτος
μορθητείας· χωρεῖς γὰρ τῆς φιλικῆς φιλίας,
πλὴν ἂν ἐπικουεῖται ἀποδοτικὸν μὴ διωγέισ-
θαι· ὡς δὲ, ἐπιφθικόν, ἢ οὐ σπουδαῖον, ὅ
ἐπὶ ῥα κείν, μορθητῶ ὄντι· ἂν πάσχειν γὰρ οἱ πολ-
B λοὶ βούλοιντο· ἔδ' ἐποιεῖν φθόνου, ὡς ἀ-
λειστελέες· ἀλλ' ἂν οὐκ οὕτω, ὅτι ποσοῦ-
τον εἰρήστω.

ARISTOTELIS ETHICORVM
NICOMACHEORVM

LIBER IX.

CAPVT. I.

Quaestiones circa Amicitiam ortas hoc libro ex-
plicaturus est. Et primum, Quae ratione
Amicitia καὶ ὑπερλίαν conseruetur,
criminatione mutui non red-
diti discussa.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ

Νικομαχείων

Β I.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

C Οὐκ τὸ ἀνάλογον τῶν ἀμοισιοειδεῖς ἔστι κατὰ
ὑπολίαν φιλίας σώζει, καὶ
πᾶσι τῶν.

N omnibus autem dissimi-
lium amicorū amicitias pro-
portio amicitia exaequat &
cōseruat, vt diximus: exem-
pli gratia, etiam in ciuili, su-
tori pro calceis remuneratio
fit ex merito, & dignitate: &
textori, & cæteris item artificibus atque opi-
ficibus. Hic igitur mensura communis com-
parata est, nummus: atque ad hunc omnia re-
feruntur, hic omnia metitur. In amatoria ve-
rò amicitia queritur interdum amator de eo
quem amat, quòd cum eum deamet, ille sibi
mutuò non respondeat in amore, quamuis
fortè nihil ipse habeat amabile. Sæpe autem is
qui amatur, de amatore queritur, quòd cum
antea omnia promitteret, nunc nihil præstet.
Atque hæc talia tum eueniunt, cum amator,
cum qui colitur, propter voluptatem amat: il-
le amatorem, propter vtilitatem: & hæc vtri-
que non suppetunt. Nam quoniam hæc ami-
citiæ constituerunt, dirimetur tum cum ea
non præstantur, in quibus inerat causa dili-
gendi. Non enim alter alterum diligebat, sed
ea quibus potiri dabatur, quæ stabilia non per-
manent. Quamobrem tales sunt & amicitia.
At vero ea quæ ex moribus proficiscitur
amicitia, cum per se sit, manet, vt diximus.
Dissident autem inter se amici etiam, cum
alia, & non ea quæ expetebant, conse-
quuntur. Simile enim est ac si quis nil conse-
quatur, cum id quod cupiebat, non cōsequitur.

N ἀπάσας δὲ τὰς ἀμο-
μοισιοειδεῖς φιλίας τὸ ἀ-
νάλογον ἰσαρίζει, ἔστι σώ-
ζει πλὴν φιλίας, κατὰ
τὸ εἶρηστω, οἷς καὶ ἐν τῇ
πολιτικῇ, * τὰς σκυλοτό-
μο αἰεὶ τῆν ὑποδηματίων ἀμοιβὴ γίνεται
καὶ ἀξίαν, καὶ ὡς ὑφ' ἑαυτῆ, ἔστι τῶν λοιπῶν. ἔστι
τῶν μὲν οὐκ ἀποδοτικῶν κρινόν μέτρον τὸ νό-
μισμα. πρὸς τῶν δὲ πᾶσι ἀναφέρεται,
καὶ τούτω μετρεῖται· ἐν δὲ τῇ ἐρωτικῇ, ἐνίοτε
μὲν ὁ ἐρωτῆς ἐγκαλεῖ, ὅτι ὑπερφιλῶν ἔστι
αἰεὶ φιλεῖται, οὐ γὰρ ἔχων φιλητὸν, εἰ οὕτως ἐ-
E τυχε· πολλάκις δὲ ὁ ἐρωτῆς, ὅτι πρὸς τὸν
ἐπαγγελομένον πᾶσι, νῦν οὐ γὰρ ἐπιτελεῖ.
συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὴ μὲν οὐ γὰρ ἡ-
δονὴν φιλητὸν ἐρωτῆτον· ὁ δὲ, ἔστι τὸ χρησι-
μον, τὸ ἐραστὴν· ταῦτα δὲ μὴ ἀμφοῖν ὑπερ-
χῆ. ἔστι ταῦτα γὰρ τῆς φιλίας οὐσίας, ἔστι λυσις
γὰρ, ἐπειδὴ μὴ γὰρ ὡς ἐνεκα ἐφίλομαι· ἔ-
γὰρ αὐτοῖς ἐστέρηται, ἀλλὰ τὰ ὑπερλίαν ἔ-
νιμα ὄντα. ἔστι τῶν αἰ φιλίας ἢ ὅτι * τῶν καὶ ἡ-
ἡτῶν κατὰ αὐτῶν οὐσα μὲν, κατὰ τὸν εἰ-
ρηστω. ἔστι φέρειν δὲ, ἔστι ὅταν ἕτερα γίγνηται
αὐτοῖς, ἔστι μὴ ὡς ὀρέσθαι· ὁμοιον γὰρ ὡς μὴ
ἔστι γίγνηται, ὅταν οὐ ἐφίλομαι μὴ τὸ γὰρ
N iij

Libro 5.

καὶ ἡ-
κατὰ

Alexander, quidam tradunt. Eustrat. Imo Dionysius, Siculus, Plutarc.

οὐ καὶ τῶν κίθαρῶν * ὁ ἐπαγγελλόμενος, ὅσῳ ἀμεινοῦσθε, τοσούτω πλείω. εἰς ἑὸν δὲ ἀπαιτοῦν ἡ τῆς ὑποσχέσεως, αἰσὶν ἢ δόξης ἢ δόλῳ ἀποδεδωκέναι ἔφη. εἰ μὲν οὖν ἑκάτερος τῶν ἐβούλετο, ἰκανῶς αὐτὸ εἶχεν. εἰ δὲ, ὁ μὲν, τέρψιν· ὁ δὲ, κέρδος· καὶ ὁ μὲν, ἔχει· ὁ δὲ μὴ· οὐκ αὐτὸ εἶη τὸ κατὰ τὴν κρινωμένην καλῶς. ὦν γὰρ δόξῳ τυγχάνῃ, τούτοις καὶ προσέχει· καὶ κείνου γὰρ χάριν, * τῶν δῶσθαι. τὴν ἀξίαν δὲ ποτέρου τῆς ἀξίας ἔστι, τῆς προσέμελλου, ἢ τῆς προσελθούσης. ὁ γὰρ προσέμελλος, ἔοικεν ἔπιτρέπειν ἐκείνῳ. ὅσῳ φασὶν ἔπι πρωταγόρου ποιῆν· ὅτε γὰρ διδάξειεν ἂν δήποτε, ὑμῆσαι τὸν μαθητὰ ἐκέλευεν ὅσῳ δοκεῖ ἀξία ἔπιτασθαι, καὶ ἐλάμβανε τοσοῦτον. τοῖς τοιούτοις δὲ ἐπίοις * ἀρκεῖ τὸ, * Μισθὸς δὲ ἀνδρῶν· οἱ δὲ προσελθόντες τὸ ἀργύριον, εἴθε μὴ πειροῦντες ὦν ἔφασαν, ἀλλὰ τῆς ὑποσχέσεως τῆς ἐπαγγελίας, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασι γίνονται. οὐ γὰρ ἔπιτελοῦσιν ἂν ὁμολογήσαν· τῶν δὲ ἴσως ποιῆν οἱ σοφιστὰν ἀναγκάζονται, ἀλλὰ τὸ μὴ τὰ ἀδύνατα ἀργύριον ὦν ἐπίτασθαι. οὗτοι μὲν οὖν ὦν ἐλάβον τὸν μισθόν, μὴ ποιῶντες, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασι εἰσιν· ἐπίοις δὲ μὴ γίνεσθαι δόξα τῆς ὑποσχέσεως, οἱ μὲν δὲ ἀλλοῖς προσέμελλοι, εἰρηται ὅτι ἀεὶ ἐγκλητοὶ εἰσι· τριαύτη γὰρ ἡ κατ' ἀρετὴν φιλία· τὴν ἀμοιβὴν τε ποιητέον καὶ τὴν προσάρεσιν. αὐτὴ γὰρ τῆς φίλου ἔστι τῆς ἀρετῆς. οὕτω δὲ ἔοικε καὶ τοῖς φιλοσοφίας κοινωνήσαν· οὐ γὰρ πρὸς χρημάτων ἢ ἀξία μετρεῖται· τίμη' τ' ἰσορροπὸς οὐκ αὐτὸ ἴσως· ἀλλ' ἴσως ἰκανὸν κατὰ τὸν καὶ πρὸς θεοὺς, ἔτι πρὸς γονεῖς, τὸ ἐνδεχόμενον. μὴ τοιαύτης δὲ οὐσίας τῆς δόσεως, ἀλλ' ἔπι τῆν, μάλιστα μὲν ἴσως δεῖ τὴν αὐταπόδοσιν γίνεσθαι, ἀμφοῖν δοχούσῳ κατ' ἀξίαν εἶναι. εἰ δὲ τῶν μὴ συμβαίνον, οὐ μόνον ἀναγκαστὸν εἶναι δόξῳ ἀλλὰ * τὸ προσελθόντα παθεῖν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον· ὅσον γὰρ αὐτὸν * ὠφελῆσθαι, ἢ αὐτὸν ὅσῳ τὴν ἡδονὴν εἶλετ' αὐτὸν, τοσοῦτον ἀνελθόντων ἔξει τὴν τῶν τούτου ἀξίαν· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ὠνίοις οὕτω φαίνεται γινόμενον· ἐνιαχοῦ τ' εἰσὶ νόμοι, τῶν ἐκοισίων συμβολαίων δίκας μὴ εἶναι. ὡς δέον, ὅτι ἔπιτευσε, ἀλλὰ λυθῆναι πρὸς τῶν, κατὰ τὸν ἐκοινωνήσαν. ὅ γὰρ ἐπετράφη, τῶν * οἴεται δίκαιοτερον εἶναι τῆς ἀξίας τῆς ἔπιτελέμενης.

νε. πα. αὐτὰ. sine ver. bo. al. δ. δωσι.

νε. ἀρετῆς. Sicque Eustrat. Hesiod. Μισθὸς δὲ ἀνδρῶν φίλων εἰρηταῖος ἀρκείεστω.

νε. οἴεται

νε. ἰσως παρ' ἑσθ

νε. ὠφελῆσθαι

νε. οἴεται

A Quale illud est de citharcedo quodam, cui is qui promiserat, quanto melius caneret, tanto se plura daturum, manè promissam mercedē exigenti, voluptatem se pro voluptate reddidisse respondit. Si hoc igitur volebat vterque, satis illi factum esset: sin hic oblectationem, ille quæstum atque vtilitatem petebat: & hic habet, quod voluit, ille non habet: non fuerit legi societatis cumulatè satisfactum. Nam quibus quisque eger, ad hæc animum etiam habet attentum, illorumque gratia hæc quæ habet, daturus est. Sed æstimationem rei facere vtrius est, eiusne qui antè dedit, an eius qui antè accepit? Nam qui dat prior, permittere illi videtur. Quod aiunt & Protagoram facere solitum. Cùm enim docuisset quod ei tandem vñum esset: eum qui didicerat, iubebat æstimare, quanti esse viderentur ea quæ sciret: & tantum auferebat. In talibus autem placet illud nonnullis.

Dicta viro merces ab amico.

Qui autem præcepta pecunia, nihil eorum quæ dixerunt, præstant, propter immoderatam promissorum magnitudinem, meritò accusantur. Non enim persoluunt ea quæ promiserunt. Sed hoc sophistæ fortasse facere coguntur, propterea quod nemo ea quæ sciunt, cum pecunia commutaturus sit. Hi igitur quia ea quorum mercedem acceperunt, non faciunt, non immeritò accusantur. Inter quos autem nulla intercedit pro opera atque officio mercedis restipulatio, qui de altero propter ipsum priores bene merentur, apud eos nihil criminationibus esse relictum loci, dictum est. Talis enim est ea quæ virtute constituitur, amicitia, atque in ea ex consilio faciendæ remuneratio est. Hoc enim & amici & virtutis est. Eademque ratio iis quibuscum Philosophia communicata est, videtur esse seruanda. Neque enim sapientiæ æstimationem pecunia metiri potest, neque pretium paris momenti reperiri queat. Sed fortasse satis sit, id quod vires & facultates patiuntur, referre: quemadmodum & diis & parentibus præstare solent. Vbi verò nō hoc modo nec hoc animo beneficium cōfertur, sed remunerationis & mercedis alicuius spe; faciendæ fortasse remuneratio est maximè, quæ vtriq; videatur digna esse beneficio. Sin minùs hoc cōtingat, nō modò necessariū, verū etiā iustū videri possit, eum, qui prior acceperit, quantum sit reddēdū, præfinire. Quanta. n. vtilitas huic allata est, aut quanti voluptatē emisset, si tantū ille vicissim acceperit, iustum pretiū videbitur ab hoc esse cōsecutus. Nam etiam in rebus venalibus hoc idem videmus factitari: & quibusdam in locis leges vetant, contractuū voluntariorū iudicia & actiones dari, quasi oporteat, cuius quis fidem secutus est, ei sic, vt cōtraxerit, dissolueri. Nam cui creditum ac permissum est, eum iustius esse arbitrantur, quantum sit reddendum, præstitueri, quàm eum qui permiserit.

B

C

D

E

Multa enim non tantidem æstimant ii qui habent, quanti qui ea accipere volunt. Sua enim cuique, & quæ quisque dat, magni videntur esse æstimanda. Veruntamen tanta remuneratio esse debet, quantam statuerint ii qui acceperunt. Tanti autem fortasse res æstimanda est, non quanti tum esse videtur, cum eam quis habet, sed quanti priusquam eam haberet, æstimabat.

CAPVT II.

Secunda questio : Que gratia cui sit referenda.

Ed huiusmodi quoque quæstiones dubiæ sunt, ac difficiles, Omniãne patri sint tribuenda, eique in omnibus sit obtemperandum? An æger quidem medico parere debeat : in imperatore autem creando, viro bellicoso, reique militaris perito, suum dare suffragium? Itemque, Amicõne potiùs, quàm viro bono opera danda sit? & Eine, qui bene meritus est, gratia sit referenda potiùs, quàm sodali donandum, si vtrique satisfieri non possit? Hæc igitur omnia subtiliter & enucleatè distinguere non facile est. Multum enim varièque differunt inter se & magnitudine, & paruitate, & honestate, & necessitate. Non omnia autem vni eidemque esse præstanda, minimè obscurum est: beneficiaque potiùs iis à quibus acceperis, esse referenda, quàm sodalibus gratificandum: quemadmodum mutuum ei cui debetur, reddendum est potiùs, quàm sodali donandum. Atque hoc fortasse non semper: verbi gratia, Vtrum is qui à prædonibus redemptus sit, cum qui redemerit, captum vicissim redimere, quisquis sit: aut non capto illi quidem, veruntamen repetenti, quod impendit, reddere: an patrem redimere debet? Nam patrem potiùs, quàm vel seipsum redimere debere videatur. Vniuersè igitur, id quod debetur, reddendum est, vt diximus: sed si donatio vel honesto vel necessitate vincat, ad hæc oportet esse propensiores. Interdum enim ne æquum quidem est, ei qui alterum beneficio prouocarit, parem gratiam referre, cum ille sciens hunc esse virum bonum, beneficium in eum contulerit: illi autem gratia referatur, quem hic improbum esse existimat. Nam ne ei quidem qui mutuum dederit, interdum mutuum vicissim dandum est. Ille enim existimans se suum recuperaturum, mutuum dedit viro bono: hic autem ab improbo sese recuperaturum esse non sperat. Siue igitur reuera ita se res habet, minimè par dignitas est: siue aliter est, sed existimant tamen ita esse, non absurdè facere videantur.

A Τα πολλά γδ οὐ τῷ ἴσῳ ἡμῶσιν οἱ ἔχοντες, καὶ οἱ βουλόμενοι λαβῆν. Τα γδ οἰκεία, καὶ αἰδιδόασιν ἐκάστοις, φαίνεται πολλοῦ ἀξία. ἀλλ' ὁμοῦς ἢ ἀμείβοη γδ πρὸς τοσοῦτον, ὅσον δὴ τὰ ἴωσιν οἱ λαβόντες. δεῖ δ' ἴσως οὐ τοσοῦτον ἡμῶν, ὅτου ἔχοντι φαίνεται ἀξίον, ἀλλ' ὅσου πλεῖν ἔχειν, ἐπίμα.

B ΚΕΦΑΛ. Β'.

Απορία περὶ τῶ πᾶσι δεῖ ἀμείβεσθαι πλεῖν πρὸς ἑαυτῶν.

A Πορία δ' ἔχει καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷον Eudemiorum Lib. 8. c. 11. πότερον δὲ πρῶτα τῶ πατρὶ ἀπονεμεῖν καὶ πείθεσθαι, ἢ καμνοῦντα μὲν ἰατρῶν πειθεῖν. φρατηρῶν δὲ χειρονοητέον τῶν πολεμικῶν. ὁ μοῖως * δὲ φίλων μᾶλλον, ἢ ἀποδοῦναι, ἢ ἀποδοτέον, καὶ διεργέτη ἀνταποδοτέον χάριν μᾶλλον, ἢ ἐταίρων δοτέον, ἐὰν ἀμφοῖν μὴ ἐνδέχεται, ἀρ' οὖν πρῶτα τῶ τοιαῦτα, ἀκριβῶς μὲν ἐθροίσαι οὐ βέλτερον; πολλὰς γὰρ καὶ πρῶτα ἔχει διεφορίας, καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι, καὶ τῶ καλῶ, καὶ ἀναγκάσῳ. οὐ δὲ οὐ πρῶτα τῶ αὐτῶ ἀποδοτέον, ὅτι ἀδύνατον. καὶ τὰς μὲν διεργεσίας ἀνταποδοτέον ὡς ἐπιτερολό μᾶλλον, ἢ χρεῖσιν ἐταίρων. Ἐὼς ὅτι δὲ νεῖον, ὅ ὀφείλει, ἀποδοτέον μᾶλλον, ἢ ἐταίρων δοτέον. ἴσως δ' οὐ τῷ αἰεὶ, οἷον τῶ λυτρωθέντι πρῶτα ληστῶν, πότερον τῶ λυσάμενον αὐτὸν λυτρωτέον, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἢ ἢ καὶ μὴ ἐαλωχθῆναι, ἀπαύτου δὲ ἀποδοτέον, ἢ τὸν πατέρα λυτρωτέον. δοξείε γδ αὐτῶ καὶ ἐαυτῶ μᾶλλον τῶν πατέρων. ὅτι οὖν εἴρησθαι, καθόλου μὲν τῶ ὀφείλημα ἀποδοτέον. ἐὰν δὲ * ὑπερτείη ἢ δόσις τῶ καλῶ, ἢ τῶ ἀναγκάσῳ, πρὸς τῶ τῶ ἀποδοτέον. οἷοτε γὰρ οὐδ' ὅτι ἴσον τὸ πλεῖν * ἐτέρου πρὸς ἑαυτῶ ἀμείβεσθαι. ἐπειδὴ δὲ, ὁ μὲν, ἀποδοῦναι εἰδώς, ὅτι ποιήσῃ τῶ δὲ, ἢ ἀνταποδοσις γένησθαι, ὅτι εἴσῃ μετρηθῆναι εἶ. ὅτι δὲ γδ τῶ ἐθροίσαι ἐπίσῃ ἀντιδραμεῖσθαι. ὁ μὲν γδ, οἷο μὲν κομείσθαι, ἐθροίσειν ὅτι πεικῆ ὄντι. ὁ δὲ ὅτι ἐλπίζεῖ κομείσθαι πρῶτα ποτὲρον. εἴτε τῶ τῶ ἀληθεία οὕτως ἔχει, ὅτι ἴσον τῶ ἀξίωμα. εἴτ' ἔχει μὲν μὴ οὕτως, οἷοτε δὲ, ὅτι αὐτῶ * δοξείε ἀρπᾶ ποιῆν.

Eudemiorum Lib. 8. c. 11.

γρ. δὲ ἐφ.

γρ. λυτρωθέντι

γρ. ὑπερτείη

γρ. ἐταίρων

γρ. δὲ αἰεὶ

Lib. 5. cap. 10.

γρ. και αι
πρωτοις

γρ μητιαι.

ὅσα ὄντων πολυάκις εἰρησθαι, οἱ αὖτε τὰ
 πᾶσι τὰ παρὰ τὰς ἀφ' ἑαυτῶν λόγῳ ὁμοίως ἔχουσι
 τὸ ὠφελομένον τῶν αὖτε αἰετῶν. ὅτι μὲν οὖν
 αὐτὰ πᾶσιν ἀποδοτέον, ὅσα δὲ ὡς πατρὶ
 πατρὶα, καθάπερ * ὅσα δὲ Διὶ θυέσθαι, ὅσα
 ἀδελφῶν. ἐπεὶ δὲ ἔτερον γονῶσι, ἔδελφοῖς
 ἔταίροις, καὶ δυνεργέταις, ἐκάστοις τὰ οἰ-
 κεία ἔσται ἀρμότιοντα ἀπονεμητέον. οὐ-
 τῶ δὲ ἔσται ποιεῖν φάροντα. εἰς γὰρ μὲν
 γὰρ καλοῦσι τοὺς συγγενεῖς. τούτοις γὰρ χρι-
 νόν τὸ γένος, καὶ αἱ αὖτε τῶν * παρὰ τὰς
 καὶ εἰς τὰ κήδη δὲ μάλιστα οἴοντα δεῖν
 τοὺς συγγενεῖς ἀποδοτέον. ἀφ' αὐτῶν. ὁ-
 ξείε δὲ μὲν, ἑσθῆς μὲν γονῶσι δεῖν μά-
 λιστα ἐπὶ κείν, ὡς ὀφείλοντας, καὶ τοῖς ἀ-
 γίοις τῶν εἰ, κάλλιον ἢ ἑαυτοῖς εἰς αὐτῶν
 ἐπὶ κείν. ἔτι μὲν δὲ καθάπερ τοῖς. οὐ
 πᾶσιν δὲ, γονῶσιν. ὅσα δὲ γὰρ τῶν αὐτῶν
 πατρὶ ἔσται * μητεῖ. οὐδὲ αὖτε τῶν σο-
 φῶν, ἢ τῶν φρατηρῶν. ἀλλὰ τῶν πατρι-
 κῶν, ὁμοίως δὲ ἔσται μητερικῶν. ἔσται πᾶσι δὲ
 ὡς παρὰ τὰς ἀφ' ἑαυτῶν, ἔτι μὲν τῶν κατὰ ἡλι-
 κίαν, ἑσθῆς ἀφ' ἑαυτῶν, ἔσται κατὰ κλίση, καὶ τοῖς
 τοῖς τοῖς. παρὰ τὰς ἀφ' ἑαυτῶν δὲ αὖτε ἔσται ἀδελ-
 φοῖς, πρὸς τὸν αὐτῶν ἀποδοτέον κοινότητα. ἔσται
 συγγενεῖς δὲ, καὶ πολίταις, καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ἀπᾶσιν αἰετῶν ἀποδοτέον τὸ οἰκείον ἀπο-
 νέμειν, ἔσται συγκρίνειν τὰ ἐκάστοις ἑσθῆς ἀφ' ἑαυ-
 τῶν κατὰ οἰκειότητα ἔσται ἀφ' ἑαυτῶν ἢ ἀφ' ἑαυ-
 τῶν. τῶν μὲν οὖν ὁμογενῶν, ῥάων ἢ χρίσις
 τῶν δὲ ἀφ' ἑαυτῶν, ἐργαστέον. οὐ μὲν
 ἀφ' ἑαυτῶν ἀποδοτέον. ἀλλ' ὡς αὐτῶν ἐσθῆς ἀφ' ἑαυ-
 τῶν, οὐτῶν ἀφ' ἑαυτῶν.

A Quod igitur saepenumero à nobis dictum est, omnis quæ in perturbationibus & actionibus explicandis versatur oratio, nihilo magis certa aut definita est, quàm ea in quibus versatur. Non eadem igitur omnibus esse tribuenda, neque patri omnia, quemadmodum neque Ioui omnia immolantur, non obscurum est. Quoniam autem alia atque alia parentibus & fratribus, & sodalibus & bene meritis debentur, sua cuique & accommodata sunt tribuenda. Atque ita sanè homines facere videntur. Ad nuptias enim cognatos vocant. Nam cum hi genus habeant commune, erunt quoque quæ in hoc versantur, actiones communes. **B** Atque ob eandem causam existimant, cognatos maximè funeribus & parètalibus interesse oportere. Videntur autem filii parètibus maximè res ad victum necessarias suppeditare debere, tanquam debitores: pulchriusque est, iis per quos sumus, quàm nobis ipsis in his rebus opitulari. Præterea parentibus honos, ut diis immortalibus, est habendus: sed non omnis parentibus. Nam nec patri idem qui matri debetur. Neque verò sapiente aut imperatore dignus honos, sed paternus: itemque matri maternus. Omni autem ætate grandiori pro ætate honos tribuendus est: ut ei assurgamus, ut de sede & accubatione honoratiore decedamus, & cætera alia præstemus. Sodalibus autem & fratribus inter ipsos orationis libertas omniumque rerum communitas dari debet. Postremò ut cognatis, tribulibus, civibus, cæterisque omnibus suum cuique ius, suumque honorem tribuamus, danda opera est: conferendaque sunt inter se, & perpendenda quæ cuique insunt, ex necessitudine, & virtute, vel usu. Ac de iis quidem qui eiusdem generis & sanguinis sunt, faciliùs iudicari potest. **D** De iis autem quorum nulla communio sanguinis est, difficiliùs. Non tamen idcirco desistendum est: sed inter se, quoad eius fieri possit, distinguendi ac discernendi sunt.

Κ Ε Φ Α Λ. 5.

CAPVT III.

Αποεία, αὖτε τῶν πότε καὶ πᾶσι δεῖ τὰς φι-
λίας ἀφ' ἑαυτῶν.

Tertia questio: An si mutuum & equalitas in amore non seruetur, amicitia dissuenda sit.

EΧΕΙ δὲ ἀποεία ἔσται αὖτε τῶν ἀφ' ἑαυ-
 τῶν ἀφ' ἑαυτῶν τὰς φιλίας, ἢ μὴ, παρὰ τὰς
 τοῖς μὴ ἀφ' ἑαυτῶν. ἢ παρὰ τὰς μὲν τοῖς
 ἀφ' ἑαυτῶν τὸ χηρῶν ἢ τὸ ἡδὺ φίλους οἴοντα,
 ὅταν μὴ κατὰ αὐτῶν ἔχουσιν, ὅσα δὲ ἀποδο-
 τεύεσθαι; ἐκείνων γὰρ ἢ ὅσα φίλοι. ὡν
 ἀπολιπόντων, ἀφ' ἑαυτῶν τὸ μὴ φιλεῖν. ἐγ-
 καλέσειε δὲ αὐτῶν, εἰ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ χηρῶν
 μὴ, ἀφ' ἑαυτῶν τὸ ἡδὺ ἀγαπᾶν, παρὰ τὰς ἀφ' ἑαυ-
 τῶν ἀφ' ἑαυτῶν ὅσα γὰρ ἐν ἀφ' ἑαυτῶν εἴπομεν,

EXistit autem questio & dubitatio sub-
 difficilis, de distrahendis & dirimendis
 amicitiiis: Sitne alienatio disunctioque ab iis
 qui iidem non permanent, qui fuerant, faci-
 da? An discessionem & diffidiū nasci inter eos
 quorum amicitiam utilitas aut iucunditas
 contraxit, cum vtilis aut iucundi esse desie-
 rint, non sit absurdum? Illarum enim rerū erāt
 amici. A quibus derelicti, si iā desinant amare,
 non sit mirum. Meritò autem quis eum accu-
 set, qui cum vtili aut iucundo ad amandum
 ducatur, simul et se moribus & virtute ad hoc
 ipsum excitari. Nam, quòd initio diximus,

Κ Ε Φ Α Λ. Δ΄.

Οὐ τὰ φιλικὰ πρὸς τοὺς φίλους ἐκ τῆς
πρὸς ἑαυτὸν ἐλήλυθε. φιλεῖν γὰρ
ἑαυτοῖς μάλιστα καὶ κάλλιστα τοὺς
σπουδαίους· τῶν αὐτῶν δὲ τοὺς πονη-
ροὺς.

ΤΑ Φιλικὰ δὲ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ **B**
οἷς αἱ φιλίαι οὐρίζονται, ἔρχεται ἐκ τῆς
πρὸς ἑαυτὸν ἐλήλυθεναι. ἡγεῖται γὰρ φίλον,
τὸν βουλόμην καὶ πρᾶττοντα τὰ ἀγαθὰ, ἢ
τὰ φαινόμην, ἐκείνου ἕνεκα· ἢ τὸν βου-
λόμην εἶ) καὶ ζῆν τὸν φίλον αὐτῶν χάριν
ὅσῳ αἱ μητέρες πρὸς τὰ τέκνα πεπόν-
θασαι, καὶ τῶν φίλων οἱ πρὸς κεκρουκότες.
οἱ δὲ, τὸν σιωδῶντα καὶ τὰ αὐτῶν ἀ-
ρετόμην, ἢ τὸν σιωαλγῶντα καὶ συγ-
χαίροντα τῶν φίλων. μάλιστα δὲ καὶ τῶν
πρὸς τὰς μητέρας συμβαίνει. τούτων δὲ ἡ-
νικητικῶν φιλίαι οὐρίζονται. πρὸς ἑαυτὸν δὲ
τούτων ἕκαστον τῶν ὀπείκει ἰσπαρχεῖ.
τοῖς δὲ λοιποῖς, ἢ τοιοῦτοι ἰσπαλαμβά-
νοισιν εἶ). ἔοικε γὰρ, * καθάσῳ εἰ-
ρησῳ, μέσῳ ἐκείσῳ ἢ ἀρετῆ καὶ ὁ σπου-
δαῖος εἶ). ἔστ' γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῶν, καὶ
τῶν αὐτῶν ὀρέγεσθαι κατὰ πᾶσαν τὴν ψυ-
χῆν. καὶ βούλεται δὲ ἑαυτῶν τὰ ἀγαθὰ καὶ **D**
τὰ φαινόμην, καὶ πρᾶττει. τῶν γὰρ ἀγαθῶν
τὰ ἀγαθὸν ἀπαρνεῖν, καὶ ἑαυτῶν ἕνεκα τῶν
γὰρ ἀπαρνητικῶν χάριν, ὅσῳ ἕκαστος εἶ)
δοκεῖ. καὶ ζῆν δὲ βούλεσθαι ἑαυτὸν καὶ σώζε-
σθαι, ἢ μάλιστα τῶντο, ἢ φρονεῖ. ἀγαθὸν
γὰρ τῶν σπουδαίῳ τὸ εἶ). ἕκαστος δὲ ἑαυ-
τῶν βούλεσθαι τὰ ἀγαθὰ. ἡρόμηνος δὲ ἄλ-
λος, ὁσδεῖς * ἀρετῆ αἰ πᾶντ' ἔχειν ἑ-
κεῖνο τὸ ἡρόμηνον ἔχει γὰρ καὶ νῦν ὁ θεός **E**
τὰ ἀγαθὸν, * ἀλλ' ὦν ὁ, τί ποτ' ὅστ'. δόξειε
δὲ αἰ τὸ νοοῦν ἕκαστος εἶ), ἢ μάλιστα. σιω-
δῶντα γὰρ αὐτῶν ποιεῖ. τῶν τε γὰρ πεπρωγ-
μένων ὀπιτερπεῖς αἱ μνήσῳ, ἢ τῶν μελ-
λόντων ἐλπίδες ἀγαθῶν. αἱ τῶν αὐτῶν δὲ ἡ-
δεῖσῳ. ἢ τῶν κερμάτων δὲ ὑπὸ τῆς ἀγα-
νοῖα, σιωαλγῆ τε ἢ σιωηδεῖσῳ μάλιστα
ἑαυτῶν. πᾶντ' γὰρ ὅστ' τὸ αὐτῶν λυπηρόν τε
καὶ ἡδύ, ἢ ὅσῳ * ἀλλοτ' ἀλλοτ' ἀμῶσα-
μῶσῳ γὰρ, ὡς εἰπεῖν. ὅσ' δὲ πρὸς αὐτὸν
ἕκαστα τούτων ἰσπαρχεῖν ὅσ' ὀπείκει.

Lib. 8. c. 5.

γρ. αἰρεται
τα εχει.
alij, παρτα
εχει.
γρ. εἰς ὦν.

γρ. διότι
διότι.

Questio quarta: Quomodo ea studia & officia, quae ab amicis in amicos conferri solent, & quibus amicitia circumscribuntur, ex ea quae cuique erga seipsum est, dilectione proficiuntur.

EA autem quae in amicitia ab amicis in amicos conferri solent, & quibus amicitia terminantur, ac circumscribuntur, ex iis, quae sibi ipsi quisque exoptat, ac tribuit, videntur fluxisse. Eum enim amicum esse ponunt, qui & amicum bonis ornatum esse cupit, & ornat ipse quamplurimis, vel iis quae reuera talia sunt, vel iis quae bonorum speciem quandam pra se ferunt, illius causa. Aut cum qui amicum vult esse & vivere ipsius causa: quae admodum matres erga filios affectae sunt, & amici ii inter quos aliqua offensuscula nata est. Alii amicum eum esse volunt, qui vna aetatem agit, eandemque vitae degendae rationem instituit, & eadem studia sequitur, aut eum qui pari dolore parique laetitia, atq; amicus, afficitur. Quod quidem & matribus accidit maximè. Horum autem aliquo amicitiam definiunt. Atqui vnumquidque horum in viro bono inest erga seipsum: in caeteris autem quae sese taleis esse existimant. Consentaneum est enim, virtutem & virum bonum vnicuique rei esse mesuram, quemadmodum supra diximus. Hic enim secum ipse sentit, eademque non vna aliqua animi parte, sed toto animo, totoque pectore expetit: vultque ea sibi euenire, quae & verè bona sunt, & talia videntur: ea denique ipsa agit. Viri enim boni est, in eo quod verè bonum est, omni contentione elaborare, idque sua ipsius causa: nimirum eius animi partis gratia, in qua cogitandi vis inest, quae vnusquisque nostrum videtur esse. Vult praeterea sese vivere, & saluum esse, maximèque hanc partem, qua sapit, & prudenter sentit. Viro bono enim bonum est esse. Sibi autem quisque bene vult euenire. Sed nullus est, qui si alius quàm qui prius erat, effectus sit, optet, id in quod eommutatus sit, bonis omnibus abundare. Obtinet enim nunc quoque Deus verum bonum, ita tamen vt sit id quod est, quidquid tandem sit. Non immeritò autem id, quod in nobis intelligit, vnusquisque nostrum esse videatur, aut maximè. Tum verò is qui talis est, secum habitare, secumque vult vivere. Id enim libenter facit. Nam & rerum actarum memoria ei est iucunda, & spes futurarum bona, talis autem est & iucunda. Praeterea rerum plurimarum perceptione & cognitione mens eius abundat: doletque & laetatur vna secum maximè. Nam omni ex parte idem ei molestum est, idemque iucundum, neq; aliàs aliud: cum penè dicam, nihil agat, cuius eum praenitere possit.

Quoniam

Quoniam igitur hæc singula in viro bono in-
 sunt erga seipsum, est que sic animatus in ami-
 cum, vt in seipsum, (amicus enim alter ipse,)
 efficitur ex his vt amicitia quoque aliquid
 horum esse, iique, in quibus hæc insunt, ami-
 ci esse videantur. Vtrum autem cuique erga
 seipsum amicitia intercedere possit, necne,
 in præsentem quætere omittamus. Sed certè
 primùm hac ratione cuique erga seipsum ami-
 citia esse videatur, qua vnusquisque nostrum
 duo sumus, aut plura, ex iis quæ suprâ dixi-
 mus. Deinde quia amicitia nimia & immo-
 derata, ei amicitia quæ cuique secum est, si-
 milis esse dici solet. Videntur autem ea quæ
 à nobis dicta sunt, etiam in vulgo inesse,
 quamuis improbo. Num igitur quæ sibi ipsi
 placet, & arbitratur se bonum esse, hac parte
 eorum est particeps? Nam in eorum profe-
 ctò, qui valde vitiosi & scelerati sunt, nemine
 insunt, quin ne inesse quidem videntur. Nec
 ferè in vllò vitioso. Semper enim secum pu-
 gnant ac dissident: aliaque concupiscunt,
 alia volunt: vt incontinentes. Iis enim spre-
 tis ac reiectis quæ sibi bona esse opinantur, iu-
 cunda sequuntur, & quæ sunt damnoſa, su-
 munt. Alii propter ignauiam ac desidiam, ab
 earum rerum, quas sibi optimas esse ducunt,
 actione longè se remouent. Iam qui multa &
 atrocita facinora admiserunt propter impro-
 bitatem, vitam oderunt ac fugiunt, sibi que
 manus afferunt. Et vitiosi homines atque im-
 probi quærunt quibuscum dies totos tradu-
 cant, se ipsos autem fugiunt. Multa enim
 grauia atque horrenda recordantur, taliaque
 altera, cum soli sunt, expectant: tantisper
 autem dum cum aliis sunt, obliuiscuntur. Et
 cum sit nihil in eis amabile, nullo erga se amo-
 ris affectu commouentur. Neque igitur qui
 tales sunt, secum vnà lætantur, neque secum
 pati dolore afficiuntur. In eorum enim ani-
 mo discordiæ & seditiones concitantur: &
 altera pars propter improbitatem, quia in
 quibusdam rebus reprimitur, discruciat:
 altera voluptate afficitur: & huc altera, illuc
 trahit altera, tanquam eum diuellentes ac
 distrahentes. Quòd si fieri non potest vt quis
 simul doleat, ac lætetur: at certè paulò post,
 quòd lætatus sit, mœrore conficitur, nolit-
 que hæc sibi voluptatem attulisse. Malos enim
 assiduè actionum suarum pœnitet. Non vi-
 detur igitur homo malus ne in seipsum qui-
 dem amico esse animo: quia nihil habet ama-
 bile. Quòd si ita affectum esse, valde est mi-
 serum: acerrima contentione fugienda im-
 probitas est, operaque cuique danda vt sit
 bonus. Sic enim & amico in seipsum erit ani-
 mo, & aliis poterit amicus esse.

A *πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχειν, ὡς πρὸς ἑαυτὸν*
(ἔστι γὰρ ὁ φίλος, ἄλλος αὐτός) καὶ ἡ φιλία
τούτων εἶ) ἢ δοκεῖ καὶ φίλοι, οἷς αὐτῷ ὑ-
πάρχει. πρὸς αὐτὸν δὲ πότιον ἔστιν ἢ ὅσα
*ἔστι φιλία, * ἀφείδω ἐπὶ τῆ παροῦσας. δὲ*
ξείε δὲ αὐτῷ εἶ) ἢ φιλία, ἢ ἔστι δύο ἢ
πλείω ἢ τῷ εἰρημίων. ὅτι ἡ ὑπερβολὴ
τῆς φιλίας τῇ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιωθεῖται, φαί-
νεσθαι δὲ τὰ εἰρημίων καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρ-
χειν, καὶ πρὸ οὔσι φαύλοισ. ἀρ' οὖν ἡ ἀρε-
σχοισιν ἑαυτοῖς ἔ ὑπερλαμβάνουσιν ὅτι πει-
κεῖς εἶ), αὐτῷ μετέχοισιν αὐτῷ; ἐπεὶ τῷ
γε κομιδῇ φαύλων καὶ αἰοσιουργῶν, οὐ γὰρ
αὐτῷ ὑπάρχει, ἀλλ' ὅσδ' φαίνεται γε-
δὸν δὲ ὅσδ' τοῖς φαύλοισ. ἀφ' ἑαυτοῖς γὰρ
ἑαυτοῖς, καὶ ἑτέρων μὲν ἑπιθυμοῖσιν, ἀλλὰ
δὲ βουλοῖσται, οἷ) οἱ ἀκαταῖς αἰροῦσται γὰρ
αὐτῷ τῷ δοκοῦντων ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶ) τὰ
ἠδέα βλαβερά ὄντα. οἱ δὲ αὐτῷ, ἀφ' ἀειλίας
καὶ ἀργίας ἀφίστανται τῷ πρὸς τῆσιν, ἀ οἷον-
σται ἑαυτοῖς βέλτιστα εἶ). οἷς δὲ πολλὰ ἔ δὲ
*νά πῶσκαται, καὶ ἀφ' πῶ μωρησίας * γε. μισοῦσ*
μισοῦσται, φθύροισι ὅ ζῶν, ἔ αἰαροῦσιν γε
ἑαυτοῖς. ζητῶσιν τε οἱ μωρησὶ μὲν ὧν συ-
νημερβόισιν, ἑαυτοῖς δὲ φθύροισιν. αἰαμι-
μνήσκαται γὰρ πολλῶν καὶ διεσχερῶν, ἔ
τρίαυτῷ ἑτέρω ἐλπίζοισι, κατῷ ἑαυτοῖς ὄν-
τες. μὲ ἑτέρων δὲ ὄντες, ὅτι γαίανοῖσται,
οὐ γὰρ τε φιλητὸν ἔχοντες, οὐ γὰρ φιλικὸν πά-
χοισι πρὸς ἑαυτοῖς. ὅσδ' δὲ συγχάροισιν,
ὅσδ' σίνααλοῦσιν οἱ τριοῦτοι ἑαυτοῖς. φα-
*σιάζει γὰρ αὐτῷ ἡ ψυχῇ καὶ * τὸ μὲν, ἀφ' ἔ*
μωρησίδου ἀλγῆ, ἀπεχόμενοι τίνων. ππ δὲ, δὲ
ἔ δὲ, ἢ δὲσται. καὶ τὸ μὲν δόσθ. τὸ δὲ
ἔκδσθ' ἔλκει ὡς πρὸ ἀφ' ἀσῶντα. εἰ δὲ μὴ
οἷ) τε ἀμα λυπεῖσται ἔ ἠδέσται, ἀλλὰ
μὲ μίκερὸν γε λυπεῖσται ὅ πῆσθ, καὶ ὅσα αὐτῷ
ἐβούλετ ἠδέα αὐτῷ γνέσθαι αὐτῷ. μετα-
μελείας γὰρ οἱ φαῦλοι γέμοισιν. οὐ δὲ φαί-
νεσθαι ὁ φαῦλος ὅσδ' πρὸς ἑαυτὸν φιλικῶς
ἄφ' ἀεισθαι, ἀφ' ἔ μὴδὲν ἔχειν φιλη-
τὸν. εἰ δὲ ἔ οὕτως ἔχειν, λίαν ἔστιν ἀη-
λιον, φθικτέον πῶ μωρησίας ἀφ' ἀτετα-
μῶσ, καὶ πείρατέον ὅππεικῆ εἶ). οὕτω γὰρ
καὶ πρὸς αὐτὸν φιλικῶς αὐτῷ ἔχοι, καὶ ἑτέρων
φίλος γνέσθ.

Infrā c. 8.

γε. μισοῦσ
ππ δὲ, δὲ
γε

γε. ππ μὲν
εἰ μοx
ππ δὲ, δὲ
ἀπέχμα-
ναι.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ θύνοιας, ὅτι φιλία μὴ ἐστίν, ἀλλ' ἀρχὴ φιλίας.

Dubitatio quinta: Quod Benevolentia non sit amicitia, sed amicitiae principium.

Lib. 8. c. 2. Magn. I. 2. c. 12. Eudem. I. 8. c. 7. x. περὶ εἰ δὲ τ.

Ἡ ΔΕ θύνοια, φιλία μὴ εἶσιν, οὐ μὲν ἔστι γὰρ φιλία. ἄλλ' ἂν θύνοια ἔτι πρὸς ἀγαθὰ, καὶ λαμβάνουσα. φιλία δ', οὐ. * καὶ πρότερον δὴ ταῦτ' εἰρήται. ἀλλ' ὅσοι φίλοις ἔστιν. οὐ γὰρ ἔχει ἀγαθὰ, οὐδ' ὄρεξιν. τῆ φιλίας δὲ ταῦτ' ἀπολαύσει. καὶ ἢ μὴ φίλοις, μετὰ σπουδῆς. ἢ δὲ θύνοια, ἔτι ἐκ παλαιού, οἷ καὶ πρὸς ἀγαθὰ συμβαίνει. θύνοι γὰρ αὐτοῖς γίνονται, ἔτι σιωπῶντες. συμπεράξαιεν δὲ αὐτὸν οὐδέν. ὅσοι γὰρ εἰποῦν, παρὰ μὴ θύνοι γίνονται καὶ ἐπιπολαίως ἐργάζονται. εἶσιν δὲ ἀρχὴ φιλίας εἶ, ὡς ὅσοι τὸ ἔργον, ἢ ἀγαθὴ τῆς ὀφείας ἡδονῆ. μὴ γὰρ παρὰ μὴ τῆς ἰδέας, οὐδὲ ἔργον. ὁ δὲ χαίρων τὰ εἶδει, οὐδὲν μᾶλλον ἔργον, ἀλλ' ὅσοι ἔτι * ἀπὸ τῆς παροῦσας ἐπιθυμῆ. οὕτω δὲ καὶ φίλοις οὐχ οἷ τῆ εἶ, μὴ θύνοις γινόμενοι. οἱ δὲ θύνοι οὐδὲν μᾶλλον φιλοῦσι. βούλονται γὰρ μόνον τὰ ἀγαθὰ, οἷς εἰσιν θύνοι. συμπεράξαιεν δὲ οὐδὲν αὐτὸν, οὐδὲ ὀχληθεῖεν ὑπὸ αὐτῶν. δὲ μεταφέρων φωνῆς δὲ αὐτῶν * ἀρχὴ φιλίας. χρονοζομῶν δὲ καὶ εἰς σιωπῆσαν ἀφικνουμένω, γίνονται φιλίας, οὐ τὴν ἀγαθὸν ὁ χρησίμων, ὅσοι τὴν ἀγαθὸν ἢ δὲ οὐδὲ γὰρ ἢ θύνοια ἐπὶ τούτοις γίνονται. ὁ μὴ γὰρ ἀεργαθεῖς, ἀλλ' ὅσοι πέπονθεν, ἀπὸ μὴ τὴν θύνοια, τὰ δὲ δὲ δὲ βουλόμηνος ἵνα * ἀπολαύσειν, ἐλπίδα ἔχων ὑποείας δὲ ἐκείνου, ὅσοι εἶσιν θύνοις ἐκείνου εἶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἑαυτῶν. καθάπερ ὅσοι φίλοις, εἰ ἴσως ἀφικαυτὸν, ἀγαθὸν τὴν γίνονται. ὅσοι δὲ ἀπὸ τῆς εἶσιν ἵνα γίνονται, ὅσοι τὴν φωνῆ καλὸς τῆς, ἢ ἀδρεῖος, ἢ ἵνα τῶν, καθάπερ ἔτι τῆ ἀγαθῶν εἰποῦν.

x. ἀπὸ τῆς al. ἀπὸ τῆς

x. ἀρχὴ τῆ φιλίας rectè, vt utex aliis locis constat.

x. ἀπὸ τῆς al. π.

Benevolentia autem similis est illa quidem amicitiae, non tamen amicitia est. Nascitur enim benevolentia etiam erga ignotos, eaque obscura & occulta esse potest: amicitia non item, atque haec supra à nobis explicata sunt. Sed nec amatio est. Nam neque contentionem habet, neque appetitionem: quae duo amationem consequuntur. Praeterea amatio cum vitae consuetudine coniuncta est: benevolentia autem vel subito conciliari potest. Quemadmodum & in pugilibus aut gladiatoribus usu venit: benevoli enim eis fieri homines solent, eademque omnia, quae illi volunt, exoptant: sed eos sua opera adiuuare aut subleuare nolint. Nam, quemadmodum diximus, repentino quodam animi motu benevoli efficiuntur, neque admodum altas amor eorum radices agit. Benevolentia igitur principium amicitiae videtur esse: quemadmodum & amoris ea quae aspectu gignitur, voluptas. Nemo enim amore capitur, qui non fuerit antè forma speciei que delectatus: nec tamen is qui specie delectatur, continuo amat: sed tum cum & absentem desiderat, & praesentiam concupiscit. Sic igitur nec fieri potest, ut inter se sint vlli amici, nisi antè fuerint inter se benevoli. At benevoli, non continuo inter se amant. Volunt enim duntaxat eos bonis augeri atque ornari, quibus sunt benevoli: sed eos nec opera sua adiuuare, nec quicquam laboris aut molestiae eorum causa suscipere velint. Itaque rectè quis, translatione sermonis usus, eam dixerit esse amicitiam otiosam: accessione temporis autem & consuetudine adhibita, fieri amicitiam, non eam, quae utilitatis aut iucunditatis causa constituitur. Nam ne benevolentia quidem propter hoc conciliatur. Is enim qui beneficium ab altero accepit, si ob illius erga se liberalitatem ei benevolentiam praestat, iure & merito praestat. Qui verò alicui res secundas exoptat, sperans se illius beneficio locupletem & copiosum futurum: non in illum sed in seipsum potius beneuolo esse animo videtur: quemadmodum nec amicus dicendus est si propter utilitatem aliquam eum colat. In summa, propter virtutem & bonitatem quandam conciliatur benevolentia, cum pra se fert aliquis, aut honestatis, aut fortitudinis, aut alicuius huiusmodi virtutis speciem: quemadmodum & in pugilibus, aut cursoribus, & aliis huiusmodi fieri solere diximus.

CAPVT VI.

ΚΕΦΑΛ. 6.

Quaestio sexta, de Concordia, quod non sit amicitia, sed amicitiae quoddam adiunctum.

Γερεὶ ὁμοιότης, ὅτι πολιτικὴ ὡς φαίνεται Φιλία.

Am vero & concordia ad amicitiam videtur pertinere. Quocirca non est opinionum consensus. Hoc enim etiam in iis inesse potest, qui inter se sunt ignoti. Neque concordis eos esse dicimus, qui de realiqua, quacumque sit, idem sentiunt: ut eos, quorum una est de rebus caelestibus sententia. Non enim ad amicitiam pertinet, his de rebus concordis esse. Sed ciuitates concordis esse dicuntur, cum de iis quae sibi conducunt, vnum sentiunt, eademque consilia capiunt, & quae communi consensu fuerunt approbata, exequuntur, ac transigunt. In iis igitur rebus quae sub actionem veniunt, concordia versatur, atque harum in iis quae magnitudine excellunt, & quae contingere possunt vel vtriusque vel omnibus. Exempli gratia, concordis sunt ciuitates, cum placet ciuibus omnibus eligi magistratus, aut belli societatem cum Lacedaemoniis iniri, aut Pittacum praesse ciuitati, quod idem etiam ipse velit. Cum vero seipsum vterque vult praefici, ut illi in Phoenissis, seditionem inter se concitant. Non est enim concordis esse, duos vnum & idem sentire, quicquid illud sit: sed idem in eodem, exempli causa, cum & populus, & viri boni optimates praesse ciuitati volunt. Sic enim omnes id quod expetunt, consequuntur. Concordia autem, quemadmodum & dicitur, civilis amicitia videtur esse. Versatur enim in iis quae reip. conducunt, quaeque ad vsum vitae pertinent: Inest autem concordia talis in viris bonis. Hi enim & secum ipsi concordant, & inter se, cum in iisdem, penes dicam, consiliis & factis versentur ac perseverent. Talium enim virorum eadem manent voluntates, neque instar Euripi fluunt & resuunt. Idem tum ea quae iusta, tum ea quae utilia sunt, volunt. Horum autem cupiditate etiam communiter affecti sunt. Mali autem concordis esse non possunt, nisi parum admodum, (quemadmodum nec facile amici esse possunt,) cum in rebus utilibus quidem superiora omnia habere velint: in sumptibus autem faciendis, muneribusque publicis obeundis ac sustinendis, vnicui se facile patiantur. At vbi sibi ipsi quisque eadem concupiscit, in eum qui sibi proximus est, inquirat, eumque arceat, & prohibet. Res communis enim interit, dum eam nemo tuetur neque conseruat. Accidit ergo eis ut discordiis & seditionibus inter se conflictentur, dum alter alteri necessitatem imponit: ipsi autem quae iusta sunt, pro sua virili parte facere nolunt.

Φιλικὸν δὲ καὶ ἐὶ ὁμοιότης φαίνεται δὲ - Magni. 1. 2. c. 12. Eudem. 1. 8. c. 8. ὅτι οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία. πῶς μὲν γὰρ καὶ ἀγνωστοὶν ἀλλήλους ἴσως ἀρξάναι ὁμοίως φασι, οἷον πρὸς τῶν οὐρανίων. οὐ γὰρ φιλικὸν τὸ πρὸς τούτων ὁμοίως. ἀλλὰ τὰς πόλεις ὁμοίως φασι, ὅταν πρὸς τῶν συμφερότων ὁμογνωμονῶσι, καὶ τὰ αὐτὰ παραρῶσι, ἢ παρατήσωσι τὰ κοινῇ δοξασθέντα. περὶ τὰ παραρῶσι δὴ ὁμοιοῦσι, καὶ τούτων πρὸς τὸν μέγιστον, καὶ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν ἴσως ἀρξάναι, ἢ πᾶσιν οἷον αἱ πόλεις, ὅταν πᾶσι δοκῇ τὰς ἀρχαὶς αἰρεταῖς εἶναι, ἢ συμμαχεῖν Λακεδαιμονίοις, ἢ ἀρξάναι Πιπτακόν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἤθελεν. ὅταν δὲ ἐκάτερος ἐαυτὸν βούληται, ὡς πρὸς οἱ ἐν ταῖς Φοινίσσας, σασιάζουσι. ἢ γὰρ ἐὰν ὁμοίως, τὸ αὐτὸ ἐκάτερον ἐπινοῶν ὁ δὴ ποτε, ἀλλὰ τὸ ἐν ταῖς αὐτῶν οἷον ὅταν καὶ ὁ δῆμος, καὶ οἱ ὀπτιεκέεις τὰς ἀρχαὶς ἀρξάναι. οὕτω γὰρ πᾶσι γίνεσθαι οὐ ἐφίενται. πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἐὶ ὁμοιότης, καθάπερ καὶ λέγει. πρὸς τὰ συμφέροντα γὰρ ἔστι, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον ἀήκοντα. ἔστι δὲ ἡ ἰσχυρὴ ὁμοιότης ἐν τοῖς ὀπτιεκέσιν. οὕτω γὰρ ἑαυτοῖς ὁμοιοῦσι, καὶ ἀλλήλοις, ὅτι τῶν αὐτῶν ὄντες, ὡς εἰπεῖν. τῶν ποιούτων γὰρ μᾶλλον τὰ βουλήματα, καὶ ἢ μεταρρῶν, ὡς πρὸς Εὐριπὸς. βούληται τε δίκαια, καὶ τὰ συμφέροντα. τούτων γὰρ κοινῇ ἐφίενται. τοῖς δὲ φάσι οὐχ οἷον τε ὁμοίως, πλὴν ὅτι μικρόν. (καθάπερ ἑφίεντες εἶναι) πλεονεξίας ἐφίεντες ἐν τοῖς ὀφελίμοις. * ἐν δὲ τοῖς πόνοις ἑφίεντες λειτουργίας. ἢ οὐκ ἔστιν οὐδὲ τῶν διαπρα- τερῶν ταῦτα, ἢ πρὸς ταῦτα, γὰρ τῶν πέλους ὀξετάζει καὶ κωλύει μὴ γὰρ τῶν πρῶτων, τὸ κρινόν ἀπόλλυται. συμβαίνει οὖν αὐτοῖς σασιάζειν, ἀλλήλους μὲν ἐπὶ μαγαλαῖς ἀντιοῖς δὲ μὴ βουλομένους τὰ δίκαια ποιεῖν.

O ij

Κ Ε Φ Α Λ. Ζ'

CAPVT VII.

Περὶ ἀεργεσίας. τί ποτε οἱ ἀεργετήσαντες
ἀεργετηθέντας δοκῶσι μᾶλλον φιλεῖν ἢ
οἱ βί παθόντες.

Septima questio : Cur benefici eos quibus bene
fecerunt , maiore prosequantur amore,
quam econtrā.

α. ἀεργε-
τησαν.

α. ἀεργε-
τησαν.

α. deest
π in q c.

α. παρ-
οἴου.

ΟΙ δ' ἀεργετήσαντες ἀεργετηθέντας δο-
κούσι μᾶλλον φιλεῖν, ἢ οἱ βί παθόν-
τες τοῖς δράσαντες, καὶ ὡς παρὰ
λόγον γινόμενον, ἐπιζητεῖται τοῖς μὲν οὖν
πλείστοις φαίνεται, ὅτι, οἱ μὲν ὀφείλοισι,
τοῖς δὲ ὀφείλοισι. κατὰ τὸ οὖν ὅτι τῶν δα-
νειῶν, οἱ μὲν ὀφείλοντες βούλονται μὴ εἶ-
οἷς ὀφείλοισιν· οἱ δὲ ἐλευθέρως καὶ ὅτι-
μέλουται τῆς τῶν ὀφειλόντων σωτηρίας·
οὕτω καὶ τοῖς ἀεργετηθέντας βούλεσθαι
εἶ) τοῖς παθόντας, ὡς κρινομένοις τὰς
χάριτας· τοῖς δὲ, ὅτι εἶ) ὅτι μαλὲς τ'
αἰτία ποδοῦται. Ἐπιχάρμος μὲν οὖν παρὰ
δὲ φαίνεται ταῦτα λέγειν αὐτοῖς, ὅτι ποιη-
τοῦ θεομετρίας· εἶκοι δὲ * ἀνδροπικῶν
ἀμνημονες γὰρ οἱ πολλοί, καὶ μᾶλλον
βί παρὰ, ἢ ποιῶν, ἐφίεσθαι. δὲ δεῖτε
δὲ ἀφ' οὐσιμότητος * τε εἶ) ὅτι ἀμνη, καὶ
οὐχ ὁμοίον τὰς ἀεργεσίας δαμείσθαι· οὐ
γὰρ ὅτι φίλοισι ἀεργετήσαντες, ἀλλὰ
τὸ σωζέσθαι βούλοισι, τῆς κομιδῆς ἐνε-
κα. οἱ δὲ βί πεποιηκότες, φιλοῦσι καὶ ἀ-
γαπάσι τοῖς βί πεποιηθέντας, καὶ μὴ τὸν
ὡς χρησίμοι, μὴδ' εἰς ὑπερὸν γίνονται
αἶ. ὅτι καὶ ὅτι τῶν * τεχνητῶν συμβέβη-
κε· πᾶς γὰρ ὅτι οἰκίαν ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλ-
λον, ἢ ἀγαπηθείη δὲ ὑπὸ τῶν ἔργου, ἐμ-
ψύχου γνομένου. μάλιστα δ' ἴσως τῶν το
ἀεργετήσαντες συμβαίνει· ὑπεραγα-
πάσι γὰρ οὐτοῖς τὰ οἰκία ποιήματα, ἔρ-
γοντες ὡς τὰ τέκνα. τοῦτω δὲ εἶκοι καὶ
ὅτι τῶν ἀεργετήσαντες· τὸ γὰρ βί πεποιητός, ἔρ-
γόν ἐστιν αὐτῶν. τῶν δὲ ἀγαπάσι μᾶλλον
ἢ ὅτι ἔργον τὸν ποιήσαντα· τοῦτω δὲ ἀ-
πὸν, ὅτι ὅτι εἶ) πᾶσιν αἰρέτων καὶ φιλικῶν ἐσ-
μὲν δ' ἐνεργεία· τὰς ζῆν γὰρ καὶ παρὰ πειν.
ἐνεργεία δὲ ὅτι ποιήσαντες τὸ ἔργον, ὅτι πῶς.
ἐνεργεῖ δὲ τὸ ἔργον, δὲ ἴσως καὶ ὅτι εἶκοι.
τῶν δὲ φισικῶν· ὅτι γὰρ ὅτι δυναμει, τῶ-
ν ἐνεργεία τὸ ἔργον μιλῶσι. ἀμα δὲ καὶ
τὰ μὲν ἀεργετήσαντες καλόν, τὸ κατὰ πῶν
παρὰ εἶν, ὡς τε χάρειν ἐν ὅτι τῶν τὰς
δὲ παθόντων οὐτὲν καλόν ἐν τὰς δράσαντων.

Benefici autem eos de quibus bene me-
riti sunt , vehementius amare viden-
tur , quàm ii qui beneficium acceperunt,
bene de se meritos : eiusque rei , quasi præter
rationem & opinionem omnium fiat , ratio
queritur. Eo igitur fieri plerisque videtur,
quòd illi debent , his debetur. Quemadmo-
dum itaque in rebus mutuis , debitores suis
creditoribus interitum exoptant : at iis qui
mutuum dederunt , debitorum salus etiam
curæ est : sic & eos qui de aliquibus bene me-
riti sunt , eorum qui beneficium acceperunt,
incolumitatis studiosos esse , tanquam bene-
ficii gratiam consecuturos : illos autem de gra-
tia referenda non magnopere laborare. At-
que hæc fortassis eos loqui dicat Epichar-
mus , ex hominum improbitate spectantibus.
Veruntamen ab humano ingenio non abhor-
rent. Nam magna pars hominum beneficium
immemore est , maualtque beneficium acci-
pere , quàm dare. Verùm huius rei causa à na-
tura potiùs repetenda est , neque vlla ex parte
eorum qui pecuniam mutuam dederunt , ra-
tioni similis est. Non enim amant hi suos de-
bitores , sed saluos esse volunt , vt suum recu-
perent. Qui autem beneficium contulerunt,
amant & diligunt eos quos beneficio affece-
runt , etiamsi neque in præsentem vlla in re sibi
sint vtilis , neque sint postea futuri. Quod &
in artificibus vsuuenit. Amat enim suum quis-
que opus vehementius quàm ab opere suo
amaretur , si ex inanimato fieret animatum. At-
que hoc in poetis fortasse maximè contingit.
Hi enim sua poemata supra modum amant,
affectum in ea , tanquam in liberos , induti pa-
ternum. Non admodum huic dissimilis est
beneficiorum ratio. Id enim quod beneficio
affectum est , eorum qui beneficium dede-
runt , opus est. Hoc igitur illis carius est,
quàm operi is qui opus effecit. Huius rei cau-
sa est , quòd esse , omnibus optabile & ama-
bile est. Functione autem muneris sumus,
eo nimirum quòd viuamus , & aliquid aga-
mus. Qui opus effecit igitur , re & functione
muneris quodammodo est. Ergo suum cui-
que opus carum est , quia & esse ei carum est.
Est autem hoc naturale. Quæ res enim pote-
stare est , hanc opus functione muneris & re
indicat ac declarat. Præterea homini bene de
altero merito pulchrum & honestum est id
quod ex actione est , ita vt eo , in quo inest,
delectetur : ei autem qui beneficium accepit,
nihil honesti in eo qui bene meritus est , inest.

sed si quid est, emolumentum est: at hoc minus iucundum, minusque amabile est. Affert porro presentis quidem rei vsus ac functio voluptatem, futuræ autem spes, præterita verò memoria. Omnium autem rerum ea iucundissima est, quæ vsu & functione est, itemque amabilissima. Ei igitur qui beneficium contulit, manet opus: honestum enim diuturna res est: ei autem qui accepit, vtilitas celeriter euanescit. Et rerum quidem honestarum memoria, iucunda: vtilium autem, non admodum, aut certè minus. Contrà se res habere videtur in spe, seu expectatione. Præterea amatio effectioni similis est; amari autem, perpeffioni. Eos igitur qui in actione sunt superiores, & amare, & ea quæ amicitia propria sunt, comitantur. Præterea omnes ea quæ magno labore consecuti sunt, magis amplectuntur: vt & pecunias qui quæsierunt, quàm qui ab aliis acceperunt. Et accipere quidem beneficium, minimè laboriosum videtur esse: conferre autem, difficile atque operosum. Atque ob hanc causam & matres, liberorum sunt patribus amantiore. Nam & laboriosior partus est, & sciunt certius suos esse. Atque hoc etiam ad beneficos accommodari posse videatur.

A ἄλλ' εἴωφ, συμφέρον. τὸ γὰρ ἢ ἤτιον ἢ δὴ καὶ φιλητόν· ἢ δεῖα δὲ βῆσι, τὸ μὲν παρόντες, ἢ ἐνέργεια· τὸ δὲ μέλλοντες, ἢ ἐλπίς· τὸ δὲ γενησόμενον, ἢ μνήμη. ἢ δὲ ἴσον δὲ τὸ καὶ πλεονεργεῖν, ἢ φιλητόν ὁμοίως. ὡ μὲν οὖν πεποιηκῆσθαι, μᾶλλον τὸ ἔργον· τὸ καλὸν γὰρ πολυχρόνιον· παρὰ δὲ παρόντι, τὸ χροῖσθαι παροχέσθαι. ἢ τε μνήμη, τὴν μὲν καλῶν, ἢ δεῖα· τὴν δὲ χρησίμων, οὐ πᾶν, ἢ ἤτιον. ἢ πρὸς δόξια δ' ἀνάπαλιν ἔχειν ἔοικε· καὶ ἢ μὲν φίλησις, ποιήσθαι ἔοικε· τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ὡ πάχειν. * τοῖς ὑποφύτοις δὲ καὶ πλεονεργεῖν ἔπειτα τὸ φιλεῖν καὶ τὰ φιλικὰ. ἔτι καὶ παρὰ τὸ ἐπιπόνως γυμνάσια, πᾶντες μᾶλλον ἐργασίον, οἷον τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τὴν ἀσφάλειαν. δοκεῖ δὲ, τὸ μὲν οὐ πάχειν, ἀποκρίσθαι. τὸ δ' οὐ ποιεῖν, ἐργάζεσθαι. ἀφ' αὐτῶν δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι. ἐπιπονότερα γὰρ ἢ γυμνάσια, ἢ μᾶλλον ἴσασιν ὅτι αὐτῶν. δοξεῖ δ' ἀπὸ τούτου καὶ τοῖς βιεργέταις οἰκεῖον εἶναι.

CAPVT VIII.

Κ Ε Φ Α Λ. η'.

Octava questio, Vtrum seipsam quis, an alios summo amore complecti debeat. Conferatur φιλαντία cum φιλία.

Απορία· πότερον δεῖ φίλον ἑαυτὸν μάλιστα ἢ ἄλλον ἕνα.

Occurrit autem dubitatio: Vtrum se ipsum maximè amare oporteat, an alium quemquam? Solent enim vulgò obiurgari, qui sui sunt amantissimi, & quasi ea res cum turpitudine ac dedecore coniuncta sit, id est, sui amantes, appellantur. Videturque homo improbus omnia sua causa agere, eoque magis, quo sic vitiosior. Itaque cum criminantur, & accusant, quòd nihil agat à suis rationibus & commodis alienum. Vir bonus autem omnia propter honestum agit: & quo sit melior, eo magis propter honestum, & amici causa: suum commodum autem negligit ac prætermittit. Verùm ab hac oratione facta discrepant, neque immeritò. Aiunt enim maximè cum amare oportere, qui maximè sit amicus. At is maximè amicus est, qui quem vult bonis ornatum esse, cum vult illius ipsius causa ornatum esse, etiamsi nemo sciturus sit. Hæc autem insunt in vnoquoque erga seipsum maximè, & cætera etiam omnia, quibus amicus definitur. Suprà enim diximus, omnia quæ amicitia propria sunt, à nobis ipsis profecta, etiam ad alios permanere ac peruenire: atque omnia prouerbia consentiunt, quale illud est, Vnus animus: &, Amicorum omnia communia, & Æqualitas amicitia,

A Πορῆται δὲ, πότερον δεῖ φίλον ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ ἄλλον ἕνα. ἐπιπόνως μᾶλλον γὰρ τοῖς ἑαυτοῖς μάλιστα ἀγαπῶσι. & 14. ἢ ὡς ἐν ἀρχῇ, φιλοφύτοις ἀποκαλοῦσι. δικεῖτε, ὁ μὲν φάδος, ἑαυτὸν χροῖσθαι πᾶντα προφύτειν καὶ ὅσα αὐτῷ μωροτέρως ἢ, προσύτω μᾶλλον. ἔτι καλοῦσι δὲ αὐτῶν, οἷον ὁπίουθεν * ἀφ' ἑαυτῶν προφύτει· ὁ δὲ ἐπιφύτης, καὶ ἐπ' αὐτῷ sed Eu- str. ita ἀφ' ἑαυτῶν καλὸν, ἢ ὅσα αὐτῷ βελτιωθῆναι, μᾶλλον ἀφ' ἑαυτῶν καλὸν, ἢ φίλου ἕνεκα. τὸ δ' αὐτῶν, παρῆσι. τοῖς λόγοις δὲ τοῖσις τὰ ἔργα ἀφαινεῖ, ὅσα ἀλόγως. φασὶ γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλιστα τὸν μάλιστα φίλον. φίλος δὲ μάλιστα, ὁ βουλομένης, * ὡ βούλεται τὰ κατὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἢ εἰ μηδὲν εἴσθαι. αὐτῶν δ' ὑποφύτει μάλιστα αὐτῶν πρὸς αὐτὸν, ἢ τὰ λοιπὰ δὲ πᾶντα, οἷον ὁ φίλος οἰεῖσθαι. * εἴρηται γὰρ, ὅτι ἀπὸ αὐτῶν supra πᾶντα τὰ φιλικὰ καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις c. 4. διήκει. ἢ αἱ παρῆσιαι δὲ πᾶσαι ὁμογνωμοῦσιν, οἷον τὸ, μία ψυχή. ἢ, κινεῖται τὰ τὴν φίλων. ἢ, ἰσότης φιλότης.

καὶ γένυ κνήμης ἔγγιον· πρῶτα γὰρ ταῦτα
 πρὸς αὐτὸν μάλιστα ὑπάρχει· μάλιστα
 γὰρ φίλος ἑαυτοῦ· καὶ φιλητέον δὲ μάλιστα
 ἑαυτὸν. ἀπορεῖται δὲ εἰκότως, ποτέρῳ
 χρεῶν ἔπεισθαι, ἀμφοῖν ἐχόντων τὸ πιστόν.
 ἴσως οὖν τοῖς ποιούτοις δεῖ τῶν λόγων
 ἀφαιρῆναι, καὶ δεξιῶν ἐφ' ὅσον ἐκάτε-
 ροι εἰ πῆ ἀληθεύουσιν. εἰ δὴ λάβοιμεν
 τὸ φιλεῖσθαι, πῶς ἐκάτεροι λέγουσι, ἅχ-
 δὲ γήσοιτο δῆλον. οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἀ-
 γοῖτες αὐτῶν, φιλαύτους καλοῦσι τοῖς ἑαυ-
 τοῖς ἀπονέμοντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι,
 καὶ ἡμῶν, εἰ ἡδονῶν τῆς θωματικῆς.
 οὐτῶν γὰρ οἱ πολλοὶ ὀρέγονται, καὶ ἐσ-
 πουδάκασιν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀεὶ οὐκ ἔστι
 δεξιῶν εἰς ἀπειμᾶν ἔστιν. οἱ δὲ περὶ
 ταῦτα πλεονέχουσι, χρεῖζοντες ἅπασιν
 θυμίαις, καὶ ὅλως τῆς πάσης, καὶ τῆς ἀ-
 λόγου τῆς ψυχῆς. τοιοῦτοι δὲ εἰσὶν οἱ πολ-
 λοι. δεξιῶν εἰς ἀπορησῆα γελῶνται ἀπὸ
 τῆς πολλοῦ φαύλου ὄντος. διχῶς δὲ
 τοῖς οὕτω φιλαύτοις ὀνειδίζονται. ὅτι δε-
 ξίως εἰς αὐτῶν ἀποδέχονται, εἰδῶσι
 λέγειν οἱ πολλοὶ φιλαύτους, ὅτι ἀδελφόν.
 εἰ γὰρ τις αἰεὶ ἀποδίδεται δίκαια περὶ
 πειν, αὐτὸς μάλιστα πρῶτων, ἢ τῶν σώ-
 φρονα, ἢ ὁποιαοῦν ἄλλα τῶν καὶ τῶν ἀ-
 ρεῖται, καὶ ὅλως αἰεὶ τὸ καλὸν ἑαυτοῦ ἀει-
 ποιοῖτο, οὐδεὶς ἐρεῖ φιλαύτην τῶν,
 ὅτι δεξιῶν. δεξιῶν δὲ ὁ τοιοῦτος εἶναι
 μᾶλλον φιλαύτος· ἀπονέμει γὰρ ἑαυτοῦ
 τὰ κάλλιστα εἰς μάλιστα ἀγαθὰ, καὶ χρεῖ-
 ζεται ἑαυτῶν τῶν κυριωτάτων, καὶ πρῶτα οὐ-
 τῶν πείσεται. ὡς περὶ δὲ καὶ πόλις τὸ κυριώ-
 τατον μάλιστα εἰς δοκεῖ, εἰ πρῶτον ἄλλο σύση-
 μα, οὕτω εἰς ἀνδραποδος εἰς φιλαύτους δὲ μᾶ-
 λιστα, ὅτι τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὕτω χρεῖζόμε-
 νος. εἰ γὰρ καὶ δὴ καὶ ἀκαρῆς λέγεται,
 τῶν καρῶν ἔν τῶν ἢ μὴ, ὡς οὕτω ἐκά-
 σου ὄντος. εἰ περὶ ἀγαθῶν δοκοῦσιν αὐτοῖς,
 καὶ ἐχρησίσως, τὰ μὲν λόγου μάλιστα. ὅτι
 μὲν οὖν τῶν ἑκάστος ὅτι μάλιστα, ὅτι ἀδελ-
 λον, καὶ ὅτι ὁ ὅτι πεικῆς μάλιστα τῶν ἀγαθῶν.
 δεξιῶν φιλαύτους μάλιστα αἰεὶ εἶναι, καθ' ἑτερον
 εἶδος τῶν ὀνειδίζομενον. καὶ ἀφαιρῶν τῶν
 σοφῶν, ὅτι τὸ κατὰ λόγον ζῆν, τῶν κατὰ
 πάθος, καὶ ὀρέγεσθαι ἢ τῶν καλοῦ, ἢ τῶν
 δοκεῖντος συμφέρειν. τοῖς μὲν οὖν περὶ τῶν
 καλῶν περὶ δεξιῶν ἀφαιρῶντος ἀποδίδου-
 ζοῦται, πρῶτες ἀποδέχονται καὶ ἐπαμειβού-
 σιν.

γρ. ἴσως δὲ
οὐκ

γρ. εἰ κρ-
πὶς δὲ καὶ ἀ-
κρατῆς
λέγ.

γρ. καὶ πε-
περῶν
δοκεῖ αὐτῶν,
καὶ ἐκαυσίως,

vet in-
terp. ὀρέγ.
τῶν καλοῦ
sine ἢ.

&, Genu crure propius. Hæc enim omnia
 in vnoquoque erga seipsum insunt maximè.
 Sibi enim quisque maximè amicus est. Quo
 fit vt sibi sit quisque maximè diligendus.
 Merito porrò dubitatur, harum orationum
 vtram sequi oporteat, cùm vtraque sit veri-
 similis. Fortassis igitur tales orationes distin-
 guendæ sunt, quatenus, & qua ex parte vtra-
 que vera est. Itaque si quid vtrique sui ipsius
 amorem appellent, teneamus: res erit for-
 tasse plana & aperta. Qui igitur eum vt pro-
 brum obiiciunt, sui amanteis appellant eos,
 qui in pecunia, in honoribus, in voluptati-
 bus denique corporis sibiipsis maiorem par-
 tem tribuunt, ac vendicant. Hæc enim bona
 pars hominum concupiscit, & in eis, vt om-
 nium rerum optimis, omne studium suum
 collocat: atque idcirco de iis inter se dimica-
 re solent. Qui igitur in his priores ac superio-
 res esse volunt, suis cupiditatibus, & (vt vno
 verbo dicam) suis affectibus eique animi par-
 ti quæ rationis expers est, obsequuntur. Tale
 autem est vulgus hominum. Itaque etiam à
 multitudine quæ vitiosa est, fluxit appellatio.
 Meritò igitur iis qui hoc modo sui amantes
 sunt, amor hic maledicti loco obiicitur. Eos
 autem qui sibi talia tribuunt, vulgò solere sui
 amanteis appellari, minimè obscurum est. Si
 quis enim omnium maximè ea quæ iusta sunt,
 aut temperata, aut qualiacunque alia virtuti-
 bus consentanea, agere studeat, & omnino
 semper honestum sibi vendicet; nemo hunc
 neque sui amantem dicet, neque vituperabit.
 Atqui vir huiusmodi, amans sui potiùs esse vi-
 deatur. Sibi enim res pulcherrimas atq; opti-
 mus tribuit: eique sui parti quæ principatum
 obtinet, gratificatur, & omnibus in rebus ob-
 temperat. Quemadmodum autem pars præ-
 cipua atque optima ciuitatis, etiam videtur
 esse ciuitas, idemque de quouis alio conten-
 tu sentiendum: sic & hominis pars ea quæ
 dominari debet, homo est. Est igitur ille sui
 amantissimus, qui hanc amat, & qui huic
 gratificatur. Iam quoque continens & in-
 continens eo dicuntur, quòd mens in illo su-
 perior ac potentior sit, in hoc inferior
 atque imbecillior: quasi sua quisque
 mens sit: videnturque homines ea ipsa sua-
 que sponte egisse maximè, quæ cum ra-
 tione egerunt. Vnumquemque igitur,
 mentem suam esse maximè, atque hanc
 optimo cuique esse charissimam, perspi-
 cum est. Itaque sui fuerit amantissimus,
 genere quodam amoris, ab eo qui vitio
 datur, differente, tantum distans à superio-
 re, quantum interest vtrum quis rationi con-
 uenienter viuat, an affectibus & perturbatio-
 nibus animi seruiat: & vtrum honestum, an
 id quòd vtilitatis speciem habet, appetat. Ii
 igitur qui præclaris atque honestis actio-
 nibus egregiè præter cæteros student, omnibus
 probati sunt, ab omnibusque collaudantur.

Quod si omnes ad honestum certatim peruenire, resque honestissimas agere contenderent; tum communiter omnibus ea quæ ratio postulat, tum priuatim cuique maxima bona suppetent: siquidem virtus talis res est. Itaque virum quidem bonum sui amantem esse oportet. Namque & ipse ex honestis actionibus vtilitatem percipiet, & aliis proderit. Improbum autem ac vitiosum, non oportet: & sibi enim & proximo cuique nocet, vitiosis animi perturbationibus obtemperans. Improbi igitur hominis actiones ab iis quæ sunt agenda, discrepant: vir bonus autem, quæ sunt agenda, ea & agit. Etenim mens omnis id sequitur, ac sumit, quod sibi est optimum. At vir bonus imperio mentis paret. Quod autem de viro bono dicitur, eum multa & amicorum & patriæ causa agere, etiamsi mors ei sit oppetenda, verum est. Nam & pecuniæ, & honorum, & omnino eorum bonorum, de quibus homines inter se decertare solent, iacturam faciet, vt sibi ipsi honesti possessionem comparet ac vendicet. Paulisper enim magna voluptate potiri, quam diu parua: & annum vnum honestè viuere, quam multos temerè, & ex arbitrio nutuque fortunæ, multo malit: vnam denique actionem magnam atque honestam multis & paruis anteponat. Atque hoc iis qui vel pro amicis, vel pro patria excedunt è vita, fortasse contingit. Magnam igitur sibi honestatem sumunt, atque eligunt. Pecunias quinetiam libenter proiecerint, ac profuderint, vt amici ampliores consequantur. Amico enim pecunia, ipsi honestum quaritur. Maius autem bonum sibi ipsi tribuit. Idem de honoribus & imperiis seu magistratibus sentiendum est. Hæc enim omnia amico concedet: quoniam hoc ei & honestum & laudabile est. Iure igitur vir bonus & virtute præditus habetur, qui rebus omnibus honestum anteponat. Accidere autem potest vt actiones rerum amico tradat & concedat, sitque ei honestius amico rerum agendaum auctorem causamque fuisse, quam ipsum agere. In omnibus igitur rebus laudabilibus apparet virum virtute præstantem sibi plus honesti tribuere. Itaque hoc modo, quomodo dixi, se ipsum amare oportet: sed vt vulgus, non oportet.

CAPVT IX.

Questio nona, Quinam amicis opus habeant, & Vtrum vir beatus amicis indigeat.

HAc etiã de re cõtrouersia est, Vtrum aliquãdo futurũ sit, vt amicis egeat beatus, necne? Negãt. n., iis qui beati sũt, bonisq; omnibus cumulati nulla re egeat, amicis opus esse: Tom. III.

Aπορύτων δὲ ἀμιλλωμένων πρὸς τὸ καλόν, ἔσται τεταπεινωμένων τὰ κάλλιστα πράττειν, καὶ ἢ τ' αὖ πορὺ εἶη τὰ δέοντα, καὶ ἰδίᾳ ἐκάστου τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, εἴτε ἢ ἀρετῆ τοιοῦτον ὅστιν ὥστε τὸν μὴ ἀγαθόν, δεῖ φίστασθαι (εἶ). καὶ γὰρ αὐτὸς ὀνήσεται τὰ καλά πράττων, καὶ τοῖς ἄλλοις ὠφελήσεται. τὸν δὲ μορθηρὸν, ὃ δὲ βλάψαι γὰρ καὶ ἑαυτὸν, ἔστι πένθος, φάουλαις πάθεισιν ἐπόμυθος. ὃ μορθηρῶ μὴ οὖν ἀφωσμί, ἀ δεῖ πράττειν, καὶ ἀ πράττει. ὃ δὲ ἔπιεικῆς, ἀ δεῖ, ταῦτα καὶ πράττει. πᾶς γὰρ νοῦς αἰρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. ὃ δὲ ἔπιεικῆς παιδαρχεῖ ὃ νῶν ἀληθὲς δὲ τὸ πρὸς τῷ σπουδαίου, ἔτι τῶν φίλων ἕνεκα πολλὰ πράττειν ἔστι πατείδος, καὶ δὲ ἡ ἑστὶ ἀποθνήσκου. πρὸς ἡσυχίαν γὰρ ἔσται χεῖρα, καὶ ἡμᾶς, ἔτι ὅλως τὰ πρὸς μαχίαν ἀγαθὰ. πρὸς ποιούμυθος ἑαυτῷ τὸ καλόν. ὀλίγον γὰρ χρόνον ἡσυχίαν σφόδρα μάλλον ἔσται αἰ, ἢ πολὺ ἡρέμα. ἔτι βιάσθαι καλῶς ἑαυτὸν, ἢ πολλὰ ἔτι τυχόντως. ἔτι μίαν πράττει καλῶ καὶ μεγάλῳ, ἢ πολλὰς καὶ μικράς. τοῖς δὲ ἑστὶ ἀποθνήσκουσι τὸτ' ἴσως συμβαίνει. αἰσχυρῶσιν δὲ μέγα καλόν ἑαυτοῖς, ἔτι χεῖρα πρὸς οἰκτῶν, ἔφ' ὃ πλείω ληψόνται οἱ φίλοι. γίνεσθαι γὰρ, ὃ μὴ φίλων, χεῖρα αἰσχυρῶ δὲ, τὸ καλόν. τὸ δὲ μέζον ἀγαθόν ἑαυτῷ ἀπόμεναι. ἔτι πρὸς τῷ ἡμᾶς δὲ καὶ ἀρετῆς, ὃ αὐτὸς ἑστὸς. πρὸς τὰ φίλων ταῦτα πρὸς ἡσυχίαν καλόν γὰρ αὐτῶν τῶν ἔπιεικῶν. εἰχέτως δὲ δοκεῖ σπουδαῖος (εἶ), ὃ μὴ πορύτων αἰσχυρῶσιν τὸ καλόν. ἐνδέχεται δὲ καὶ πρὸς τῶν φίλων πρὸς ἡσυχίαν, καὶ (εἶ) κάλλιον τῷ αὐτῷ πρὸς τῶν φίλων, τὸ αἰσχυρῶ τῶν φίλων ἡμέσθαι. ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς ἔπιεικῶσιν, ὃ σπουδαῖος φαίνεται ἑαυτῷ τῷ καλῷ πλέον νέμων. οὕτω μὴ οὖν δεῖ φίλου (εἶ), καθάπερ εἴρηται. ὡς δὲ οἱ πολλοὶ, ὃ χεῖρα.

ΚΕΦΑΛ. 9.

Απορία· πότερον ὁ θύδαίμοσι δεήσεται φίλων ἢ μὴ.

AΜφισβητεῖται ὃ ἔτι τῷ θύδαίμοσι, εἰ δεήσεται φίλων ἢ μὴ. ὃ γὰρ φασί φίλων δὲ τῶν μακαρίοις καὶ αὐτοῖσιν.

Magn. l. 2. c. 25. Eudem. l. 3. c. 1.

Existimat autem, beatum iucundè viuere oportere. Atqui homini solitariam vitam agenti moesta & acerba vita est. Non enim ei qui solus uiuat, assiduè munere fungi facile est. Cum aliis autem, & erga alios, facilius. Erit igitur ea muneris functio magis assidua, minusque interrupta, quæ per se iucunda est. Quod penes beatum esse oportet. Nam vir bonus virtutèque præditus, quâ bonus est, actionibus virtuti consentaneis delectatur, offenditurque contrariis: quemadmodum musicus ex modulatis cantibus voluptatem percipit, malos autem & discordes grauius & molestè fert. Iam verò ex consuetudine & conuictu vtrorum bonorum exercitatio quædam virtutis capi possit, quemadmodum ait & Theognis. Sed iis qui magis à natura causam huius rei petunt, videtur vir bonus viro bono optabilis amicus esse natura. Diximus enim, quod natura bonum est, id viro bono per se bonum ac iucundum esse. Viuere autem in animantibus, potestate sentiendi: in hominibus vi sentiendi, aut intelligendi, terminatur. At potestas ad muneris functionem deducitur. Rei autem principatus in muneris functione consistit. Videtur igitur viuere, propriè esse sentire, aut intelligere. Viuere autem, in iis quæ per se bona & iucunda sunt, numeratur, est enim aliquid terminatum. Quidquid autem terminatum est, ad naturam ipsius boni pertinet. Iam quod natura bonum est, idem & viro bono bonum est. Quocirca videtur omnibus esse iucundum. Sumenda autem non est vita vitiosa, & corrupta, nec doloribus confecta. Nam talis vita nullis terminis circumscripta est, quemadmodum nec ea quæ insunt in ea. Sed in iis quæ deinceps dicturi sumus de dolore: planius hoc constabit. Quod si viuere bonum est, est & iucundum. Quod quidem ex eo vel maximè probabile est, quod eum omnes homines, tum maximè viri boni, & beati, viuendi cupiditate affecti sunt. His enim vita est maximè expetenda, eorumque tota vitæ ratio beatissima est. Qui autem videt, sentit se videre: & qui audit, audire: & qui ambulat, ambulare: in aliis denique item omnibus est aliquid, quod sentit nos fungi munere, & agere. Sentire autem nos, sentire possumus, & intelligere nos, intelligere. At sentire à nobis aliquid sentiri, & intelligere aliquid intelligi, sentire atque intelligere est nos esse. Esse enim, sentire aut intelligere esse dicebamus. Sentire autem se viuere, in rebus per se iucundis numeratur. Vita enim bonum est natura. Sentire autem in seipso bonum inesse, iucundum est. Viuere igitur cum sit omnibus optabile, tum bonis maximè, quia eis esse & bonum est, & iucundum. Cum enim vnà id quod per se bonum est, sensu percipiunt, voluptate afficiuntur.

A οἰόντων δὲ δὴν ἡδέως ζῆν τὸν βιβάμονα. * μινῶντι μὲν οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ βίος. οὐ γὰρ ἔστιν γὰρ κατ' αὐτὸν ἐνεργεῖν συνεχῶς. μὲν ἑτέρων δὲ ἔστι πρὸς ἄλλους, ἔστιν οὐκ ἔστι ἐνεργεῖν συνεχῶς, ἡδέως οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν, ὁ δὲ πρὸς τὸν μακαριόν ἐστι. ὁ γὰρ ἀσπυδαῖος, ἢ ἀσπυδαῖος, ἢ κατ' ἀρετὴν πρὸς ἄλλους χαίρει, ἢ δ' ἀπὸ κακίας δυσχεραίνει κατὰ τὸν ὀφθαλμικὸν τῶν καλοῖς μέλεσιν ἡδέως, ὅτι δὲ τοῖς φαύλοις λυπῶνται. γνῶντο δ' αὖ καὶ ἀπὸ τῆς τῆς ἀρετῆς ἐκ τῆς συζήσεως ἀγαθοῖς, κατὰ τὸν ἑαυτοῦ Θεοῦ * φησὶν. Φιλικώτερον δὲ ἐπισημαίνουσι ἔοικεν ὁ ἀσπυδαῖος φίλος τῷ ἀσπυδαῖῳ τῆ φύσει αἰρετός ἐστι. * τὸ γὰρ τῆ φύσει ἀγαθόν, εἴρηται ὅτι τῷ ἀσπυδαῖῳ ἀγαθόν καὶ ἡδὺ ἔστι κατ' αὐτὸν. τὸ δὲ ζῆν ἐπισημαίνουσι τοῖς ζώοις, δυνάμει ἀσπυδαῖος. ἀσπυδαῖος δὲ, ἀσπυδαῖος, ἢ νοήσεως. ἢ δὲ δυνάμει, εἰς πᾶσι ἐνεργεῖν αἰάγει. τὸ δὲ κρείον, ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. ἔοικε δὲ τὸ ζῆν κρείως τὸ ἀσπυδαῖος, ἢ νοήν. τὸ δὲ ζῆν, τῷ κατ' αὐτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων. ὡς ἐπισημαίνουσι γὰρ. * τὸ δὲ ὡς ἐπισημαίνουσι, τῆς τῶν ἀγαθῶν φύσεως. τὸ δὲ τῆ φύσει ἀγαθόν, καὶ τῷ ἐπισημαίνουσι. ἔστιν ἔοικε πᾶσι ἡδὺ ἐστι. οὐ γὰρ δὲ λαμβάνειν μορφοῦν ζῶν καὶ διεφθαρμένον, οὐδ' ἐν λύπῃ. ἀσπυδαῖος γὰρ ἢ τῷ αὐτῷ, κατὰ τὸν τῶν ἀσπυδαῖων αὐτῷ. ἐν τοῖς ἐπισημαίνουσι δὲ πρὸς τῆς λύπης, ἔστι φαυλωτέρων. εἰ δ' αὐτὸ τὸ ζῆν, ἀγαθόν, καὶ ἡδὺ. ἔοικε δὲ καὶ ἐκ τῆς πᾶσι ὁρῶνται αὐτῷ, καὶ μάλιστα τοῖς ἐπισημαίνουσι ἑαυτοῦ. τούτοις γὰρ ὁ βίος ἀρετῶν, ἢ ἢ τούτων μακαριότητι ζῶν. ὁ δ' ὁρῶν, ὅτι ὁρῶν, ἀσπυδαῖος. ἢ ὁ ἀκούων, ὅτι ἀκούει. ἢ ὁ βαδίζων, ὅτι βαδίζει. καὶ ὅτι τῷ ἄλλων ὁμοίως, ἔστι ἢ τὸ ἀσπυδαῖον, ὅτι ἐνεργεῖν. ἀσπυδαῖος. εἰ δ' αὖ, ὅτι ἀσπυδαῖος, ἢ νοήν, ὅτι νοήν. τὸ δ', ὅτι ἀσπυδαῖος. * τὸ νοήν, ὅτι ἐσπυδαῖος. τὸ γὰρ ἐστὶν ἢ τὸ ἀσπυδαῖος, ἢ νοήν. τὸ δ' ἀσπυδαῖος ὅτι ζῆν, τῷ ἡδέων κατ' αὐτὸν. φύσει γὰρ ἀγαθόν ἢ ζῶν. τὸ δ' ἀγαθόν ἀσπυδαῖος εἰσπυδαῖος, ἡδὺ. ἀρετῶν δὲ τὸ ζῆν, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς. ὅτι τὸ ἐστὶν ἀγαθόν ἔστιν αὐτοῖς ἢ ἡδὺ. σωματικῶν μῆσοι γὰρ τῷ κατ' αὐτὸν * ἀγαθόν, ἢ ἡδὺ.

γρ. μιν. μιν
οὐκ ἔστι γρ.
γρ. φησὶν.
οἷον ὅτι λέ-
γει, ἐπισημαίνουσι
ματ' ὅτι ἀπ' ἐπισημαίνουσι
ἐπισημαίνουσι
δὲ κακοῖς
συμμί-
ξαις, ἀπο-
κρίσις ἢ πᾶσι
ἐπισημαίνουσι.
ex glossa
scilicet.
γρ. ἐπισημαίνουσι
& ita
Eustrat.
γρ. δυνάμει.
mī-
nus rectè
γρ. ἀσπυδαῖος.
Metap.
lib. i c. 5.
γρ. ὅτι νοήν-
μιν. vide
Eustrat.
γρ. καλεῖται
ἢ ἀσπυδαῖος
& ita vi-
derur
fuisse in
Eustrat.
eodd.

Minimè verò illud obscurū est, fieri non posse ut quis cum multis viuat, eisque omnibus sese dedat, atque impertiat. Præterea illos etiam inter se amicos esse oportet, si futurum est ut omnes inter se vsu & consuetudine vitæ coniuncti sint. Verùm hoc in multis difficile est. Illud quoque magni negotii est, communi cū multis lætitiā dolorēque affici, ad cuiusque affectum accommodatè. Probabile est enim vno tempore accidere posse, ut cum altero læteretur, doleat cum altero. Fortassis igitur commodius ac tutius erit, cū quàm plurimis amicis vsu coniungi nolle: sed tot quærere, quot ad vitæ societatem satis futuri sunt. Neque enim naturā fieri posse videatur, ut quis multis valde sit amicus. Quapropter ne plurimum quidem amore captus esse quisquam potest, amorem enim quoddam amicitie nimium videtur esse. Hoc autem cum vno dumtaxat locum habere potest. Vehementer igitur amare, inter paucos locum habet, atque id quod dicimus, re factisque comprobatur. In eam enim amicitiam, qua sodales inter se coniuncti sunt, non recipiuntur multi. Ex autem quæ omnium sermone fama que celebrantur, inter duos fuisse dicuntur. Qui verò multitudine amicorum delectantur, & cum omnibus familiariter comiterque versantur, ac loquuntur, amici nemini videntur esse, nisi ciuili more: quos & blandos, seu placendi cupidos appellant. Ciuili igitur quidem more fieri potest ut quis sit multis amicus, atque ad eò etiam si non sit blandus, sed reuera vir bonus ac modestus. Virtutis autem nomine, ut quis multos amet, & propter ipsos, non potest. Præclare enim nobiscum agatur, si vel paucos tales reperire possimus.

A ὅτι δ' οὐχ οἷον τε πολλοῖς συζῶν ἐ ἀγα-
νέμειν αὐτῶν, οὐκ ἀδελφόν. ἐπὶ δὲ, καὶ κεί-
νοις δ' εἶ ἀλλήλοισ φιλῶσι εἶ), εἰ μέλ-
λοισι πρώτες μετ' ἀλλήλων στυγερῶς εἶναι
τῶν δὲ ἐργάσις ἐν πολλοῖς ὑπαρχει
χαλεπὸν δὲ ἢ καὶ τὸ συγχαίρειν ἐτὶ συ-
ναλγεῖν οἰκείως πολλοῖς. εἰχὸς γὰρ συμ-
πίπτειν ἅμα, τὰ μὲν, στυγερῶς εἶναι, τὰ
δὲ, στυγερῶς εἶναι. ἴσως οὖν οὗ ἔχει,
B μὴ ζητεῖν ὡς πολυφιλόστονον εἶ), ἀλλὰ
σοφύτοις, ὅσοι εἰς τὸ συζῶν ἰσχυροί. οὐδὲ
γὰρ ἐνδέχεται δοξοῦν αὐτὸ πολλοῖς εἶ)
φίλον σφόδρα. δὲ περὶ οὗτοῦ ἐστὶν πλείο-
νων. ὑπερβολὴ γὰρ ἴσως εἶ) βούλομαι φι-
λίας. τῶν δὲ πρὸς ἕνα. ἐτὶ σφόδρα δὲ
πρὸς ὀλίγους. οὕτω δ' εἴοικεν ἔχειν καὶ ἐ-
πὶ τῶν πραγμάτων. οὐ γίνονται γὰρ φί-
λοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἐπιεικῶς φι-
λίας. αἱ δ' ὑπερβολαί, ἐν δυοῖν λέγον-
ται. οἱ δὲ πολυφιλοῖ, ἐπὶ πᾶσιν οἰκείως
C ἐντυγχάνοντες, οὐδὲν δόξοῦσιν εἶ) φί-
λοι, πάλιν πολιτικῶς, οὐ καὶ καλοῦσιν
ἄλλοις. πολιτικῶς μὲν οὖν ἔστι πολ-
λοῖς εἶ) φίλον ἐ μὴ ἄλλοις ὄντα,
ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐπιεικῆ. δι' ἄρετῶν δὲ
ἐπὶ εἰσῶσι, οὐκ ἔστι πρὸς πολλοὺς
ἀγαπητὸν δὲ καὶ ὀλίγους θύρειν τριού-
ρις.

ΚΕΦΑΛ. 1α.

CAPVT XI.

Quaestio undecima, de Tempore: Vtrum rebus prof-
peris an aduersis, opera amicorum ma-
gis indigeamus.

SEd vtrum in rebus secundis magis, an in
aduersis, amicis opus est? In vtroque enim
tempore requiruntur. Nam & ii quibus ad-
uersatur fortuna, alterius egent auxilio: & ii
qui fruuntur secunda, conuictiores, atque
aliquos de quibus bene mereantur, desiderat.
Volunt enim de aliquibus bene mereri. Er-
go in rebus quidem aduersis magis necessaria
est amicorum possessio: itaq; hic vtilibus ami-
cis opus est. In secundis autem pulchrior at-
que honestior: quapropter etiam viros bonos
quærunt. His enim benignè facere, & cum
his ætatem agere optabilius est. Est enim
ipsa etiam amicorum præsentia, tum in se-
cunda tum in aduersa fortuna, suavis & iu-
cunda. Leuantur enim dolore ii qui do-
lent, amicis æquam doloris partem ferentibus.

D Απορία, πότερον ἐν ὀτυχίας φίλων
μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν ἀτυ-
χίας.

ΠΟΤΕΡΟΝ δὲ ἐν ὀτυχίας φίλων
μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν ἀτυχίας; ἐν ἀμ-
φοῖν γὰρ ἐπιζητούμεν. οἱ τε γὰρ
ἀτυχοῦντες, δεοῦσιν ἐπιχειρίας, οἱ τ'
ὀτυχοῦντες, συμβίωσι, ἐπὶ οὐδ' οὐ πρῶ-
E σοισι. βούλομαι γὰρ οὐδ' ἀραῖ. ἀναγ-
χαίστερον μὲν δὲ ἐν τῶν ἀτυχίας. δὲ
τῶν χρησίμων ἐστὶν αὐτὰ δεῖ. κάλλιον δ'
ἐν τῶν ὀτυχίας. δὲ ἐπὶ οὐδ' ἐπιεικῆ
ζητοῦσι. οὕτως γὰρ αἰρετώτερον διε-
ρεπεῖν, ἐ μὲν τούτων ἀφαιρεῖν. ἐστὶ γὰρ
ἐπὶ παροῦσα αὐτῇ τῶν φίλων ἡδέια, ἐ
ἐν τῶν ὀτυχίας ἐ ἀτυχίας. κουφίζον-
ται γὰρ οἱ λυπούμενοι, στυγερῶν
τῶν φίλων. δὲ καὶ ἀπορήσει αὐτὸς,

πότερον ὡς τῶν βάρους μεταλαμβάνουσιν, ἢ ἂν
 τῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἔστι παροισία δι' αὐτῶν, ἠδέϊα
 οὐκ ἔστι, καὶ ἡ ἐννοία τῆς σιωπῆς, ἐλάττω
 πῶς λυπῶν ποιεῖ. εἰ μὲν οὖν ἀφ' αὐτῶν
 τῶν, ἢ δι' ἄλλο τι κρυφίζονται, ἀφείδω.
 συμβαίνειν δι' οὗτω φαίνεται τὸ λεγόμενον. εἰ οὖν
 δι' ἡ παροισία μικτὴ τις αὐτῶν εἴη. ἀλλ'
 μὲν γὰρ τὸ ὄρεσθαι φίλους, ἠδὲ, ἄλλωστε
 καὶ ἀτυχοῦσι καὶ γὰρ ἡ σιωπὴ ἐπικουεῖα πρὸς
 τὸ μὴ λυπεῖσθαι. τῶν ἀμνηστικῶν γὰρ ὁ φί-
 λος καὶ τῆσφιν, καὶ τῶν λόγων, εἰς ἡ ἐπιδέ-
 ξιος. οἶδε γὰρ τὸ ἦθος καὶ ἐφ' οἷς ἠδύται καὶ λυ-
 πεῖται. τὸ δὲ λυπούμενον ἀγαθὰνεσθαι ὅτι
 ταῖς αὐτῶν ἀτυχίαις, λυπηθῶν. πᾶς γὰρ φθί-
 γαι λύπης ἀμῖος εἴη τοῖς φίλοις. εἰ δὲ οἱ
 μὲν ἀδρόδεις πῶς φύσιν, βλάβουται *
 συλλυπεῖσθαι τοῖς φίλοις αὐτοῖς. καὶ μὴ
 ὑποφείνη τῆς ἀλυπίας. πῶς ἐκείνοις ἡμορέ-
 νῶν λύπῃ οὐκ ὑπομῖνει. ὅλως τε σιω-
 φῶν οὐκ ἀφείδω, ἀφ' τὸ μὴ δι' αὐτῶν
 εἴη. ἀφῶν ἡμῶν. γυναικα δὲ καὶ οἱ τριῶν
 ἀνδρες, τοῖς συστειάζοισι χαίρουσι, καὶ φι-
 λῶσιν ὡς φίλοις καὶ σιωπῶντας. μιμῖ-
 εσθαι δι' ἐν ἅπασιν δεῖ, δηλονότι βελτίω. ἢ
 δι' ἐν ταῖς ἀτυχίαις τῶν φίλων παροισία,
 πῶς τε ἀφῶν ἡδέϊα ἔχει, καὶ πῶς ἐν-
 νοια, ὅτι ἠδύται ὅτι τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν. εἰ δὲ
 δόξειεν αὐτῶν, εἰς μὲν τῶν ἀτυχίαις καλεῖν
 τοῖς φίλοις παρῶντος. ἐπῶν γὰρ
 εἴη, καλόν. εἰς δὲ τῶν ἀτυχίαις, ὀκρουῖται
 μεταδίδου γὰρ ὡς ἡκιστα δεῖ τῶν κακῶν.
 ὅθεν ὁ,

χ. συμ-
 πῖν.

Euripid.
 in Ore-
 ste.

* Ἄλλῃ ἐγὼ δυσυχῶν.
 μάστιγα δὲ τῶν ἀκλήτεον ὅτῳ μέλλωσιν
 ὀλίγα ὀχληθέντες, μεγάλα αὐτῶν ὠφελή-
 σειν. ἰέναι δὲ αὐτῶν παλιν ἴσως ἀρμόζει, πρὸς
 μὲν τοῖς ἀτυχοῦσιν, ἀκλήτην δὲ παρῶ-
 ντος φίλου γὰρ οὐ ποιεῖν, καὶ μάστιγα τοῖς ἐν
 χρείᾳ, ἔπειθ' μὴ ἀξιώσασθαι. ἀμφοῖν γὰρ
 καλλίον καὶ ἡδύον. εἰς δὲ τῶν ἀτυχίαις, συ-
 νεργουῖται μὲν, παρῶντος καὶ γὰρ εἰς αὐ-
 τῶν χρεία φίλου. πρὸς βίβῆται δὲ, χρ-

Eustrat.
 paulò a-
 liter le-
 gisse vi-
 detur:
 nameius
 interpr.
 huic le-
 ctioni:
 non cō-
 uenit.

λαίως οὐ γὰρ καθὼς τὸ παρῶντος ὠφε-
 λῶσθαι. δόξαν δὲ ἀνδίας * ἐν τῶν διωπειῶν
 ἴσως βλάβητεον ἐπίοτε γὰρ συμβαίνει. ἢ
 παροισία δὲ τῶν φίλων ἐν ἅπασιν ἀρετῆ
 φαίνεται.

A Itaque dubitare possit aliquis, vtrū n̄ veluti
 oneris partem subeant amici. An minimè il-
 lud quidem fiat, sed eorum præsentia, quæ iu-
 cunda sit, communicatque doloris cogitatio,
 dolorem efficiat leuiorem. Vtrū igitur pro-
 pter has causas, an propter aliam aliquam do-
 lore leuentur, querere omittamus. Sed tamē
 id quod diximus, vsuuenire nō est obscurum.
 Videtur autem eorum præsentia mixta quæ-
 dam minimèque simplex esse. Amicorū enim
 conspectus, præsertim calamitoso, iucundus
 est, magnoque ad sedandum ac tollendum
 dolorem adiumento. Inest enim in amico vis
 quædam consolandi, tum aspectu, tum sermo-
 ne, si sit commodus & vrbanus. Eius enim,
 cui amicus est, mores perspectos habet, & co-
 gnitos: quibusque rebus ille delectetur, & of-
 fendatur, tenet. Contrā amicum suum sentire
 molestia ex suis casibus aduersis affici, graue
 ac molestum est. Meruit enim quisque ne do-
 loris causam præbeat amicis. Itaque viri for-
 tes, animoque virili natura, cauent ne secum
 vnà doleant amici. Ac nisi quis doloris vacui-
 tate vltra modum prodeat, dolorem, quo illi
 afficiuntur, non fert æquo animo. Denique
 lamentorum socios non admittit, quia ne ipse
 quidem ad lamentandum propensus est. Mu-
 lierculæ autem, virique muliebri animo præ-
 diti, hominibus secum vnà gementibus dele-
 ctantur: eosque vt amicos, & sui doloris parti-
 cipes ac socios, diligunt. Sed omnibus in re-
 bus nimirum melior est imitandus. Amico-
 rum autem præsentia in rebus secundis cum
 habet vitæ traducendæ consuetudinem sua-
 uem & iucundam; tum incredibilem affectu
 amico voluptatem, cogitanti eos suis bonis
 lætari. Itaque videri possint amici ad res se-
 cundas cupidè studiosèque vocandi, (de aliis
 enim libenter bene mereri præclarum est,) ad
 dubias autem & aduersas, dubitanter ac timi-
 dè. Quàm parcissimè enim mala sunt amicis
 impertienda. Ex quo illud,
Satis est miserum esse me.
 Sed tum maximè vocādi sunt, cum parua mo-
 lestia deuorata valde sunt ei profuturi. Contrā
 autem ad eos quos aduersa & iniqua fortuna
 premit, cupidè & vltiò eundum est, nec ex-
 pectādum dum voceris. Nam cum amicis be-
 nignè facere, amici est, tum verò maximè in
 necessariis ac difficilibus eorum temporibus,
 & iis qui non postularunt: vtrisque enim & ho-
 nestius & iucundius est. Ad res secundas autē,
 vt quidem in rebus agendis adiutor sis, alacri-
 ter & cursim eundum est: ad has enim amici
 sunt vtilis ac necessarii: vt verò beneficiū ac-
 cipias, gradatim ac pedetentim. Non enim
 honestum est, percipiendæ ab altero vtilitatis
 cupidum esse. Verumtamen in eo reiiciendo,
 quod ab amico defertur, acerbatis fortasse
 vitanda opinio est. Nam interdum vsu venit.
 Præsentiam igitur amicorum in omnibus re-
 bus esse optabilem, perspicuum est.

A

CAPVT XII.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Quaestio vltima, Cui conuersatio vitæque societas in amicitia maximè requiratur.

Οτι τῶς φίλοις αἰρετώτατον ἔστι τὸ συζῆναι.

Vtrum igitur quemadmodum amanti-
bus rei adamatæ aspectu frui amabilissi-
mum est, atque hunc sensum cæteris antepo-
nunt, quasi ex eo potissimum amor & constet
& oriatur: sic & amicis vitæ societas optabi-
lissima est? Societas enim & communitas
quædam amicitia est. Et vt quisque in seip-
sum animatus est, sic & in amicum. Seipsum
autem sentire esse, optabile est. Ergo &
amicum. Eius autem sensus functio, socie-
tate vitæ continetur: Hanc igitur non im-
merito expetunt. Et quacunque in re suam
cuique esse positum est: cuiusve rei gratia
quisque viuere exoptat, in ea re vult cum
amicis vitam traducere. Itaque alii com-
potant, alii tesseris colludunt, alii vnà exer-
centur, & venantur, aut vnà philosophan-
tur denique; in hoc quisque studio totos dies
confumentes, quod maximè omnium vitæ
studiorum adamarunt. Cùm enim vnà cum
amicis viuere velint, hæc faciunt, hæcque
inter se communicant, quibus se arbitran-
tur comuni vitæ societate inter se copu-
lari. Malorum igitur vitiosa amicitia est: re-
rum enim malarum habent inter se com-
mercium, cùm sint instabiles: & verò de-
prauantur, dum similes inter se fiunt. Bo-
norum autem, bona: quotidianisque sermo-
nibus & congressu amplificatur. Videntur
autem in dies fieri meliores, ex eo quòd
suo quisque munere fungatur, alterque al-
terum corrigat. Ea enim fingit exprimit-
que alter ab altero, quæ probat. Ex quo
illud,

Virtutem discas ex fortibus.

Ac de amicitia quidem hæctenus dictum sit.
Deinceps autem de voluptate fuerit disse-
rendum.

AP' οὖν ὡς τῶς τοῖς ἐράσει δοθέν ἀγα-
πητότατον ἔστι, & μάλιστα αἰρετώ-
ται ταύτην πλεονάζουσαν, ἢ τὰς ἄλλας,
ὡς κατὰ ταύτην μάλιστα τῶ ἐράσει ὄντες
& γινόμενοι οὕτω καὶ τῶς φίλοις αἰρετώ-
τατον ἔστι τὸ συζῆναι; κρινονία γὰρ ἡ φιλία.
καὶ ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω & πρὸς
τὸν φίλον. καὶ αὐτὸν δὲ ἡ ἀμειψισ οὐκ ἔ-
στιν, αἰρετή· καὶ κατὰ τὸν φίλον δὲ ἡ δὲ
ἐνέργεια γὰρ αὐτοῖς ἐστὶν τῶ συζῆναι· ὡς τ'
εἰκότως τοῦτου ἐφίειναι· καὶ ὁ ποτὲ ἔστιν ἐ-
κείνοις τὸ εἶναι, ἢ οὐ χάριν αἰρετώταται τὸ ζῆναι,
ἐν τούτῳ μὲν τῶ φίλῳ βούλονται ἀμει-
ψισ· ἀλλὰ, εἰ μὴ, συμπίνουσι· οἱ δὲ, συ-
κινουνοῦσι· ἄλλοι δὲ & συγγυμνάζονται
καὶ συκινουνοῦσι, ἢ συμφιλοσοφοῦσι·
ἐκάστοι δ' ἐν ταύτῳ σίωπη μερβόντες, ὅ, π'
καὶ μάλιστα ἀγαπάσι τῶ ἐν τῶ βίῳ·
συζῆναι γὰρ βουλόμενοι μὲν τῶ φίλων,
ταύτα ποιοῦσι· καὶ ταύτων κρινουνοῦσι, οἷς
εἶόναι συζῆναι· γὰρ οὖν ἡ μὴ τῶ φαύλων
φιλία, μοχθηρὰ· κρινουνοῦσι γὰρ φαύ-
λων, ἀβέβαιοι ὄντες, καὶ μοχθηροὶ δὲ γί-
νονται, ὁμοιούμενοι ἀλλήλοις· ἢ δὲ τῶ
ἔπεικον, ἔπεικῆς σιωποῦσαν ἀμειψισ τῶς
ὁμίλιας· δοκοῦσι δὲ καὶ βελτίοις γίνεσθαι
ἐνέργουνοῦτες, καὶ ἀμειψουνοῦτες ἀλλήλοις·
ἀπομάπτονται γὰρ πρὸ ἀλλήλων, οἷς ἀρί-
στουνοῦσι· ὅθεν τὸ,

Εὐχάν μὴ γὰρ ἀπ' ἐσθλά.

καὶ μὴ οὖν φιλίας, ἔπει τσοῦτον εἰρηάσθαι.

* ἐπόμῳ δ' ἀπ' εἰς διελθεῖν κατὰ
ἡδονῆς.

theogn.
Lamb.
hæc reii-
cit, quia
initio
seq. eadē
ferè le-
guntur:
imme-
mor so-
lemne
id esse
Græcis
scriptor.
penè o-
mnibus.

P

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Voluptatis tractationem aggreditur. Et primum opinioniones veterum enumerat & examinat.

Τὰ ὑπο τῆς παλαιῶν περὶ ἡδονῆς εἰρημῶνα ὀξετάζει.

Nunc quæ de voluptate ab aliis dicta sunt, persequamur. Voluptatem igitur esse summum bonum putabat Eudoxus, propterea quia omnia animalia, & ratione prædita, & rationis expertia, eam desiderare & appetere videret. At omnibus in rebus id quod sit expetendum, esse bonum: & ut quidque maximè expetendum, ita longè optimū. Quodd autem omnia ad idem ferantur, hoc esse indicio, eam quiddam esse optimum. Vnumquidque enim id quod sibi sit bonum, ut & cibum, reperire. Quod igitur omnibus est bonum, & quod omnia desiderant, id esse summum bonum. Atque hæc sanè oratio fidem faciebat, propter virtutem, moresque hominis magis quàm ipsa propter se. Egregiè enim præter cæteros temperans existimabatur. Quare non ut voluptati amicus hæc loqui putabatur: sed reapse ita esse videbantur. Neque verò ex eius contratio minùs id perspicuum esse existimabat. Dolorem enim per se omnibus esse fugiendum: itemque eius contrarium optabile atque expetendum. Id porò maximè esse expetendum, quod non propter aliud, neque alius rei gratia expetimus. Tale autem quiddam esse sine controversia voluptatem. Neminem enim ex altero querere, cuius rei gratia voluptate afficiatur: quasi per se sit optabilis & expetenda voluptas, & cuiusque rei bonæ accedat, eam efficiat magis expetendam: quale est iustè agere, & temperanter viuere: Bonum autem ipsum seipso amplificari atque augeri. Videtur ergo hæc ratio ostendere, eam in bonis esse numerandum, nihiloque magis bonum, quàm alterum ei adiunctum. Omne enim bonum, cum altero bono coniunctum, optabilius est, quàm ipsum per se, & ab alio bono desertum. Ac tali ratione sententiam eorum, qui voluptatem summum bonum esse dicunt, Plato labefactat. Optabiliorem enim esse vitam iucundam cum prudentia coniunctam, quàm sine prudentia. Quodd si iucundum alteri bono admistum melius est, voluptatem non esse summum bonum. Nullius enim rei adiunctione summum bonum optabilius fieri posse. Sed perspicuum est neque aliud quidquam, quod cum alio per se bono coniunctum optabilius sit, summum bonum futurum. Quidnam igitur est summum bonum, cuius quidem nobis sit communio? Tale enim queritur. Iam verò qui pertinaciter negant id esse bonum, quod omnia desiderant atque appetunt, vereor ne nihil dicant.

ΤΑ ΔΕ ΕΙΡΗΜΩΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΔΟΝΗΣ, ΙΠΕΛΘΩΜΕΝ. ΕΥΔΟΞΟΣ ΜΕΝ ΟΥΤΩ ΠΛΗ ΗΔΟΝΗ ΠΑΡΑΘΟΝ ΟΥΛΟ ΕΙ, ΔΙΟΤΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΟΡΘΟΝ ΕΦΙΕΛΜΑ ΑΥΤΗΣ, Ε ΕΛΛΟΓΑ, Ε ΑΛΟΓΑ. ΕΝ ΠΑΣΙ ΔΕ ΕΙ ΤΟ ΑΙΡΕΤΟΝ, ΟΠΤΕΙΧΕΣ ΚΥ ΤΟ ΜΑΛΙΣΤΑ, ΚΡΑΤΙΣΟΝ ΤΟ ΔΕ ΠΡΩΤΟΝ ΕΠΙ ΤΟ ΑΥΤΟ ΦΙΡΕΑΘΑΙ, ΩΣ ΠΑΣΙΝ ΑΙΡΕΤΟΝ * ΜΙΛΥΕΙΝ. ΕΚΑΤΟΝ ΓΑΡ ΤΟ ΑΥΤΟ ΑΓΑΘΟΝ ΘΙΕΙΣΚΕΙΝ, ΩΣ ΠΕΡ ΚΑΙ ΞΥΦΙΩ. ΤΟ ΔΗ ΠΑΣΙΝ ΑΓΑΘΟΝ, Ε ΟΥ ΠΡΩΤΟΝ ΕΦΙΕΛΜΑ, (ΑΓΑΘΟΝ ΕΙ). ΟΠΤΙΣΕΥΟΝΤΟ Δ' ΟΙ ΛΟΓΟΙ, ΔΙΟΤΙ ΠΛΗ ΤΗΣ ΗΘΙΣ ΔΙΣΤΙΝ ΜΑΛΛΟΝ, ΚΑΙ ΔΙ ΑΥΤΟΙΣ. ΔΙΟΦΕΡΟΝΤΩΣ ΓΑΡ Ε ΔΟΚΕΙ ΣΩΦΡΩΝ ΕΙ. ΟΥ ΔΗ ΩΣ ΦΙΛΟΣ ΤΗΣ ΗΔΟΝΗΣ ΕΔΟΚΕΙ ΤΑΥΤΑ ΛΕΓΕΙΝ, ΔΙΟΤΙ ΟΥΤΩΣ ΕΧΕΙΝ ΚΑΤ' ΑΛΗΘΕΙΑΣ, ΟΥΧ ΗΠΘΟΝ Δ' ΟΥΤΟ ΕΙ) ΦΑΙΡΕΘΗ ΕΝ ΤΗΣ ΣΥΝΑΛΙΟΥ. ΠΛΗ ΓΑΡ ΛΥΠΩ ΚΑΘ' ΑΥΤΟ ΠΑΣΙΝ ΦΘΥΚΤΟΝ ΕΙ). Ο ΜΟΙΩΣ ΔΕ ΤΟ ΣΥΝΑΛΙΟΝ, ΑΙΡΕΤΟΝ. ΜΑΛΙΣΤΑ ΔΕ ΕΙ) ΑΙΡΕΤΟΝ, * Ο ΜΗ ΔΙ' ΕΤΕΡΟΝ, ΜΗΔ' ΕΤΕΡΟΥ ΧΑΕΙΝ ΑΙΡΟΥΜΕΝΑ. ΤΟΙΟΥΤΟΝ Δ' ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΣ ΕΙ) ΠΛΗ ΗΔΟΝΗ. * ΟΥΔΕΝΑ ΓΑΡ ΕΠΕΡΩΤΩΝ, ΪΝΟΣ ΕΝΕΚΑ ΪΔΕΙΘΑΙ, ΩΣ ΚΑΘ' ΑΥΤΩ ΟΥΣΑΝ ΑΙΡΕΤΩ ΠΛΗ ΗΔΟΝΗ. ΠΡΟΣΤΗΡΜΕΝΩ ΤΕ ΟΤΩΟΙΩ ΤΗΣ ΑΓΑΘΩΝ, ΑΙΡΕΤΩΤΕΡΟΝ ΠΟΙΕΙΝ. ΟΙ) * ΕΩ ΔΙΧΑΜΟ ΠΡΑΓΕΙΝ ΚΥ ΣΩΦΡΟΝΕΙΝ. Ε ΑΥΞΕΑΘΑΙ ΔΗ Ο ΑΓΑΘΟΝ * ΑΥΤΟ ΕΑΥΤΩ. ΕΟΙΚΕ ΔΗ ΟΥΤΩΣ ΓΕ Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΘΩΝ ΑΥΤΩ ΔΙΟΦΑΙΡΕΙΝ, ΚΑΙ ΟΥΔΕΝ ΜΑΛΛΟΝ ΕΤΕΡΟΥ. * ΠΡΩ ΓΑΡ ΜΗ ΕΤΕΡΟΥ ΑΓΑΘΟ, ΑΙΡΕΤΩΤΕΡΟΝ, ΚΑΙ ΜΕΝΟΥΜΕΝΟΝ. ΤΟΙΟΥΤΩ ΔΗ ΛΟΓΩ ΚΥ ΠΛΑΤΩΝ ΑΝΑΓΡΕΙ, ΟΤΙ ΕΣΤΙΝ ΗΔΟΝΗ ΠΑΡΑΘΟΝ. ΑΙΡΕΤΩΤΕΡΟΝ ΓΑΡ ΕΙ) ΜΗ ΦΕΡΘΗΣΕΩΣ ΤΟΝ ΗΔΩ ΒΙΟΝ, Η ΧΩΕΙΣ. ΕΙ ΔΕ ΤΟ ΜΙΚΤΟΝ ΚΡΕΙΤΤΟΝ, ΟΥΚ ΕΙ) ΠΛΗ ΚΑΙ ΗΔΟΝΗ ΠΑΡΑΘΟΝ. ΟΥΔΕΝΟΣ ΓΑΡ ΠΡΟΣΤΗΡΜΕΝΟΣ * ΑΥΤΟ ΠΑΡΑΘΟΝ ΑΙΡΕΤΩΤΕΡΟΝ ΓΙΝΕΑΘΑΙ ΔΗΛΟΝ Δ' ΩΣ ΟΥΔ' ΑΛΛΟ ΟΥΔΕΝ ΠΑΡΑΘΟΝ ΑΙ ΕΙΗ, Ο ΜΑΤΑ ΪΝΟΣ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΑΥΤΟ ΑΓΑΘΩΝ ΑΙΡΕΤΩΤΕΡΟΝ ΓΑΡ ΠΙ ΟΥΤΩ ΕΣΤΙ ΤΟΙΟΥΤΟΝ, ΟΥ Ε ΗΜΕΙΣ ΧΡΙΝΩΟΜΕΝ; ΤΟΙΟΥΤΟΝ ΓΑΡ ΟΠΤΙΣΤΕΥΕΤΑΙ. ΟΙ Δ' ΟΥΣΑΜΕΝΟΙ, ΩΣ ΟΥΚ ΑΓΑΘΟΝ ΟΥ * ΠΡΩΤΟΝ ΕΦΙΕΛΜΑ, ΜΗ ΟΥΤΕΝ * ΛΕΓΩΣΙΝ Ο ΓΑΡ ΠΑΣΙ ΔΟΚΕΙ, ΤΩΤΟ ΕΙ) ΦΑΜΕΝ.

χ. ο μη δι' ετερου χ. reliquis omillis male. χ. ο μη δι' χ. π' δικ. Legendū αυτ' αυτ' h. c. αυτ' π' ηδονη. Eustrat. ita diligenter decoadmonet, ut mirū sit, interpretes id non aduertisse. Eustrat. sic, π' γ. μ. ε. αγαθ' αι. η' μονουμ' μοι, εν δ' ειν. π' ηδονη. c. Quicquid cum alio bono coniunctum optabilius est quàm per se, id non est eiusmodi. nempe. παραθον. Eustrat. αυτ' η' αγαθ' h. c. π' αυτ' αγαθ' vel solū π' γ. nam αυτ' pro μοι' παλ' sim.

ὁμοίως τ' αὐτὸ ἐλάττω ζῶν παιδίου ἀφ' ἧσ' ἄρ' ἔστιν
 ἔχων δὲ βίου, ἡδὺ μῦθος ἐφ' οἷς ἔα' παιδία
 ὡς * οἷ' τε μάλιστα ὁμοίως χαίρειν, ποιῶν ἂν
 γρ. οἰοῦμαι * αἰσθάνων, μὴ δὲ ποτε μέλλων λυπηθῆ-
 γρ. αἰσθάνων * ναί * ὡς πολλὰ τε σπουδῶν ποιησάμεθα
 αὐτῶν, καὶ εἰ μὴ δὲ μίας ἐπιφέρει ἡδονῶν, οἷ'
 ὁμοίως, μνημονεύειν, εἰδέναι, ἔα' ἀρετῆς ἐ-
 χεῖν. εἰ δ' ἔξ ἀνάγκης ἐποιῶν τούτοις *
 ἡδονῶν, ὁμοίως δὲ φέρει· ἐλαίμω γὰρ αὐτῶν
 γρ. αἰσθάνων * ἔα', καὶ εἰ μὴ ἡμοίωτ' αὐτῶν ἡδονῶν.
 οἷ' ἢ μὴ οἷω οὔτε * τὰ γὰρ ἡδονῶν, οὔτε
 γρ. αἰσθάνων * πᾶσα ἀρετῆ, δὴλον ἔοικεν εἶναι, ἔ' οἷ' εἰσὶν
 ἀρετῶν ἕνεκα καθ' αὐτῶν, ἀφ' ἧσ' ἐργασθῆναι
 πᾶσι εἶδει, ἢ πᾶσι ἀφ' ὧν. ἔα' μὴ οἷω λεγέ-
 μω ὡς τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης, ἰσχυρῶς
 εἰρηάζω.

Neque verò quicquam vita sit optabilis, ut per
 omnem vitam, cogitationem & mentem pue-
 rilem obtineat: iisque rebus quibus pueri læ-
 tantur, quàm maximè fieri potest, delectetur:
 neque quisquã gaudere cupiat turpissima ali-
 qua & flagitiosissima re admittenda, etiam si nun-
 quam sit propterea doliturus. Ad multa deni-
 que studium atque operam nostram cōtulere-
 mus, etiam si nullam voluptatem sint allatura:
 cuiusmodi sunt, videre, memoria tenere, sci-
 re, virtutes denique habere. Nec refert quòd
 his necessariò succedunt voluptates. Hæc
 enim sequeremur & expeteremus, etiã si nulla
 ex iis proficisceretur voluptas. Non esse igitur
 summum bonum voluptatem, neque omnem
 esse expetendam: esseque nonnullas per se ex-
 petendas, vel specie, vel iis rebus, ex quibus
 oriuntur, differenteis, perspicuum videtur.
 Atque ea quidem, quæ de voluptate ac dolo-
 re dicuntur, satis à nobis exposita sunt.

Κ Ε Φ Α Λ. γ'.

CAPVT III.

Ὅτι ὁμοίως ἐστὶν ἡδονῶν κινήσεις.

Ex sua porrò sententia Voluptatis naturam de-
 claraturus ἀποφαντικῶς primum id facit, &
 quid voluptas non sit, ostendit.

ΤΙ δ' ἐστὶν, ἡδονῶν κινήσεις, κατὰ φύσιν ἐστὶν
 ἡμοίωτ' αὐτῶν ἀρχῆς ἀναλαβούσιν.
 δοκεῖ γὰρ ἡδονῶν ὁμοίως, καθ' ὄντινα οἷω χεῖ-
 ρον τελεία εἶναι * ἔξ ἀνάγκης ὁμοίως οὐδένος, ὅ
 εἰς ἕτερον ἡμοίωτον τελειώσεται αὐτῆς τὸ
 γρ. πύτ. * εἶδος. * ὡς οἷωτ' ἡδονῶν ὅλον
 γὰρ ἡδονῶν. καὶ κατ' ὁμοίωτον χεῖρον λαβού-
 νης αὐτῶν ἡδονῶν. ἡδονῶν πλείω χεῖρον γνο-
 μῶν, τελειωθῆσεται τὸ εἶδος. ἀφ' ἧσ' ὁμοίως
 κινήσεις ἐστὶν ἐν χεῖρον γὰρ πᾶσα κινήσεις, καὶ
 τέλος ἕνεκα, οἷ' ἢ οἰκοδομικῆ τελεία, ὅταν
 ποιήσῃ οὐ ἐφίεσται. ἢ ἐν ἀπὸρτῆ δὴ * πᾶσι
 χεῖρον, ἢ ἐν τούτῳ. ἐν δὲ τοῖς μέρει τῆ
 χεῖρου πᾶσα ἀτελεῖς, καὶ ἕτεροι ὡς εἶδει
 τῆς ὅλης καὶ ἀλλήλων. ἢ γὰρ τῶν λίθων σιύ-
 θεσις, ἕτεροι τῆς τῆς κίονος ῥαβδώσεως, καὶ
 αὐτῶν, τῆς τῆς ναοῦ ποιήσεως. καὶ ἡδονῶν τῆ
 ναοῦ, τελεία. ὁμοίως γὰρ ἐστὶν ὡς τῆ
 πρὸς αὐτῶν ἢ δὲ τῆς κρηπίδος καὶ τῆ
 πειγλύφου, ἀτελεῖς μέρει γὰρ ἕκαστα.
 ὡς εἶδει οἷω ἀφ' ἧσ' ἐστὶν, καὶ ὁμοίως ἐστὶν ἐν
 ὁμοίως χεῖρον λαβού κινήσειν τελείω πᾶσι
 εἶδει. ἀλλ' εἰσὶν, ἐν πᾶσι πᾶσι. ὁμοίως δὲ
 ἐστὶν βαδίσεως καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ γὰρ ἐστὶν
 ἡ φερόν, κινήσεις πᾶσι ποι, καὶ αὐτῶν ἀφ' ἧσ'
 ἐστὶν εἶδος, πᾶσι, βαδίσεως, ἀλλοίως, καὶ
 ἔα' ποιῶντα. ἢ μόνον δὲ οὕτως, ἀλλὰ ἐν
 αὐτῆ τῆ βαδίσεως. τὸ γὰρ πᾶσι ποι, ἢ αὐτῶν ἐν

Quid sit autem, aut qualis res sit, planius
 fieri poterit, si ab initio repetamus. Vide-
 tur enim aspectus quovis tempore perfectus
 esse. Nam nil desiderat, quod cum postea cō-
 tingerit, eius formam sit absoluturum. Huic si-
 milis est & voluptas. Namque totum quiddã
 est, atque integrum: neque quisquam volup-
 tatem vlllo tempore sumat, cuius, si longius pro-
 ducatur, forma sit perfectior futura. Itaq; ne
 motus quidem est. Omnis enim motus in tē-
 pore versatur, & ad aliquem finem refertur:
 verbi gratia, is qui in ædificando consumitur,
 tum perfectus est, cum id quod desiderat, af-
 fecerit. Aut igitur in toto tempore, aut in hoc.
 In partibus autem temporis omnes sunt im-
 perfecti, specièque & à toto, & ipsi inter se dif-
 ferunt. Lapidum enim compositio & structu-
 ra alia est à columnæ striatione: & hi motus,
 alii sunt à templi perfectione. Ac templi qui-
 dem motus perfectus est: nihil enim desiderat
 ad id quod propositum fuerat. Fundamenti
 autem, & lacunaris, imperfectus: uterque
 enim partis est. Specie igitur differunt, neque
 in vlllo tempore, qualecunque illud sit, perfe-
 ctus in suo genere motus sumi potest: aut si
 maximè potest, in toto potest, similiterque de
 incessu, & reliquis motibus ser t' endum. Si
 enim loci mutatio motus est alicunde aliquid,
 huius quoque formæ dispares ac differen-
 tes, volatus, incessus, saltus, & cætera hu-
 iusmodi, motus sunt alicunde aliquid. Nec
 solùm ita se res habet in aliis loci mutatio-
 nibus, verum etiam in ipso incessu. Nam in-
 cessus alicunde aliquid non est idem in stadio,

atq; in eius parte: neq; idem in vna, atq; in alia: neque eadem loci mutatio est, qua hæc linea, & qua illa transitur. Non enim linea solum transitur, verumetiam linea, quæ in loco est: at hæc in alio loco, quàm illa est. Subtiliter igitur & enucleatè de motu in aliis libris disputatum à nobis est. Videtur autem non omnino tempore perfectus esse, sed plerique imperfecti, specièque differentes, si quidem termini alicunde aliquo motum informant. At voluptatis in quouis tempore forma perfecta est. Perspicuum igitur est, motum & voluptatem inter se differre, voluptatemque totum quiddam & perfectum esse. Quod quidem etiam ex eo intelligere licet, quòd fieri non potest vt quis moueatur nisi in tempore: sed vt voluptate afficiatur, potest. Nam quod in puncto temporis positum est, totum quiddam est. Atque ex his perspicuum illud quoque est, minus rectè ab his dici, voluptatem motum aut ortum esse. Non enim omnium rerum dicuntur esse motus & ortus, sed earum duntaxat, quæ partitionem recipiunt, & quæ non sunt tota. Neque enim aspectus, neque puncti, neque monadjs ortus est, neque horum quidquam vel motus, vel ortus est. Ergo neque voluptas, motus vel ortus est. Est enim totum atque integrum quiddam voluptas.

A ὁσα δὲ ἐν ἑνὶ μέρει, ἐν ἑτέρῳ ἐν ἑτέρῳ μέρει, ἔστι τὸ διεξιέναι ἢ γραμμῶν πλεονεξία καὶ κίνησις. οὐ μόνον γὰρ γραμμῶν ἀφαιρομένης, ἀλλὰ ἐν ἑνὶ τῶν πᾶσιν οὐσῶν ἐν ἑτέρῳ αὐτῆς κείνης. δι' ἀκριβείας μὲν οὕτως περὶ κινήσεως ὡς ἀλλοίως εἴρηται. εἴποιτο δὲ ὅτι ἐν ἀπὸ μὲν χροῖας τελεία ἐστὶ, ἀλλ' αἱ πολλὰ ἀτελῆς καὶ ἀφαιρούσασιν τὰ εἶδη, εἴτε ἢ πῶθεν ποῖ εἶδοποιόν. τῆς ἡδονῆς δ' ἐν ὅτῳ οὐκ ἔστι χροῖας τελείον τὸ εἶδος. δῆλον οὖν ὡς ἔτε-
B ἐστὶ τε δὴ εἶναι ἀλλήλων, ἐπὶ ὅλων ἢ ἐπὶ τῶν λείων ἢ ἡδονῆς. δοξασίαι δ' αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν μὴ ἐνδέχεσθαι κινῆσθαι * μὴ ἐν χροῖας, ἢ δεῖσθαι δὲ τὸ γὰρ ἐν τῶν νῶν, ὅλων ἢ ἐκ τούτων δὲ δῆλον, καὶ οὐ καλῶς λέγουσι κινήσιν ἐν ἡμέσιν εἶ) πλεονεξία. οὐ γὰρ πῶθεν ταῦτα λέγεσθαι, ἀλλὰ τῶν μείζων ἢ μὴ ὅλων. ὅτι γὰρ ὁμοίως ἐστὶ ἡμέσιν, ὅτι ἐστὶ σιγῆς, ὅτι ἐστὶ μανάδος. ὅτι ἐστὶ τούτων * οὐδὲν κινήσεως, οὐδὲ ἡμέσιν. οὐδὲ δὴ * ἡδονῆς. ὅλων γὰρ ἢ.

Physl. 5.
γρ. ἴπια. etiam apud Eustrat.
Physl. 6. c. 3.
γρ. ἰδιότης. vide Lamb. annot. γρ. ἰδιότης.

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

Ὅτι ἡ ἡδονὴ τελειοῖ τὴν ἐνέργειαν, ἕως ὅς ἐστι ἐνυπὸν χροῖας ἕξις, ἀλλ' ὡς ἐπιτηδόν μόνον ἢ τέλος, οἷον τοῖς ἀκμῆσις ἢ ὄρα.

CAPVT IV.

Voluptatis naturam καταπραπῶς persequitur, & quid sit, enarrat.

I Am verò cum sensus omnis in id quod sub eum sensum cadit, suo munere fungatur: & perfectè quidem fungatur is qui bene affectus est, cum eorum, quæ sub illo sensu posita sunt, pulcherrimo quoque comparatus. Tale enim quiddam maximè videtur esse perfecta muneris functio. Atque utrū sensum suo munere fungi dicamus, an id in quo sensus inest, nihil interfit. In vnoquoque autem genere optima est functio eius quod optimè affectum est, cū eorum, quæ sub eum sensum cadunt, præstantissimo quoque comparatum. Hæc autè perfectissima erit & iucundissima. Habet enim sensus suam quisque voluptatem: itemq; cogitatio & cognitio. Atque vt quæque functio est perfectissima, ita iucundissima est. Est autè perfectissima eius quod bene affectum est, ad eorum quæ sub illum sensum aut cogitationem cadunt, optimum. Perficit igitur muneris functionem voluptas. Sed non ita perficiet, vt & res sensui subiecta, & sensus ipse, cum bona sunt. Quemadmodum bona valetudo aliter causa est cur aliquis valeat, aliter medicus. Iam perspicuū illud perfectò est, in omni sensu voluptatem gigni. Dicimus enim, quædam, quæ cernuntur, & quæ audiuntur, esse iucunda.

A Ι Σ Θ Η Σ Ε Ω Σ δὲ πῶς ἐστὶ περὶ τὸ ἀσθητὸν ἐνεργούσης, τελείως δὲ τῆς ἐν ἀφαιρομένης περὶ τὸ κέλλισον τῶν ὑπὸ πλεονεξία κινήσεων. τοιοῦτον γὰρ μάλιστα εἶ) δοκεῖ ἐν τελείᾳ ἐνέργειᾳ. αὐτῶν δὲ λέγειν ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ἑνὶ ἐστὶ, μηδὲν ἀφαιρούσασιν καὶ ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἢ ἐνέργεια, τῶν ἀρετῶν ἀφαιρομένης περὶ τὸ κέλλισον τῶν ὑπὸ αὐτῶν. αὐτῆ δ' αὐτῶν τελειοτάτη ἐστὶ καὶ ἰδίση. κατὰ πᾶσιν γὰρ ἀσθησὶν ἐστὶν ἢ ἡδονῆς ὁμοίως δὲ καὶ ἀφαιρομένης καὶ θεωρίας. ἰδίση δὲ ἢ τελειοτάτη. τελειοτάτη δὲ, ἢ τῶν ἐχόντων περὶ τὸ ἀσθητὸν ἢ ὑπὸ αὐτῶν. τελειοῖ δὲ πλεονεξία ἢ ἡδονῆς. οὐ γὰρ αὐτῶν δὲ ἕξιν ἢ ἡδονῆς τελειοῖ καὶ * ὁ ἀσθητὸν τε ἐν ἡδονῆσι, ἀσθητὰ οἷα. ὡς περὶ οὐδὲ ἢ ὑγίεια καὶ ὁ ἰατρὸς ὁμοίως αἰτιάται ὅτι τῶν ὑγίαινον. καὶ ἕκαστον δ' ἀσθησὶν ὅτι γὰρ ἢ ἡδονῆς, δῆλον ὅτι φανερὸν γὰρ ὁράματα καὶ ἀκούσματα ἢ ἡδονῆς.

Eustrat. videtur, ἢ λέγει εἰς λέπτ. ac locum supplet. scribi autem vult ὅτι non δὲ. Eum vide.
Eustrat. legisse videtur, ἢ αἰσθ. ἢ αἰσθησις. Suspicatur autè ille scribendum esse, & τὸ αἰσθησὶν ἢ αἰσθησις.

δηλον δε και οτι μαλιστα, επειδδν ητε αι-
 θησις η κρασις, ε παρος ποιουον ενεργη-
 ποιουτων δε οντων, τε τι αιδητη και τε
 αιθανοιδμου, αιει εστα ηδονη, και αρ-
 χοντες γε τε ποιησοντες και τε πεισοιδμου.
 τελειοι δε πτω ενεργειδν η ηδονη, ουχ ως
 η εξις ενυπρχουσα, δλλ ως επιγυροιδμον
 τι τέλος, οη τις ακμαίσις η ώρα. εως δε ου
 αν ποτε το αιδητην η νοητον η, οη δει, και
 το χρινον λε θεωρω, εστα εν τη ενεργεια η
 ηδονη. ομοίων γδ οντων, και παρος αλληλα
 εν αυτον εσπον εχοντων, τε τε παθητικοδ,
 και τε ποιητικοδ, το αυτε πεφυκε γινεσθαι.
 πως ουν εσθεις στωεχως ηδεσθαι; * λε και-
 μνει; παμτα γαρ τα αιδησπεια αδυνα-
 τει στωεχως ενεργειν. ου γινεσθαι ουν ουδ
 ηδονη. επεσθαι γδ τη ενεργεια. ενια δε τερ-
 πει και αοντα. υτερον δε ουχ ομοίως δεσθαι
 αυτα. το μν γδ παροτον * πασα κελιται
 η δεσθιοια, και δεσθεσθαι μρωσ παει αυτα
 ενεργει, ως πα κατα πτω οψι οι εμβλε-
 ποντες. μετεπειτα δε, ου γδ τριαυτη λε
 ενεργεια, αλλα περημελημενη. δε και η
 ηδονη αμαυροσθαι. ορεγεσθαι δε της ηδονης
 οηητικη τις αν απωσθαι, οη ε τε ζωη α-
 πωσθαι εφίενθαι. η δε ζωη, ενεργεια τις
 εστι. και εκασος παει αυτα και τωτοις ενεργ-
 γει, α και μαλιστα αγαπα. οη, ο μν μου-
 σικος, τη ακοη παει τα μελη. ο δε φιλομα-
 θης, τη δεσθιοια παει τα θεωρηματα. ου-
 τω δε και τω λοιπων εκασος. η δε ηδονη
 τελειοι πα ενεργειας. και το ζωη δε, ου ορε-
 γονται. διλογως ουν ε της ηδονης εφίενθαι.
 τελειοι γδ εκασος ο ζωη, αιρετονον.

κε. η οη
 και μ.
 κε. πασα
 κελιται,
 idque
 malim
 Vetus
 int. ad-
 dit, δεσθαι
 πτω επιδου-
 μίση π.

Κ Ε Φ Α Λ. ε.

Οι δοκουν αι ηδοναι παλ ειδει δεσθαι
 φερειν.

ΠΟΤΕΡΟΝ δε δεσθαι πτω ηδονιω
 το ζωη αιρετιμια, λε δεσθαι το ζωη
 πτω ηδονιω αφεισθαι εν παλ παρο-
 τι. σιμνεζωσθαι μν γαρ αυτα φαينه-
 σθαι, και χωρισμον ου δεχεσθαι. ανθ
 τε γαρ ενεργειας, ου γινεσθαι ηδονη. πα-
 σμ τε γαρ ενεργεια τελειοι λε ηδονη.
 Οθεν δοκουν και δε ειδει δεσθαι φερειν. τα γδ
 ετερα παλ ειδει, υφ ετερων οιομια * τε-
 λειοσθαι. ουτω γδ φαينهσθαι ε τα φισικα;

κε. πτω
 δεσθαι. δεσθαι
 φερισθαι δε
 αι τις δεσθαι
 οιας ηδονη
 και παλ αι-
 δεσθαι ου.

A Atq; ea tum videlicet iucundissima sunt, cum
 & sensus est optimus, & in id quod tale sit, sua
 actionem explicat, suoque munere fungitur.
 Quandiu autem talia erunt, & id quod sensu
 percipitur, & id quod sentit, semper erit volu-
 ptas, dummodo praestd fit, quod efficit, &
 quod patitur. Perficit autem muneris functio-
 nem voluptas, non vt habitus penitus insitus,
 sed vt finis quidam subsequens: veluti eos qui
 florent aetate, formae maturitas. Quandiu au-
 tem id quod sub sensum vel intelligentiam ca-
 dit, tale fuerit quale oportet esse: & quandiu
 id quod iudicat aut contemplatur, tale: tãdiu
 B in functione muneris futura est voluptas. Nã
 cum similia sunt, cumque eodem modo inter
 se affecta sunt, & id quod ad accipiendum seu
 patiendum aptum est, & id in quo efficiendi
 vis inest: eadem res ex illis existere solet sua-
 pte natura. Qui fit igitur vt nemo continen-
 ter delectetur? An quod defatigatur? Nullae
 enim res humanae assiduam muneris functio-
 nem ferre possunt. Ita neque perpetua volu-
 ptas gigni potest: functionem muneris enim
 consequitur. Nonnulla autem delectant, quan-
 diu noua sunt: sed posteriùs non aequè, propter
 hanc causam. Principiò enim incumbit in ea
 cogitatio, & contentè in iis suo munere fun-
 gitur, vt qui defixis oculis rem aliquam intuen-
 tur. C Postea verò talis in fungendo munere
 contentio non adhibetur, sed muneris functio
 remissior ac negligentior est. Quapropter vo-
 luptas quoque inobscuratur. Existimare autem
 possit aliquis omnem, idcirco expetere volu-
 ptatem, quia & viuendi cupiditate omnes affi-
 ciantur: vita autem muneris functio quaedam
 fit: & in eis elaboret quisque maximè, suoque
 munere fungatur, quae maximè adamat: vt
 musicus auditu in sonis & cantibus: discipli-
 narum studiosus, agitatione mentis in cogni-
 tione rerum: & ita ceteri suo quisque in stu-
 dio. At voluptas functiones muneris perficit
 atque absoluit: & vitam quoque, quam om-
 nes expetunt. Non temere igitur etiam volu-
 ptatem appetunt. Vitam enim, quae cuique
 optabilis est, perficit.

CAPVT V.

Voluptatem in specie declarat, eiusdemque
 differentias resenset.

Vtrum autem propter voluptatē vitæ re-
 tinendæ studio ducamur, an viuendi cau-
 sa voluptatem sequamur, omittamus in prae-
 senti disputare. Videntur enim hæc inter se
 esse copulata, neque alterū ab altero posse se-
 iungi. Nam neq; sine aliqua muneris functione
 gignitur voluptas, & omnem muneris fun-
 ctionē perficit voluptas. Quare specie quoque
 differre videntur voluptates. Nam quæ specie
 differunt, ab iis quæ specie quoque differunt, per-
 fici existimamus. Videtur .n. & res naturales,